



Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Hallinto | Sisäministeriön julkaisuja 2022:3

Sisäministeriön toiminnallinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma 2022–2025

Sisäministeriön julkaisuja 2022:3

Sisäministeriön toiminnallinen yhdenvertaisuus- ja tasa- arvosuunnitelma 2022–2025

Sisäministeriö Helsinki 2022

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Sisäministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use.
Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-324-568-6

ISSN pdf: 2490-077X

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Sisäministeriön toiminnallinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma 2022–2025

Sisäministeriön julkaisu 2022:3		Teema	Hallinto
Julkaisija	Sisäministeriö		
Yhteisötekijä	Sisäministeriö		
Kieli	suomi	Sivumäärä	97

Tiivistelmä

Sisäministeriön toiminnan päätavoitteena on, että Suomi on maailman turvallisin maa kaikille, henkilökohtaisista ominaisuuksista tai tilanteista riippumatta. Jotta onnistumme tavoitteen toteuttamisessa, tulee toiminnassa huomioida erityisesti ne ihmiset, joiden turvallisuuden toteutumisessa tunnistetaan puutteita.

Sisäministeriössä käynnistettiin vuoden 2021 alussa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien päivitystyö. Vuoden aikana järjestettiin mm. koulutusta henkilöstölle sekä suoritettiin ministeriön toiminnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoaikutusten arviointia. Suunnitelmassa asetetaan tavoitteita koskien kahdeksaa ministeriön toiminnan osa-aluetta ja yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisessa havaittua kehittämiskohdetta. Tavoitteiden toteuttamiseksi on valikoitu 31 toimenpidettä, jotka on tarkoitus toteuttaa vuosina 2022–2025.

Suunnitelmassa on keskitytty rakenteiden luomiseen pitkäjänteiselle yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyölle osana kaikkea muuta toimintaa. Tavoitteena on lisätä eri väestöryhmiä ja syrjinnän kysymyksiä koskevaa osaamista ja johtamista, jotta tunnistamme olennaiset kysymykset osana jokapäiväistä työtämme. Osaamisen ja johtamisen vahvistaminen on edellytyksenä myös monelle muulle toimenpiteelle, kuten esimerkiksi aliedustettujen ryhmien osallisuuden lisäämiselle, tiedon hyödyntämiselle ja vaikutusarviointien kehittämiselle.

Asiasanat	hallinto, tasa-arvo, yhdenvertaisuus, turvallisuus, tasa-arvosuunnitelmat		
ISBN PDF	978-952-324-568-6	ISSN PDF	2490-077X
Julkaisun osoite	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-568-6		

Inrikesministeriets operativa plan för jämställdhet och likabehandling

Inrikesministeriets publikationer 2022:3		Tema	Förvaltning
Utgivare	Inrikesministeriet		
Utarbetad av	Inrikesministeriet	Sidantal	97
Språk	finska		

Referat

Det främsta målet för inrikesministeriets verksamhet är att Finland är världens tryggaste land för alla oberoende av egenskaper eller situationer. För att vi ska klara av att uppnå målet, måste särskilt de människor som har bristande tillgång till trygghet beaktas i verksamheten.

I början av 2021 inledde inrikesministeriet arbetet med att uppdatera jämställdhets- och likabehandlingsplanerna. Under året ordnades bland annat utbildning för personalen och gjordes en bedömning av jämställdhets- och likabehandlingskonsekvenserna av ministeriets verksamhet. I planen ställs upp mål för åtta delområden inom ministeriets verksamhet samt för utveckling av likabehandlingen och jämställdheten. För att uppnå målen ska det genomföras 31 åtgärder 2022–2025.

Planen fokuserar på att skapa strukturer för ett långsiktigt likabehandlings- och jämställdhetsarbete som ska ingå i all annan verksamhet. Målet är att förbättra kompetensen och ledarskapet i frågor som handlar om olika befolkningsgrupper och diskriminering så att vi identifierar de väsentliga frågorna i vårt dagliga arbete. Bättre kompetens och ledarskap är en förutsättning även för många andra åtgärder, såsom att öka de underrepresenterade gruppernas delaktighet, använda sig av informationen och utveckla konsekvensbedömningarna.

Nyckelord förvaltning, jämställdhet, likabehandling, trygghet, jämställdhetsplaner

ISBN PDF 978-952-324-568-6 **ISSN PDF** 2490-077X

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-568-6>

Operational Equality and Non-Discrimination Plan of the Ministry of the Interior

Publications of the Ministry of the Interior 2022:3	Subject	Administration
Publisher	Ministry of the Interior	

Group author	Ministry of the Interior	Pages	97
Language	Finnish		

Abstract

The main objective of the Ministry of the Interior's activities is to ensure that Finland is the safest country in the world for everyone, regardless of people's personal characteristics or circumstances. To succeed in achieving this objective, our activities must pay particular attention to people who are known to experience a lack of safety.

The Ministry of the Interior started updating its equality and non-discrimination plans at the beginning of 2021. This work included providing personnel with relevant training and carrying out an equality impact assessment of the Ministry's activities. This plan sets objectives that concern eight areas of the Ministry's activities and development targets identified in the implementation of equality and non-discrimination. To achieve these objectives, we have selected 31 measures to be carried out in 2022–2025.

The plan focuses on creating structures for long-term equality and non-discrimination work as an integral part of our other activities. The aim is to increase competence and improve management when it comes to different population groups and discrimination issues so that we can recognise the essential issues as part of our daily work. Strengthening competence and management is also a prerequisite for carrying out several other measures, such as increasing the participation of underrepresented groups, utilising information and developing impact assessments.

Keywords administration, equality, non-discrimination, safety, equality plans

ISBN PDF	978-952-324-568-6	ISSN PDF	2490-077X
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-568-6>

Sisältö

Sisäministeriön toiminnallinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma 2022–2025		8
1	Johtaminen ja ohjaus	10
1.1	Tavoitteet	10
1.2	Toimenpiteet	10
2	Koulutus	12
2.1	Tavoitteet	12
2.2	Toimenpiteet	12
3	Tutkimus	14
3.1	Tavoitteet	14
3.2	Toimenpiteet	14
4	Osallisuus ja osallistaminen	15
4.1	Tavoitteet	15
4.2	Toimenpiteet	15
5	Vaikutusarvioinnit	16
5.1	Tavoitteet	16
5.2	Toimenpiteet	16
6	Kielelliset oikeudet	17
6.1	Tavoitteet	17
6.2	Toimenpiteet	17
7	Viestintä	18
7.1	Tavoitteet	18
7.2	Toimenpiteet	18
8	Esteettömyys ja saavutettavuus	19
8.1	Tavoitteet	19
8.2	Toimenpiteet	19

LIITE: Sisäministeriön toiminnan vaikutukset yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumiseen

1	Johdanto	20
1.1	Sisäministeriön toiminnasta.....	21
1.2	Edellisen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman toimeenpano.....	22
1.3	Arvioinnista	25
2	Ministeriön osastojen ja yksiköiden suorittama oman toiminnan arviointi	27
2.1	Poliisiosasto	27
2.1.1	Toiminnan ohjaus	27
2.1.2	Lainvalmistelu ja kansainvälinen yhteistyö.....	29
2.1.3	Laillisuusvalvonta	30
2.2	Pelastusosasto	30
2.2.1	Toiminnan ohjaus	30
2.2.2	Lainvalmistelu	32
2.2.3	Laillisuusvalvonta	32
2.3	Maahanmuutto-osasto.....	33
2.4	Rajavartio-osasto	34
2.5	Kansallisen turvallisuuden yksikkö.....	34
2.6	Kansainvälisten asioiden yksikkö	35
2.7	Hallinto- ja kehittämisosasto.....	36
2.7.1	Henkilöstöhallinto.....	36
2.7.2	Strateginen ohjaus ja kehittäminen	37
2.7.3	Oikeudellinen tuki	37
2.7.4	Tietohallinto	38
2.7.5	Taloushallinto	38
2.8	Viestintäyksikkö	39
3	Kuulemistilaisuus ja kirjallinen kysely	41
3.1	Huomioita ja kehittämisehdotuksia ministeriön toimialoittain yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta	41
3.1.1	Lainvalvontaviranomaisten toiminta (poliisi, Supo, RVL)	41
3.1.2	Pelastustoimi	46
3.1.3	Maahanmuuttohallinto.....	48
3.1.4	Sisäministeriön muu toiminta	50
3.2	Kirjallisen kyselyn tulokset	52
4	Sisäministeriön esteettömyys ja saavutettavuus	56
4.1	Sisäministeriön toimitiloja koskeva esteettömyyskartoitus	56
4.2	Sisäministeriön verkkosivujen saavutettavuus	58
5	Muut lähteet	59
5.1	Sisäministeriön omat selvitykset	59
5.2	Muiden tuottamat selvitykset syrjinnästä	61
5.3	Laillisuusvalvonnan havainnot	68
5.4	Kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelinten suosituksia	73
6	Valtioneuvoston toimintaohjelmat ja strategiat	86
7	Yhteenveto arvioinnista ja keskeisimmistä suosituksista	96

Sisäministeriön toiminnallinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma 2022–2025

Sisäministeriössä käynnistettiin vuoden 2021 alussa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien päivitystyö. Vuoden aikana järjestettiin suunnittelusta työpajoja ja koulutusta henkilöstölle sekä suoritettiin ministeriön toiminnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaikeustusten arviointia. Arviointia tehtiin sekä kaikissa ministeriön osastoissa ja yksiköissä oman työn itsearviointina että syrjinnän vaarassa olevien ryhmien edunvalvontajärjestöjä kuulemalla. Tämän lisäksi arviointiin sisällytettiin tutkimustietoa syrjinnästä, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymyksiä sivuavia laillisuusvalvonnan huomioita ja kansainvälisten ihmisoikeussopimuselinten teemaa koskevia suosituksia. Lisäksi arviointiin koostettiin katsaus muista valtioneuvoston toimintaohjelmista tai strategioista, jotka sisältävät yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistäviä toimenpiteitä. Arviointi on toiminut suunnittelutyön pohjana ja siitä koostettu raportti on tämän suunnitelman liitteenä.

Arvioinnissa tunnistettuja haasteita luokiteltiin eri teemoihin ja toiminnan osa-alueisiin, joiden osalta edistämistoimenpiteitä katsottiin tarpeelliseksi toteuttaa. Edistämistoimenpiteiden sisältöä suunniteltiin ministeriön tasa-arvo ja yhdenvertaisuusasioiden koordinaatioryhmän työpajassa, johon oli kutsuttu lisäksi edustajia kaikista ministeriön osastoista ja yksiköistä. Työpajoissa nousi esille innovatiivisia ideoita konkreettisista toimenpiteistä, joilla haasteisiin voitaisiin vastata ministeriön toiminnassa.

Tässä suunnitelmassa asetetaan tavoitteita koskien kahdeksaa ministeriön toiminnan osa-alueetta ja yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisessa havaittua kehittämiskohdetta. Tavoitteiden toteuttamiseksi on valikoitu 31 toimenpidettä, jotka on tarkoitus toteuttaa vuosien 2022–2025 aikana.

Suunnitelman täytäntöönpanon onnistumisessa on ensiarvoisen tärkeää, että koko sisäministeriön henkilöstö sitoutuu suunnitelman tavoitteiden toteuttamiseen. Vain näin voimme edistää tosiasiallisen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista omassa toiminnassamme ja yhteiskunnassa laajemmin. Kuten arviointiraportti osoittaa, työtä tämän osalta on vielä tehtävä.

Sisäministeriön toiminnan päätavoitteena on, että Suomi on maailman turvallisin maa ja se on sitä kaikille henkilökohtaisista ominaisuuksista tai tilanteista riippumatta. Jotta onnistumme tavoitteen toteuttamisessa, tulee toiminnassa huomioida erityisesti ne ihmiset, joiden turvallisuuden toteutumisessa tunnistetaan eniten puutteita tai haasteita. Eri väestöryhmiin kuuluvia ihmisiä tulee kuulla ja heidän tarpeitaan selvittää jatkossakin, jotta osaamme vastata toiminnallamme niihin.

Tässä suunnitelmassa on keskitytty rakenteiden luomiseen pitkäjänteiselle yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyölle muun muassa vahvistamalla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulmaa osana kaikkea muuta toimintaa. Tavoitteena on lisätä eri väestöryhmiä ja syrjinnän kysymyksiä koskevaa monipuolista osaamista ja siihen liittyvää johtamista sisäministeriön kaikilla toimialoilla, jotta tunnistamme olennaiset kysymykset osana jokapäiväistä työtämme. Osaamisen ja johtamisen vahvistaminen on edellytyksenä myös monelle muulle toimenpiteelle, kuten esimerkiksi aliedustettujen ryhmien osallisuuden lisäämiselle, tiedon hyödyntämiselle ja vaikutusarviointien kehittämiseksi.

1 Johtaminen ja ohjaus

1.1 Tavoitteet

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulma huomioidaan sisäministeriön työssä monipuolisesti ja laaja-alaisesti. Turvallisuus on elämänalue, joka on monille ensiarvoisen tärkeä. Siksi työssä on huomioitava yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisessa olevia puutteita ja pyrittävä paikkaamaan näitä. Tämä edellyttää määrätietoista johtamista ja toiminnan ohjausta siihen suuntaan, että nämä kysymykset huomioidaan kattavasti. Arvioinnin perusteella työtä tämän osalta on jo tehtykin, mutta se on osittain pistemäistä. Johtamisen kehittämisellä pyritään yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulman kokonaisvaltaisempaan huomioimiseen toiminnan suunnittelussa, kehittämisessä, ohjauksessa, budjetoinnissa ja valvonnassa.

1.2 Toimenpiteet

Toimenpide	Vastuu	Aikataulu	Mittarit	Seuranta
1.1 Vahvistetaan keskijohdon osaamista yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulmista sisällyttämällä teema johtamissopimuksiin ja kehityskeskusteluihin	Heha	2022	<ul style="list-style-type: none"> Koulutukseen osallistujien määrä Johtamissopimusten ja kehityskeskustelujen sisällöt Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymysten huomioiminen osana ministeriön muita tehtäviä 	
1.2 Jatketaan yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyvien kysymysten painottamista hallinnonalan tulosohtauksessa tarvittavin osin	Osastot ja erillisyyksiköt	2022–2024	<ul style="list-style-type: none"> Teemojen määrä tulossopimuksissa Tulossopimusten toteumat 	Seuranta ja raportointi tapahtuu osana ministeriön tulosohtausprosessia (STOM)

Toimenpide	Vastuu	Aikataulu	Mittarit	Seuranta
1.3. Huomioidaan monikanavaisen asioinnin säilyttäminen, palvelujen saatavuus, esteettömyys ja saavutettavuus toiminnan ohjauksessa	Osastot ja erillisyyksiköt	Jatkuva	Palveluihin ja asiointiin liittyvien ohjaustoimenpiteiden määrä ja laatu	Osastot raportoivat STOM:n vuosikellon mukaan
1.4 Valikoidaan laillisuusvalvonnan teemoiksi yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumiseen liittyviä kysymyksiä	Osastot ja erillisyyksiköt	Jatkuva	Laillisuusvalvonta-havainnot, suositukset ja täytäntöönpanotoimet (määrä ja laatu)	Osastot raportoivat vuosittain OTU:lle tehtävän laillisuusvalvonnan raportoinnin yhteydessä
1.5 Huomioidaan eri syrjinnän vaarassa olevat haavoittuvat ryhmät valmiuden ja varautumisen suunnitelmassa ja niiden ohjauksessa	Osastot ja erillisyyksiköt	jatkuva	Yksilöityjen huomioiden määrä ja laatu	Osastot raportoivat hehalle vuosittain
1.6 Panostetaan viharikosten ja laittoman vihapuheen torjuntaan koskevaan moniviranomaistyöhön niin hankkeissa kuin toiminnan ohjauksessakin ja pidetään näkökulmaa esillä myös EU yhteistyössä	PO	Jatkuva	<ul style="list-style-type: none"> Toimenpiteiden määrä Viharikosten määrän kehitys (ja laatu) 	PO raportoi hehalle vuosittain

2 Koulutus

2.1 Tavoitteet

Vahvistetaan edelleen sisäministeriön henkilöstön monipuolista osaamista yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kysymyksistä. Näiden näkökulmien tunnistaminen on avainasemassa muun muassa vaikutusarviointien kehittämiseksi ja osallisuuden lisäämiseksi. Näkökulman laajentaminen yksittäisistä syrjäntäperusteista kokonaisvaltaisempaan ja ns. intersektionaaliseen¹ lähestymistapaan on myös olennaista.

2.2 Toimenpiteet

Toimenpide	Vastuu	Aikataulu	Mittarit	Seuranta
2.1 Järjestetään keskijohdolle ja SITY-ryhmälle erikseen suunnattua yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokoulutusta	HKO	2022	Koulutusten ja osallistujien määrä	Vuoden lopussa
2.2 Järjestetään koko henkilöstölle koulutusta YK:n vammaisyleis-sopimuksesta	HKO	2022	Koulutusten ja osallistujien määrä	Vuoden lopussa
2.3 Järjestetään koko henkilöstölle koulutusta intersektionaalisesta näkökulmasta ja moniperustaisesta syrjinnästä	HKO	2023	Koulutusten ja osallistujien määrä	Vuoden lopussa

¹ Intersektionaalisen ajattelutavan mukaan yksilön identiteettiä ja yhteiskunnalliseen valta-asemaan vaikuttavat monet erilaiset tekijät, ml. sukupuoli, yhteiskuntaluokka, ikä, etninen tausta, toimintakyky ja seksuaalinen suuntautuminen. Kyseisiä risteäviä eroja tulee tarkastella suhteessa toisiinsa. Intersektionaalisuuden avulla pystytään torjumaan moniperusteista syrjintää, lisäämään haavoittuvien ryhmien yhdenvertaisuutta ja kohdentamaan toimenpiteitä paremmin.

Toimenpide	Vastuu	Aikataulu	Mittarit	Seuranta
2.4 VN Rasismien vastaisen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelman mukaisesti varmistetaan poliisille tehdyn yhdenvertaisuusverkokoulutuksen hyödyntäminen sisäministeriön muilla hallinnonaloilla (pelastustoimi ja Rajavartiolaitos)	PO / PEO / RO (HKO)	2022–2023	<ul style="list-style-type: none"> Koulutusten / osallistujien määrä 	Relevantit osastot raportoivat vuoden lopussa ja VN Rasismien vastaisen toimintaohjelman raportoinnin yhteydessä
2.5 Hyödynnetään ja markkinoidaan henkilöstölle e-oppivan syrjintäkoulutuksia samoin kuin saamelaisten oikeuksiin liittyviä valmiita koulutusmateriaaleja	HKO	2022–2023	<ul style="list-style-type: none"> Markkinointiviestit ja niiden tavoitavuus Koulutusten suorittaneiden määrä 	
2.6 Kartoitetaan 2–5 vapaaehtoista yhteyshenkilöä sisäministeriöstä, joille järjestetään syväkoulutusta yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioista. Henkilöiden tehtäviin liitetään maininta toimimisesta yhteyshenkilöinä / asiantuntijatukena. Viestitään yhteyshenkilötoiminnasta kattavasti.	HKO / osastot ja erillisyyksiköt	2023–2024	<ul style="list-style-type: none"> Yhteyshenkilöiden määrä, koulutusten määrä ja laatu Yhteyshenkilöille esitetyt tukipyynnöt 	Raportoidaan vuosittain

3 Tutkimus

3.1 Tavoitteet

Vahvistetaan tiedolla johtamista yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen osalta, eli näihin kysymyksiin liittyvän tutkimustiedon hankintaa ja sen mahdollisimman laajaa käyttöä osana sisäministeriön muuta toimintaa.

3.2 Toimenpiteet

Toimenpide	Vastuu	Aikataulu	Mittarit	Seuranta
3.1 Selvitetään mahdollisuuksia toteuttaa VN TEAS-hanke tai SM:n omista tutkimusvaroista rahoitettu tutkimus yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumiseen liittyvistä kysymyksistä	Osastot ja erillis-yksiköt, TKI-toiminto	2022–2024	<ul style="list-style-type: none"> Toteutuneiden tutkimusten määrä ja laatu Tutkimusten käyttö osana toiminnan kehittämistä 	Osastot raportoivat vuosittain Hehalle
3.2 Ohjeistetaan lisäämään sisäministeriön omiin kyselylomakkeisiin binäärisen sukupuolimallin lisäksi vaihtoehto ”muu”	HKO	2022		

4 Osallisuus ja osallistaminen

4.1 Tavoitteet

Lisätään syrjinnän vaarassa olevien ryhmien osallisuutta asioiden valmistelussa varhaisesta vaiheesta lähtien. Huomioitava on erityisesti YK:n vammaisyleissopimuksen vaatimusten mukaan vammaiset henkilöt sekä Lapsistrategian mukaan lapset, mutta myös muiden ryhmien osallisuusmahdollisuuksia tulee lisätä.

4.2 Toimenpiteet

Toimenpide	Vastuu	Aikataulu	Mittarit	Seuranta
4.1 Luodaan ministeriön sisäinen ohjeistus osallistamisesta hankkeissa, ml. osallistamisen työkalut, osallistamisen vaiheet ja sidosryhmät / edunvalvontajärjestöt	HKO / VY osastot ja erillisyyksiköt	2022, jatkuva	<ul style="list-style-type: none"> Ohjeistuksen jalkautus toimintaan Järjestettyjen kuulemisten määrä Osallistuneet tahot (määrä ja relevanttius) 	Osastot raportoivat toteutumisesta vuosittain Hehalle
4.2 Selvitetään mahdollisuutta kokemusasiantuntijoiden käyttöön, ml. sopivien henkilöiden kartoittaminen, kriteeristöt ja ohjeistus	HKO	2022–2023		
4.3 Hankkeiden viestintäsuunnitelmien yhteydessä laaditaan osallistamissuunnitelma, jossa pohditaan, keitä tulee tavoittaa ja osallistaa	Osastot ja erillisyyksiköt (VY)	Jatkuva	Suunnitelmien määrä ja laatu sekä toteuma	

5 Vaikutusarvioinnit

5.1 Tavoitteet

Vahvistetaan hankkeiden ihmisvaikutuksia koskevia vaikutusarviointeja edelleen. Tämä pitää sisällään sekä yhdenvertaisuus-, sukupuoli-, lapsi-, että perus- ja ihmisoikeusvaikutukset laajemmin. Työssä hyödynnetään oikeusministeriössä valmistelussa olevaa uutta vaikutusarviointiohjetta. Hankkeen vaikutuksia pyritään arvioimaan jo niiden asettamisvaiheessa ensimmäistä kertaa.

5.2 Toimenpiteet

Toimenpide	Vastuu	Aikataulu	Mittarit	Seuranta
5.1 Jalkautetaan OM:n säädösvalmistelua koskeva vaikutusarviointiohje sen valmistuttua	HKO	2022	Ohjetta koskevat tietoiskut, koulutukset ja muut mahdolliset tilaisuudet (määrä ja laatu)	Raportoidaan vuoden lopussa (osastot raportoivat vaikutusarvioinneista joka hankkeen yhteydessä)
5.2 Varmistetaan hankkeiden vaikutusten alkukartoitus jo hankkeen alkuvaiheessa, tarvittaessa turvaututaan ulkopuoliseen asiantuntemukseen (kokemusasiantuntijat, osallistavat kuulemiset, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioiden yhteyshenkilöiden käyttö tukena jne.).	Osastot ja erillisyksiköt	Jatkuva	Vaikutusarviointien määrä ja laatu HE:ssä, ja muissa hankkeissa	Osastot raportoivat vaikutusarvioinneista joka hankkeen yhteydessä
5.3 Vahvistetaan yhdenvertaisuus- ja sukupuolivaikutusten arviointeja ja -kirjauksia talouden suunnittelun asiakirjoissa	HKO	Jatkuva	Vaikutusarviointien määrä ja laatu talouden suunnittelua koskevissa asiakirjoissa	Raportoidaan vuosittain Hehalle

6 Kielelliset oikeudet

6.1 Tavoitteet

Varmistetaan kielellisten oikeuksien toteutuminen sisäministeriössä ja sen hallinnonalan palveluissa, niin kansalliskielillä kuin viittomakielillä kuin myös saamelaisten kotiseutualueella saamen kielillä.

6.2 Toimenpiteet

Toimenpide	Vastuu	Aikataulu	Mittarit	Seuranta
6.1 Varmistetaan kansalliskielistrategian toimenpiteiden toteutuminen sisäministeriön hallinnonalan osalta	HKO, osastot ja erillisyyksiköt	2022–2023	Suoritettujen toimenpiteiden määrä ja laatu	Osastot raportoivat kansalliskielistrategian seurannan yhteydessä
6.2 SM:n hallinnonalan turvallisuusviranomaisen yhteinen rekrytointikampanja saamelaisten kotiseutualueella	RO / PO / PEO (HKO)	2022–2024	<ul style="list-style-type: none"> Kampanjan toteutustoimet Tavoitettujen saamelaisnuorten määrä 	
6.3 Lisätään ministeriön ja hallinnonalan tietoisuutta kielellisistä oikeuksista, viittomakielilaista ja sekä viranomaisen velvoitteesta tulkkauspalvelujen järjestämiseen	HKO (osastot ja erillisyyksiköt)	2022–2023		

7 Viestintä

7.1 Tavoitteet

Huomioidaan eri väestöryhmiin kuuluvat ihmiset paremmin sisäministeriön ulkoisessa viestinnässä. Selkokielestä hyötyvät useat eri ryhmät, kuten esimerkiksi vanhukset, maahanmuuttajataustaiset ja vammaiset henkilöt. Eri väestöryhmien tarpeisiin tuotettua turvallisuusviestintää on myös tarpeen lisätä. Lisäksi sisäministeriön viestinnässä käyttämän kuvituksen tulisi heijastaa paremmin väestön moninaisuutta.

7.2 Toimenpiteet

Toimenpide	Vastuu	Aikataulu	Mittarit	Seuranta
7.1 Tuotetaan enemmän selkokielistä ja viittomakielistä materiaalia molemmilla kansalliskielillä	VY	Jatkuva	<ul style="list-style-type: none"> Materiaalien määrä Viittomavideoiden katselijoiden määrä 	Raportointi vuosittain Hehalle
7.2 Hyödynnetään moninaisempaa kuvastoa sisäministeriön toiminnan kuvittamisessa	VY	Jatkuva	Kuvastojen/julkaisujen laatu ja määrä	
7.4 Pelastusosaston turvallisuusviestinnän ohjauksessa ja koordinoinnissa huomioidaan erityisryhmät, kuten esim. vammaiset henkilöt, lapset, maahanmuuttajat ja vieraskieliset maassa olevat. Turvallisuusviestinnällä pyritään edistämään kansallisesti määriteltyjä vaikuttavuustavoitteita	PEO, VY	Jatkuva	Toteutetut toimet	

8 Esteettömyys ja saavutettavuus

8.1 Tavoitteet

Varmistetaan vammaisten henkilöiden yhdenvertainen mahdollisuus osallistua ja käyttää viranomaisen palveluita. Tämä edellyttää toimitiloilta esteettömyyttä ja verkkosivuilta sekä digitaalisilta aineistoilta saavutettavuutta. Vaikka näiden osalta toimenpiteitä on viime vuosina tehtykin, on työtä edelleen syytä jatkaa.

8.2 Toimenpiteet

Toimenpide	Vastuu	Aikataulu	Mittarit	Seuranta
8.1 Tehdään sisäministeriön verkkosivujen saavutettavuuden auditointi	VY	2022	<ul style="list-style-type: none"> Kartoituksen tulokset Tehdyt parannustoimenpiteet 	Raportointi vuoden lopussa Hehalle
8.2 Sisäministeriön verkkotallenteet ovat tekstitettyjä	Osastot ja erillisyksiköt VY (tiedottamisvastuu)	Jatkuva	Tekstitysten määrä	
8.3 Toimitila-asioiden konserniohjauksessa kiinnitetään erityistä huomiota esteettömyyden kysymyksiin	HKO Osastot ja erillisyksiköt	Jatkuva	Toimitilaverkoston tietoon tulleiden esteettömyyspuuteiden määrä	Raportointi vuosittain Hehalle
8.4 Edistetään VNK:n suuntaan esteettömyyskartoituksessa havaittujen puutteiden korjaamista	HKO	2022–2023	Korjaustoimenpiteiden määrä	VNK:n selvitykset hehalle

LIITE: Sisäministeriön toiminnan vaikutukset yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumiseen

1 Johdanto

Sisäministeriö käynnisti toiminnallisen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman päivitystyön vuoden 2021 alussa järjestämällä suunnittelua koskevia työpajoja ja sisäistä koulutusta yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymyksistä. Loppukeväästä ministeriössä toteutettiin oman toiminnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoaikutusten arviointi. Arviointia tehtiin sisäisesti ministeriön osastoilla ja yksiköissä ajatuksena, että jokainen pääsisi pohtimaan omaa työtään yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta. Lisäksi sisäministeriö järjesti toukokuussa 2021 kuulemistilaisuuden sidosryhmille ja syrjinnän vaarassa olevien ryhmien edunvalvontajärjestöille. Kuulemistilaisuutta täydensi lisäksi kirjallinen kysely. Tässä raportissa esitellään tarkemmin sekä sisäisen arvioinnin että järjestökuulemisten tuloksia.

Tuloksia eritellään sisäministeriön organisaatorakenteen ja eri toimintojen kautta. Lisäksi raportissa huomioidaan muista lähteistä saatavissa olevaa tietoa, jolla voi olla merkitystä sisäministeriön toiminnan vaikutuksia arvioitaessa ja yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämistoimenpiteitä suunniteltaessa. Raportissa esitellään myös sidosryhmäkuulemisten yhteydessä ehdotettuja konkreettisia toimenpiteitä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi. Arviointia ei ole rajattu tiukasti koskemaan ainoastaan sisäministeriön toimintaa, vaan se sisältää ministeriön hallinnon alaan kuuluvia kysymyksiä ottaen huomioon, että ministeriöllä on vastuu toimialoja koskevasta lainsäädännöstä ja tulosohjauksesta. Tästä näkökulmasta on tärkeää, että ministeriön henkilöstöllä on tietoa toimialoja koskevista olennaisista yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumiseen liittyvistä haasteista. Ministeriön hallinnonalan virastot tekevät yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelua itsenäisesti.

Lisäksi raportissa esitellään lyhyesti sisäministeriön toimitiloja (Kirkkokatu 12, Helsinki) koskevan esteettömyyskartoituksen sisältöä.

1.1 Sisäministeriön toiminnasta

Sisäministeriö on sisäisen turvallisuuden ja maahanmuuton ministeriö. Sisäministeriön päämääränä on, että Suomi on maailman turvallisim maa nyt ja tulevaisuudessa. Tavoitteena on, että ihmiset, omaisuus ja ympäristö ovat turvassa, ja että kaikki ihmiset voisivat kokea arjen turvalliseksi ilman rikollisuutta, onnettomuuksia tai muita häiriöitä. Sitä varten viranomaisten on kyettävä ennalta ehkäisemään mahdollisimman monta rikosta ja onnettomuutta. Häätätilanteisiin on pystyttävä osoittamaan apua nopeasti ja tehokkaasti.

Sisäministeriöllä on kolme päätehtävää:

1. valmistella poliisia, pelastustoimea, hätäkeskustoimintaa, rajavalvontaa, meripelastusta ja maahanmuuttoa koskeva lainsäädäntö
2. tulosohjata sisäministeriön alaisia virastoja ja laitoksia ja
3. käsitellä ministeriön toimialaan kuuluvat kansainväliset ja EU-asiat.

Ministeriö vastaa siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksista sekä Suomen lippuun ja vaakunaan liittyvistä asioista.

Sisäministeriö valmistelee valtion talousarvioon sisäisen turvallisuuden määrärahoja koskevat esitykset. Sisäministeriössä on tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä hallinnonalan viranomaisten laillisuusvalvontaa hoitavia virkamiehiä. Sisäministeriö koordinoi poikkihallinnollista sisäiseen turvallisuuteen liittyvää yhteistyötä, jota tehdään muiden ministeriöiden, kansalaisjärjestöjen ja kuntien kanssa. Sisäisen turvallisuuden ministeriönä sisäministeriöllä on myös paljon kansalliseen turvallisuuteen, valmiussuunnitteluun ja erilaisiin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumiseen liittyviä tehtäviä.

Vuonna 2021 yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelu on ollut kaikkien sisäministeriön hallinnonalan virastojen tulosohjauksessa yhtenä painopisteenä.

1.2 Edellisen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman toimeenpano

Sisäministeriössä on yhdistetty henkilöstöpoliittinen ja toiminnallinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma vuosille 2020–2021. Suunnitelma on hyväksytty tammikuussa 2020 ja on voimassa vuoden loppuun 2021.²

Alla on esitetty sisäministeriön toimintaa koskevat yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevat tavoitteet.

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuu	Seuranta
Varmistetaan hallituksen tasa-arvo-ohjelman tavoitteiden toteutuminen sisäasiainhallinnon osalta	Varmistuvat 2020	Osastot ja erillisyyksiköt yhteistyössä HKO:n kanssa	Osastot ja erillisyyksiköt raportoivat toimenpiteiden edistymisestä SITY-ryhmälle vuosittain joulukuussa
Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevat vaatimukset huomioidaan osana ministeriön toiminnan ja talouden suunnittelua	Järjestetään koulutus sukupuolitietoisesta budjetoinnista	HKO yhteistyössä osastojen ja erillisyyksiköiden kanssa	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnit suunnittelun ja seurannan asiakirjoissa (lkm)
Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevat vaatimukset huomioidaan osana lainvalmistelua	Järjestetään koulutusta säädösvalmistelijoille sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnista	HKO yhteistyössä osastojen ja erillisyyksiköiden kanssa	Toteutetut tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnit hallituksen esityksissä (lkm) Säke-ryhmä raportoi SITY-ryhmälle vuosittain joulukuussa

Sisäministeriössä on toiminut vuodesta 2009 tasa-arvo ja yhdenvertaisuusasioiden koordinaatioryhmä (ns. SITY-ryhmä), joka on seurannut, valmistellut ja raportoinut ministeriön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspolitiikkaa sekä koordinoinut ja seurannut hallituksen tasa-arvo-ohjelman toimeenpanoa sisäasiainhallinnon osalta.

² Sisäministeriön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2020–2021 – Sisäministeriön verkkosivusto (intermin.fi)

Suunnitelman sisältämät toimenpiteet ovat pääosin toteutuneet. Ministeriön hallinto- ja kehittämisosaston oikeudellisen tuen yksikkö järjesti kaksi koulutusta vaikutusten arvioinnista säädösvalmistelijoille syksyllä 2020, jossa kouluttajina olivat sosiaali- ja terveysministeriön sekä oikeusministeriön asiantuntijat. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö on järjestänyt keväällä 2021 koulutuksen sukupuolitietoisesta budjetoinnista, johon SM:n talouspuolen asiantuntijat osallistuivat.

Ministeriön hallinto- ja kehittämisosasto on järjestänyt maaliskuussa 2021 myös yleisen, koko ministeriön henkilöstölle avoimen koulutuksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymyksistä, jossa painopiste oli erityisesti syrjintäoikeuskäytännön esittelyssä. Koulutukseen osallistui vajaa satakunta henkilöä sekä ministeriöstä että virastoista. Myös helmikuussa 2021 järjestettiin kaksi työpajaa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelusta ministeriön alaisille virastoille ja tulosohejaaville osastoille. Sen sijaan toteutuneiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointien määrä annetuissa sisäministeriön valmistelemissa hallituksen esityksissä ja toiminnan ja talouden suunnittelun asiakirjoissa jäi vähäiseksi.

Näiden lisäksi sisäministeriö on järjestänyt vuoden 2020 aikana epäasiallista käytöstä ja häirintää ehkäisevän verkkokurssin, joka on pakollinen koko hallinnon alan henkilöstölle. Kurssissa opetetaan tunnistamaan epäasiallista käytöstä ja häirintää sekä näiden taustalla olevia syrjiviä rakenteita, sekä miten tilanteisiin tulisi puuttua. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasiat kuuluvat myös osana sisäministeriön yleisperehdytykseen.

Hallituksen 9.12.2020 julkaistun tasa-arvo ohjelman toimenpiteistä seuraavat kaksi koskevat erityisesti sisäministeriön toimialaa:

8.7. Lisätään tasa-arvoneuvonantajina ja tasa-arvoasioiden yhteyshenkilöinä toimivien asiantuntijoiden määrää siviilikriisinhallintaoperaatioissa. Suomi tarjoaa omalta osaltaan ehdokkaiksi näihin tehtäviin nykyistä enemmän miespuolisia hakijoita. Varmistetaan, että sukupuolinäkökulma on sisällytetty kriisinhallintakoulutukseen ja -harjoituksiin.

7.14. Kestävän kehityksen sitoumuksessa on kirjaus toistuvien uhrikokemusten kasautumisen vähentämisestä. Tämä liittyy ennen kaikkea naisiin kohdistuvaan väkivaltaan sekä toisaalta nuorten miesten väkivaltakokemuksiin ja yliedustukseen onnettomuuksien uhreina. Naisiin kohdistuvassa väkivallassa ohjausta palvelujen piiriin tullaan seuraamaan yhtenä tulostittarina.

Ensimmäisen toimenpiteen osalta ministeriö on raportoinut, että kesäkuussa 2021 kaikkiaan yhdeksän siviilikriisinhallinnan asiantuntijaa (6 naista ja 2 miestä) työskenteli erityisesti sukupuoli-, SGBV- sekä naiset, rauha ja turvallisuusnäkökulmiin erikoistuneissa tehtävissä. Sukupuoli- sekä naiset, rauha ja turvallisuusnäkökulmat ovat sisällytetty kaikkeen Kriisinhallintakeskuksen tarjoamaan peruskoulutukseen ja erikoiskursseihin. Lisäksi Kriisinhallintakeskus johtaa yhteistyössä Suomen ja Espanjan ulkoministeriöiden kanssa naisten siviilikriisinhallintaan osallistumista kehittävää työryhmää osana EU:n YTPP:n siviilialan sopimusta.

Toisen toimenpiteen osalta ministeriö on raportoinut muun muassa, että Poliisihallitus kehittää tulossopimuksessa sovitulla tavalla vuonna 2021 mittarin, jolla voidaan seurata poliisin rikoksia ehkäiseviä palveluun ohjauksia (Rikosuhripalvelut, sosiaali- ja terveystalvet, ml. lastensuojelu, turvakodit, sovittelu, väkivallan katkaisupalvelut, ihmiskaupan auttamisjärjestelmän palvelut). Poliisihallitus on 13.3.2020 velvoittanut poliisiyksiköt järjestämään vuoden 2020 aikana kattavasti työpaikkakoulutusta rikoksen uhrin ohjaamisen, rikosasioiden sovittelun sekä lähestymiskieltoasioiden osalta. Poliisihallitukseen on rekrytoitu 1.2.–31.12.2021 väliseksi ajaksi MARAK-projektihenkilö, joka avulla poliisin osaamista kehitetään perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ennalta estämiseksi ja siihen puuttumiseksi. MARAK-projektilla tullaan tukemaan poliisiyksiköitä valtakunnallisesti perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan aihepiireihin liittyvässä koulutustarpeessa yhteistyössä Poliisiammattikorkeakoulun kanssa. Poliisihallitus on laatinut raportin *Lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnan nykytila ja kehittämiskohteet poliisissa 2021* ja edellyttänyt poliisiyksiköitä raportoimaan raportin kehittämisehdotusten toimeenpanosta. Poliisin tulosohjauksessa on painotettu muun muassa perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosten torjuntaa sekä uhrien ohjaamista palveluihin.

Tämän lisäksi tasa-arvo-ohjelmassa on yleisiä, kaikille ministeriöille suunnattuja kehittämistoimenpiteitä, kuten esimerkiksi tasa-arvo-osaamisen kehittämistä, sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen kehittämisen jatkamista, sukupuoliarviointien sisällyttämistä kaikkien valmisteluun ja tämän aktiivista lukumäärällistä seuranta, toiminnallisen tasa-arvotyön jatkamista ministeriössä, budjetin laatimisprosessissa sukupuolivaikutusten arvioinnin toteutumisen varmistamista, tasa-arvonäkökulman vahvistamista myös EU-työssä sekä sen vahvistamista, että sukupuolittain analysoitua tietoa tuotetaan ja käytetään valmistelun ja päätöksenteon pohjana. Näiden osalta ei ole edellä mainittujen koulutusten lisäksi erityisiä raportoitavia toimenpiteitä, mutta kehittämistoimia jatketaan ohjelman täytäntöönpanon ja seurannan puitteissa.

1.3 Arvioinnista

Sekä sisäinen arviointiprosessi että kuulemistilaisuus olivat tärkeitä toiminnan vaikutusten kokonaisvaltaisen kuvan saamiseksi. Jokainen ministeriön osasto ja yksikkö arvioi oman toimintansa vaikutuksia joko osasto- tai yksikkökokouksissa tai erikseen järjestetyissä työpajoissa. Työhön osallistui mahdollisimman moni ministeriön virkamies. Tätä voidaan pitää osaltaan tärkeänä oppimisprosessina, sillä oman työn arviointi yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta on auttanut myös tulemaan paremmin tietoiseksi sekä jo tehdystä työstä että toisaalta eri syrjinnän vaarassa olevista ryhmistä ja heidän tarpeidensa huomioimisesta.

Arvioinneissa tunnistettiin verraten paljon asioita, joilla on myönteisiä suoria tai välillisiä vaikutuksia yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumiseen. Sen sijaan kehittämis-kohteiden tunnistaminen osoittautui vaikeammaksi. Jonkin verran oli haastetta henkilöstöpoliittisen ja toiminnallisen näkökulmien erottamisessa ja toisaalta taas rajanvedossa sen suhteen, miten huomioidaan se työ, jota tehdään muiden ministeriöiden tai tahojen vetämissä hankkeissa. Esimerkiksi poliisiosasto osallistuu aktiivisesti naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan torjuntatyöhön, mutta eri toimenpideohjelmat ja hankkeet ovat olleet usein sosiaali- ja terveystieteiden tai oikeusministeriön koordinaatiovastuulla.

Ministeriön yhden tärkeimmän tehtävän, eli lainvalmistelun osalta osastojen ja yksiköiden sisäisissä arvioinneissa käsiteltiin verraten vähän vaikutusarviointeja. Sisäministeriön edellisessä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmassa on ollut yhtenä valittuna toimenpiteenä sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi säädösvalmistelussa. Vuoden 2017 ja heinäkuun 2021 välillä sisäministeriössä on valmisteltu yhteensä 53 hallituksen esitystä, jotka on annettu eduskunnalle. Näistä yhdenvertaisuus-, sukupuoli- ja/tai lapsivaikutuksia on arvioitu ainoastaan lyhyesti parissa esityksessä. Lisäksi joihinkin esityksiin sisältyy edellä mainittuja vaikutusarviointia sivuavia huomioita muun yhteiskunnallisen vaikutusarvioinnin yhteydessä tai perustuslain mukaisuutta ja säätämisympäristöperusteluita koskevassa osuudessa. Osassa esityksiä maininnat vaikutuksista on ilmeisesti lisätty vasta lausuntopalautteen perusteella. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että arvioinnit ovat suhteellisen pintapuolisia.

Toki on huomattava, että useassa, ellei jopa suurimmassa osassa esityksistä ei selkeästi ole erityisiä vaikutuksia eri väestöryhmiin tai sukupuoliin, vaan ne ovat luonteeltaan teknistä tai vähintäänkin yhdenvertaisuus- ja sukupuolivaikutuksiltaan neutraalia sääntelyä. Osassa esityksissä vaikutuksia olisi kuitenkin voitu arvioida hieman syvällisemmin. Esimerkiksi sääntely, joka koskettaa biometrisiä tunnisteita, asioimista ja palvelujen tuotantoa tai ulkomaalaisten asemaa saattavat olla sellaista, jolla voisi olla vaikutuksia yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Näiden vaikutusten tunnistaminen ja huomioiminen edellyttäisi vaikutusarviointia koskevan suosituksen mukaisesti arvioinnin aloittamista valmistelun

alkuvaiheessa ja erilaisten menetelmien hyödyntämistä, kuten kuulemisia, eri väestöryhmien edustajien osallistamista, tilastotiedon ja mahdollisesti jopa erityisen tutkimustiedon hankkimista tai hyödyntämistä arvioinnin tueksi. Työtä vaikutusarviointien kehittämiseksi tulee siis edelleen jatkaa ja kehittää myös moniperustaisen näkökulman huomioimista.

Eräs sisäisessä arvioinnissa esille noussut seikka koskettaa paitsi ministeriön myös valtioneuvoston toimintaa laajemmin, kyseessä on sukupuolen moninaisuuden huomioiminen esimerkiksi erilaisissa kyselylomakkeissa ja muussa tiedonkeruussa.

Kuulemistilaisuudessa käytiin pienryhmissä avointa ja hyvähenkistä keskustelua ja esille tuli paljon toisaalta tuttua asiaa, mutta myös sellaisia näkökulmia ja kehittämissuhteita, joita ei välttämättä ole kovin syvällisesti sisäministeriön työssä aiemmin ajateltu.

Alla on pyritty tiivistämään sekä sisäisen arvioinnin että kuulemisten osalta olennaiset kokonaisuudet.

2 Ministeriön osastojen ja yksiköiden suorittama oman toiminnan arviointi

Alla esitetään osastojen ja yksiköiden tekemien arviointien tuloksia siten, että myönteisiä vaikutuksia koskevat toimet on merkitty merkillä +, kielteisiä vaikutuksia koskevat toimet merkillä – ja sellainen toiminta, jonka vaikutuksista kaivattaisiin enemmän tietoa ja joiden vaikutuksia ei ole voitu luotettavasti arvioida, on merkitty merkillä x.

2.1 Poliisiosasto

2.1.1 Toiminnan ohjaus

+ Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019–2023

Strategian tavoitteen on lisätä vähemmistöryhmien turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta, luottamusta yhteiskunnan instituutioihin ja viranomaisiin sekä poliisin tietoa näiden vähemmistöryhmien turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen liittyvistä ongelmista ja haasteista. Poliisiin tulee toimia nuorten, erityisesti vähemmistöihin kuuluvien nuorten sekä näiden vanhempien kanssa sekä lisätä vuorovaikutusta vähemmistöryhmien kanssa ja varmistaa, että kaikkien poliisilaitosten alueella on vähemmistöjen kannalta keskeisten kysymysten käsittelyä varten kanavia, esimerkiksi yhteistyöelin tai neuvottelukunta, jossa vähemmistöjen edustajat, poliisi ja mahdolliset muut jäsenet voivat käydä vuoropuhelua ajankohtaisista asioista turvallisuuden tunteen lisäämiseksi ja mahdollisten turvallisuusongelmien ennalta estämiseksi. Poliisi edistää hyviä väestösuhteita, yhdenvertaisuuden toteutumista ja torjuu polarisaatiota. Keskeinen keino on, että poliisi edistää yhdenvertaisuutta omassa työssään toteuttamalla poliisitoiminnan yleisiä periaatteita, joita ovat muun muassa asiallisuus, puolueettomuus ja sovinnollisuus sekä se, että poliisin on kohdeltava kaikkia ihmisiä puolueettomasti.

+ Väkivaltaisen ekstremismin ja radikalisoitumisen ennalta estämisen toimenpideohjelma

Toimenpideohjelma tavoitteena on lisätä nuorten osallisuutta yhteiskuntaan ja mahdollisuuksia vaikuttaa siihen laillisia keinoja käyttämällä. Viharikokset ja laitton vihapuhe vähentävät merkittävästi yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kokemuksia, ja näiden torjunta on yksi tärkeimmistä seikoista yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisessä, ja näiden torjunta on tavoitteena toimenpideohjelmassa. Väkivaltaisten ekstremististen ryhmien

toiminnan torjunta edistää laajasti yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, sillä nämä ryhmät eivät tunnusta yhdenvertaisuutta eivätkä perus- ja ihmisoikeuksia.

+, - Poliisin lupahallintostrategia vuosille 2017–2021

Strategiassa on 8 painopistettä, joista osalla voi olla positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia palveluiden yhdenvertaisuuteen. Sähköisten palveluiden lisääminen ja palveluiden kehittäminen asiakasystävällisemmäksi voivat lisätä osin eri väestöryhmien pääsyä lupapalveluihin yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti. Sähköiset palvelut mahdollistavat esimerkiksi passin tai henkilökortin hankkimisen ilman paikalla käyntiä, mikä edistää palveluiden saatavuutta liikuntarajoitteisille tai harva-alueiden asiakkaille. Toisaalta sähköisten palveluiden käyttö voi olla vaikeaa erityisryhmille, joilla ei ole kielitaitoa, tietoteknisiä taitoja (ikäntyneet) tai joilla on näkörajoitteita. Poliisin liikkuvilla lupapalveluilla turvataan palveluiden tasapuolisten palveluiden saatavuutta. Strategian voimassaoloaika on päättyvässä.

x Terrorismin torjunnan strategia

Terrorismin torjunnalla saattaa olla sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia erityisesti etnisten ja uskonnollisten vähemmistöryhmien yhdenvertaisuuteen. Strategiaa ollaan parhaillaan päivittämässä ja vaikutukset arvioidaan osana valmistelutyötä.

+ Poliisin liikennevalvonnan ja -turvallisuuden ohjelma vuosille 2021–2030: Osa toimenpiteistä parantaa jalankulkijoiden ja pyöräilijöiden turvallisuutta sekä parantaa suojatieturvallisuutta. Tämä edistää niin lasten, nuorten kuin iäkkäiden henkilöiden, tai vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden toteutumista

+ Poliisiosasto on aktiivisesti mukana yhdessä oikeus- ja sosiaali- ja terveystieteiden kanssa eri strategia- ja toimenpideohjelmien suunnitteluissa ja toimenpiteiden ja hankkeiden pyörittämisessä tai rahoittamisessa, jotka tähtäävät **naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseen, lapsiin kohdistuvien rikosten ennaltaehkäisyyn sekä ihmiskaupan vastaiseen työhön**. Tällä työllä pyritään edistämään sukupuolten tasa-arvoa sekä lasten asemaa.

+ Lisäksi poliisiosasto on ollut mukana yhdessä oikeusministeriön kanssa yhteensä kolmessa eri EU-rahoitteisessa hankkeessa, joissa tavoitteena on **viharikosten ja vihapuheiden vastainen työ** (Against Hate, Fact against Hate ja Capable). Hankkeissa on mm. valmisteltu kaikille poliiseille pakollinen verkkokoulutus yhdenvertaisuuskysymyksistä ja asiakkaan kohtaamisesta, opas vihatekojen tunnistamiseen ja ennalta estämiseen sekä koulutus vihatekojen tunnistamisesta ja estämisestä poliiseille. Näissä hankkeissa tehtävä työ edistää kaikkien syrjinnän vaarassa olevien ryhmien asemaa.

+ Poliisiosasto on järjestänyt poliisille myös koulutusta **antisemitismin tunnistamiseksi ja torjumiseksi**. Tämän tavoitteena on lisätä isää juutalaisen yhteisön yhdenvertaisuutta

ja turvallisuutta. Uskonnollisten yhteisöjen tilojen turvallisuutta on parannettu kesällä 2020 asetun työryhmän toimesta. Työn on edistänyt vähemmistöjen uskonnonvapautta ja yhdenvertaista mahdollisuutta harjoittaa uskontoa.

+ Poliisiosasto on ohjannut ja rahoittanut **julkaisun poliisin toiminnasta romaniensa kanssa**. Tavoitteena on ollut lisätä yhdenvertaista kohtaamista ja kohtelua poliisitoiminnassa.

+ SM:n asettama **maalittamisen vastaisia tehostettuja toimia** laatineen työryhmän ehdotukset parantavat yhdenvertaisia mahdollisuuksia käyttää sananvapautta sekä osallistua julkiseen keskusteluun ja päätöksentekoon

+ **Tulosopimuksessa 2021–2025** on ohjattu Poliisihallitusta painottamaan poliisitoimintaa alueellisesti yhdenvertaiseen palveluiden toteutumiseen, kiireellisten hälytystehtävien hoitoon, ennalta estävän toiminnan vahvistamiseen ja erityisesti henkeen ja terveyteen sekä yhteiskunnalle haitallisimpien rikosten ja niiden haittojen vähentämiseen. Osa näistä tavoitteista tähtää juuri eri haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien turvallisuuden turvaamiseen. Erityisesti yhdenvertaisuuden edistämiseen liittyy luottamuksen lisääminen niissä ryhmissä, jotka luottavat keskimääräisesti vähemmän, kysely vähemmistöryhmien kokemuksista poliisista sekä erilaisista etnisistä taustoista tulevien henkilöiden rekrytointi opiskelemaan poliisiksi. Haittojen vähentämiseen liittyy ennalta estävän toiminnan työmuodot (Ankkuri, Marak, Barnahuset) ja palveluun ohjaukset turvakoteihin, uhrivalveluihin ja ns. tekijäpalveluihin, joista viimeisimmän tarkoituksena on estää tekijän väkivaltakäyttäytyminen potentiaalisia uusia uhreja kohtaan. Myös ihmiskaupparikosten erikoistuneen yksikön perustaminen ja erityisosaamisen lisääminen parantaa ihmiskaupparikosten uhrien tunnistamista ja rikosten tutkintaa.

2.1.2 Lainvalmistelu ja kansainvälinen yhteistyö

Lainvalmistelun osalta erityisesti yhdenvertaisuutta edistäviä vaikutuksia on tunnistettu olevan kahdella säädösmuutoksella:

+ **Poliisin suoritteiden maksullisuuden annetun asetuksen 6 §:n muuttaminen** (poliisin maksuton virka-apu lastensuojelulla ja sosiaalipäivystykselle – madaltaa kynnystä pyytää virka-apua poliisilta). Muutos edistää haavoittuvien ryhmien, kuten lapset ja sosiaalipäivystyksen asiakkaiden asemaa (ikäntyneet, sukupuolittunut väkivalta, vammaiset henkilöt).

+ **Vapaudenmenetystä koskevassa sääntelyssä** otetaan huomioon uskonnon ja vakauksen vuoksi noudatettava ruokavalio vapaudenmenetyksen aikana.

+ Kansainvälisessä poliisitoiminnan ohjausta koskevassa yhteistyössä korostuvat yhdenvertaisuutta edistävin toimenpiteinä mm. väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta **ehkäisy**. Yhteistyöllä torjutaan rajat ylittävien ryhmien ja yksilöiden toimintaa, joiden tavoitteena on heikentää demokraattista järjestelmään, ihmis- ja perusoikeuksien toteutumista ja yhdenvertaisuutta. Myös vihapuheesta osa on rajat ylittävää toimintaa, ja sen torjunta edellyttää kansainvälistä yhteistyötä. EU Internet Foorumissa poistetaan yhteistyössä yritysten kanssa terroristista propagandaa ja väkivaltaisten ekstremististen ryhmien symboleita ja tunnuksia netistä. Tällä vihaan ja väkivaltaan yllyttävän materiaalin poistamisella on vaikutuksia yhdenvertaisuuden toteutumiseen laajasti ja erityisesti vähemmistöryhmien kohdalla.

2.1.3 Laillisuusvalvonta

- Useat kanteluasiat ovat koskeneet **kansalliskielikysymyksiä**. Yhdessä kansalaisen yhteydenotossa on kritisoitu **poliisin asennetta** vähemmistöjä, erityisesti romaneja kohtaan. Yhteydenottaja toivoi lisää koulutusta poliisille ja poliittisen ääriajattelun tarkkailemista poliisissa.

- Ulkomaalaisin 7 luvun mukaisista turvaamistoimista (etenkin säilöönotto) ollut esillä ainakin vuonna 2020 ja 2021 Poliisihallituksen laillisuusvalvontatarkastuksessa. Oikeuskanslerilta on tullut yksi lausunto liittyen turvapaikanhakijan matkustusasiakirjan haltuunottoon.

Poliisin toiminnan neutraaliudesta on lausuttu yhdessä eduskunnan oikeusasiamiehelle toimitetussa lausunnossa.

2.2 Pelastusosasto

2.2.1 Toiminnan ohjaus

- Sisäministeriön pelastusosaston aloitteesta asetetuissa **työryhmissä** ei välttämättä aina toteudu naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) mukainen vaatimus eri sukupuolta olevien jäsenten nimittämisestä. Tähän vaikuttaa osaltaan **alan miesvaltaisuus**, mistä johtuen käytettävissä ei usein ole tarvittavaa asiantuntemusta omaavia henkilöitä vähemmistöksi jääneessä sukupuolussa (tässä tapauksessa naisista). Tämä on huomioitu korostamalla nimeämispyyntöissä mainitun lain vaatimusta ja pyytämällä sekä nais- että miesehdokkaita ja pyytämällä perusteet, mikäli vaatimusta ei kyetä täyttämään.

+ Pelastusosasto edistää ikäihmisten turvallisuutta esimerkiksi osallistamalla työryhmiin, joissa käsitellään heitä koskevia teemoja. Tällaisia työryhmiä ovat **ikäohjelman toimeenpano- ja ohjausryhmät, koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn verkosto ja ohjausryhmä sekä sisäisen turvallisuuden asiantuntijaverkoston ikäihmisten turvallisuuden painopistetyöryhmä**. Lisäksi ikäihmisten turvallisuuteen liittyvät asiat huomioidaan monipuolisesti pelastusosaston asiantuntijatyössä. Palokuolemista noin puolet tapahtuu yli 60-vuotiaille ja tämän vuoksi he ovat keskeinen huomion kohde palokuolemien vähentämissuunnitelmissa. Onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelmassa yhtenä vaikuttavuustavoitteena on toimintakyvyltään alentuneiden henkilöiden tapaturmien ja palokuolemien kääntäminen laskuun. Ikääntyminen tuo tullessaan myös monenlaisia toimintakykyrajoitteita, mikä huomioidaan strategisissa painopisteissä.

x Pelastusosaston arvioinnissa keskusteltiin myös siitä, otetaanko eri-ikäisten henkilöiden (ikäihmisten ja lasten) tarpeet riittävästi huomioon sisäministeriön ja pelastusosaston **vies-tinnässä** sekä siitä, toteutuuko esimerkiksi ulkomaalaistaustaisten ja vieraskielisten informoiminen ja tiedottaminen riittävällä tasolla. Tämän asian selvittäminen lienee tarpeellista.

+ Mahdollisuutta hätäilmoituksen tekemiseen on laajennettu kuuroille, kuulovammaisille ja puhetta tuottamaan kykenemättömille vuonna 2018 käyttöönotetun **112-SMS hätätekstiviestijärjestelmän** avulla. Tähän liittyen pelastusosasto on antanut ratkaisun kante-luun, joka koski 112-hätätekstiviestin etukäteistä rekisteröitymisvelvollisuutta.

+ Vammaisten tulkkauspalveluiden osalta on Kelan johdolla aloitettu **viittomakielisten tulkkauspalveluiden** laajentaminen viranomaispalveluihin. Tähän liittyen on Kelan ja Häätäkeskuslaitoksen yhteistyönä perustettu suomenkielisen viittomakielen etätulkkauksen pilottihanke koskien hätäilmoituksen tekoa. Pilotti on tarkoitus ottaa käyttöön 2021 aikana ja sen ohjausryhmässä on mukana myös sisäministeriön edustus.

+ Pelastusosastolla on vuoden alusta alkaen järjestetty säännöllisesti tunnin mittainen **Käsitteellinen kahvihetki** -niminen keskustelutilaisuus, jossa keskustellaan pelastustoimeen liittyvistä käsitteistä. Taustalla ajatus käsitteistön yhtenäistämistarpeista, niin suomen, ruotsin kuin englannin kielten osalta.

+ Pelastusosasto on keväällä 2021 aikana toteuttamassa **asiakasymmärryskyselyä**, jossa tarkastellaan yhtenä osana väestön sosioekonomisten asemien suhdetta pelastustoimi-alaan liittyviin kysymyksiin. Kysely tuottaa materiaalia muun muassa pelastusosaston tie-tojohtamisen perusaineiston keräykseen, sekä palveluiden kehittämiseen tietopohjaisesti.

+ Pelastustoimen kansallisen **tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyöryhmä** aloitti työnsä toukokuussa 2020. Työryhmän tehtävänä on tarkastella pelastustoimen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioita sekä valmistella pelastustoimen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuden

toimintaohjelma. Työryhmän on tuotettava tietoa ja toimenpide-ehdotuksia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja päätöksenteon tueksi koko pelastustoimen käyttöön. Työryhmä toimii tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymysten asiantuntijana arvioitaessa pelastustoimen lainsäädäntöhankkeita ja toimialan ohjeistusta. Toimintaohjelma julkaistiin marraskuussa 2021.

2.2.2 Lainvalmistelu

+ **Vaaratiedotteesta annetun lain** (466/2012) ja sitä tarkentavan sisäministeriön ohjeistuksen todettiin turvaavaan kielellisten oikeuksien toteutuminen. Vaaratiedotejärjestelmä huomioi kansalliskielet ja saamen kielet. Vaaratiedote on annettava molemmilla kansalliskielillä ja lisäksi saamen kielellä, jos vaarallinen tapahtuma tai sen seuraukset kohdistuvat saamelaisten kotiseutualueelle. Koltta-, inarin- ja pohjoissaamenkieliset tiedotteet erilaisiin vaaratilanteisiin on pyritty valmistelevaan ennalta, koska käännösapua ei ole helposti saatavilla. SM:n vaaratiedoteoppaan liitteenä olevassa saamenkielisten vaaratiedotteiden lisäohjeissa on määritelty mallifraasit ja paikannimet eri saamenkielillä, jotta saamenkielinen vaaratiedottaminen kyettäisiin toteuttamaan samaan aikaan kuin suomen- ja ruotsinkielinen. (ks. Vaaratiedotepas, Sisäasiainministeriön julkaisu 1/2013). Tämä turvaa osaltaan saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumista.

+ **Pelastuslain 19 §:ssä** veloitetaan muun muassa hoitolaitosten toiminnanharjoittajia laatimaan selvitys siitä, miten rakennuksen tai tilan käyttötapa ja henkilöiden rajoittunut, heikentynyt tai poikkeava toimintakyky sekä muut poistumisturvallisuuteen vaikuttavat tekijät otetaan huomioon tulipaloihin ja muihin vaaratilanteisiin varautumisessa ja poistumisjärjestelyissä (poistumisturvallisuusselvitys). Tämä edistää toimintarajoitteisten ja vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden toteutumista.

+ **Hätäkeskustoiminnasta annetun laissa** tullaan huomioimaan esteettömyysdirektiivin vaatimukset.

2.2.3 Laillisuusvalvonta

Pelastusosastolla on alkuvuodesta 2021 käsitelty Pelastusopiston opiskelijavalintaa koskeva kantelu, jossa väitettiin Pelastusopiston syrjineen kantelijaa tämän alkuperän johdosta. Pelastusopiston arvioitiin toimineen asiassa asianmukaisesti.

- Pelastusosasto on joulukuussa 2020 antanut lausunnon eduskunnan oikeusasiamiehelle koskien hätäkeskuspäivystäjän kantelua Hätäkeskuslaitoksen toiminnasta ja ruotsin kielen käyttämisestä hätäpuheluissa.

- Arvioinnissa todettiin ruotsinkielisten henkilöiden saavan tosiasiallisesti hitaampaa palvelua kuin suomenkieliset henkilöt. Tämä johtuu siitä, että vastaus esimerkiksi kansalaiskirjeeseen tai kanteluun joudutaan usein käännettämään. Lisäksi tuotiin esiin, että tutkimustieto, esimerkiksi pelastusasenteet-tutkimuksissa, perustuu lähes poikkeuksetta pelkästään suomenkielisiin vastauksiin.

Pelastusosaston toiminnalla ei havaittu olevan vaikutuksia uskonnon ja vakaumuksen, mielipiteen ja poliittisen toiminnan, perhesuhteiden, seksuaalisen suuntautumisen sekä sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun osalta.

2.3 Maahanmuutto-osasto

+ **Kansalaisuuslaki:** Suomen kansalaisuuden periytyminen sekä isältä että äidiltä aina suoraan lain nojalla, kielitaitovaatimuksesta poikkeamisen mahdollisuus esim. vammaisuuden vuoksi, menettelyn yksinkertaistaminen adoptiolapsille.

+ **Säilöönoton järjestäminen** sukupuoli, alkuperä ja etninen tausta sekä perhesuhteet ja lapsen etu huomioiden, alaikäisille mahdollistettu säilöönoton vaihtoehdoksi lapsen asumisvelvollisuus.

+ Osallistuminen erilaisiin kansallisiin ja kansainvälisiin **alaikäisiä koskeviin työryhmiin**, lapsen edun ja oikeuksien korostaminen periaatteena EU:n säädösneuvotteluissa

+ **Perheenyhdistämistä** koskevan sääntelyn uudistaminen lapsen etu huomioiden

+ **LAMA-ohjelma:** ilman oleskeluoikeutta maassa olevien lapsiperheiden aseman huomioiminen

+ **Ilmiötyöryhmä:** ilman oleskelulupaa maahan jäävien turvapaikanhakijoiden aseman parantaminen

+ **Ihmiskaupan uhrien** oleskeluluvan perusteita koskeva selvitys, jossa on mm. selvitetty sitä, miten ihmiskaupan uhrien haavoittuvuutta on arvioitu.

+ Osaston **tutkija- ja sidosryhmäyhteistyön kehittäminen**, jonka tarkoituksena on tuoda tutkimusta aktiivisesti osaksi päätöksentekoa, mutta myös mahdollistaa entistä aktiivisempi poliittinen vuoropuhelu yhteiskunnassa.

+ **Oleskelulupahakemuksen jättämisen sujuvoittaminen**

+ **Automaatioon** liittyvät hyödyt sekä erityisesti niiden riskien tunnistaminen, joihin saattaa liittyen yhdenvertaisuushaasteita

+ Saavutettavuuden huomioiminen **viestinnässä**

x Mahdollinen kansalaisuusperusteinen syrjintä noussut kysymykseksi liittyen tiettyihin EU:n komission ehdotuksiin turvapaikkamenettelyn tehostamiseksi – perusoikeuskirjan mukaisuutta selvitetään EU-tasolla

x Maksuasetuksen muutoksista yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta tarvittaisiin enemmän tietoa

x Uskonnon ja vakaumuksen huomioiminen osana turvapaikkahakemuksen arviointia – asiasta on useita vireillä olevia ihmisoikeusvalituksia, joista odotetaan ratkaisua johtopäätösten tekemiseksi

x Lapsen edun konkretisoituminen eri tilanteissa – tästä tarvitaan enemmän tietoa sekä EU- että kansallisessa kontekstissa

x Migrin toimitilojen esteettömyys

- Eutorissa laadittavat asiakirjat eivät ole kaikilta osin saavutettavia (korjaantunee elokuussa, kun Eutori siirtyy VAHVAn alle)

2.4 Rajavartio-osasto

Sisäministeriön rajavartio-osasto on samalla Rajavartiolaitoksen esikunta. Esikunta on valmisteellut itsenäisesti Rajavartiolaitoksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman sisältäen myös Rajavartiolaitoksen toiminnan arvioinnin, joten tässä raportissa ei erikseen esitellä sitä syvemmin. Suunnitelmassa on erityisesti keskitetty osaamisen lisäämiseen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymyksissä, asiakaskyselyjen teettämisen erityisesti raja-alueella sekä ruotsinkielisten käännösten varmistamisen.

2.5 Kansallisen turvallisuuden yksikkö

+ **Siviilitiedustelulainsäädännössä** pyrittiin ottamaan perus- ja ihmisoikeusnäkökulma ml. syrjimättömyys laajasti huomioon, laissa mm. etnisen profiloinnin kieltö

x Miten kieltoa koulutetaan ja käytännössä toteutetaan/valvotaan operatiivisessa toiminnassa

+ Supon **tulosopimukseen** (2021–2025) kirjattu perus- ja ihmisoikeudet yleiseksi kaikkea toimintaa ohjaaviksi periaatteiksi

2.6 Kansainvälisten asioiden yksikkö

+ Siviilikriisinhallintaan liittyvässä toiminnassa noudatetaan **YK:n päätöslauselmien 1325 ”Naiset, rauha ja turvallisuus” ja 2250 ”Nuoret, rauha ja turvallisuus” suosituksia.**

Suomi on laatimassa UM:n johdolla neljättä kansallista 1325- ja ensimmäistä 2250-toimintaohjelmaa. Ministeriö osallistuu aktiivisesti 1325- ja 2250-toimintasuunnitelmien laatimiseen ja niiden jalkauttamiseen omalla hallinnonalallaan ja pyrkii kouluttamaan ja lähettämään tehtäviin yhtä paljon naisia kuin miehiä.

+ **EUSA-rahastojen kautta on tuettu ja tuetaan useita hankkeita**, jotka edistävät eri väestöryhmien yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, edellisellä ohjelmakaudella on toteutettu mm. seuraavia hankkeita:

- ns. sisäisten siirtojen hanke eli alaikäisten turvapaikanhakijoiden vastaanottaminen Suomeen edisti lasten asemaa
- kotouttamishankkeissa maahanmuuttajataustaisten äitien saaminen kattavammin työelämään ja mukaan yhteiskunnan toimintoihin edistää sukupuolten tasa-arvoa ja vähemmistöjen yhdenvertaisuutta
- ikäihmiset huomioidaan uudella ohjelmakaudella 2021–2027 turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) kansallisessa ohjelmassa
- hanke omakielisyydestä kotouttamistoimissa edistää vähemmistöjen asemaa
- hankkeissa tuettu radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyä
- rahastosta on tuettu kidutettujen ja traumatisoituneiden lasten ja nuorten kuntoutumista
- turvapaikanhakijoiden terveys- ja mielenterveyspalveluja on kehitetty AMIF-rahastosta tuetuissa hankkeissa
- rikosten uhrien tuetaan ISF-rahastosta rahoitetuissa hankkeissa
- Ihme-hankkeessa koulutettiin esitutkintaviranomaisten tunnistamaan paremmin ihmiskauppaa ja parantamaan tutkintavalmiuksia ihmiskaupparikollisuuden osalta
- ISF-rahastosta rahoitetuilla EXIT-hankkeilla tuetaan rikollisesta toiminnasta irtautumista

+ EU-säädökset velvoittavaa EU:n sisäasioiden rahastojen hallintoviranomaista (SM) täyttämään tietyt vaatimukset (ns. mahdollistavat edellytykset). **Perus- ja ihmisoikeuksien ml. vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumiseen** rahastojen tukemissa hankkeissa kiinnitetään uudella ohjelmakaudella EU-säädöksissä aikaisempaa enemmän huomiota.

+ Uudella ohjelmakaudella kiinnitetään AMIF-rahaston ohjelmassa huomiota koulupudokkuuteen, edistäen näin myös nuorten asemaa

2.7 Hallinto- ja kehittämisosasto

2.7.1 Henkilöstöhallinto

x Voisi olla aiheellista **tutkia sisäministeriön rekrytointiprosesseja** ja analysoida valittuja hakijoita sen perusteella, korostuuko jokin tietty ihmisryhmä ministeriöön rekrytoituissa henkilöissä ja toisaalta estääkö tehtäväkuvausten vaatimukset tiettyjen ryhmien hakeutumisen tehtäviin.

x Tilojen **esteettömyydestä voisi olla maininta jo rekrytointi-ilmoituksessa**. Asiasta aktiivisesti viestiminen voisi toimia yhdenvertaisuutta edistävänä tekijänä ja kertoa vammaisille henkilöille, että heitä pidetään yhdenvertaisina työnhakijoina.

+ Suomen lippuun liittyvien tehtävien osalta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutukset ovat lähinnä symbolisia. Kuitenkin erityisesti viime vuosien aikana sisäministeriölle on tullut jonkin verran kysymyksiä siitä, miksi Suomessa on merkittävästi vähemmän liputuspäiviä naisille kuin miehille. Viime vuosina tätä epäsuhtaa on korjattu ja SM:n viime vuosina suosittlemista henkilöä koskevista liputuspäivistä kaikki ovat olleet **suomalaisten naisten liputuspäiviä** (Miina Sillanpään päivä 2016 alkaen, Helene Schjerfbeckin päivä 2017–2019, Tove Janssonin päivä 2020 alkaen). Samoin vuonna 2021 sisäministeriö on suosittanut liputusta **myös saamelaisten kansallispäivänä ja romanien kansallispäivänä**. Lisäksi **isänpäivästä** tehtiin vuonna 2019 äitienpäivän tavoin virallinen liputuspäivä vakiintuneen sijaan (tosin tällä ei ollut vaikutuksia itse liputuskäytäntöön). Liputukseen liittyvät tasa-arvo ja yhdenvertaisuuskysymykset ovat kuitenkin hyvin vaikeita, sillä liputuspäivien määrän lisääminen loputtomiin ei ole mahdollista (sisäministeriö saa jo nyt säännöllisesti palautetta siitä, että liputuspäiviä on liikaa) ja toisaalta vanhojen liputuspäivien poistaminen tai yhdistäminen on poliittisesti erittäin vaikeaa. Näin ollen tietyt ihmisryhmät jäävät auttamatta vaille liputuspäivän tuomaa symbolista tunnustusta.

2.7.2 Strateginen ohjaus ja kehittäminen

Sisäisen turvallisuuden strategiatyössä on tunnistettu, että tasa-arvo ja yhdenvertaisuus yhteiskunnassa ovat keskeinen edellytys turvallisuudelle. Kansalaisten yhdenvertaisuus on Suomen voimavara ja yhteiskuntaa koossa pitävä voima. Polarisaatio niin yhteiskunnallisista kuin teknologisista syistä on kuitenkin vaarassa syventyä. Syrjäytyminen ja huono-osaisuus uhkaavat kasautua. Eri sukupuolten ja väestöryhmien välillä on eroja yhteiskunnallisessa asemassa, tyypillisissä elämäntilanteissa, tarpeissa ja ongelmissa. Myös nämä erot heijastuvat turvallisuuteen. Kaikkeen tähän pyrimme vaikuttamaan mm. seuraavilla tehtäväkokonaisuuksilla:

- + Sisäisen turvallisuuden selonteko ja siihen liittyvät selvitykset (mm. haavoittuvimmassa asemassa olevia ihmisiä koskeva selvitys)
- + Kestävän kehityksen edistämiseksi tehtävä työ (mm. sitoumus)
- + Sisäisen turvallisuuden kansallisen tason yhteistyön toimintamalli
- + Paikallinen ja alueellinen turvallisuussuunnittelu
- + Sisäisen turvallisuuden sähköinen yhteistyöportaali TUOVI
- + Sisäisen turvallisuuden analysointi ja ennakointi
- + Konsernistrategian ja HO:n toimeenpanon tukeminen mm. TKI-toiminnon kautta
- + Tutkitun tiedon ja innovaatioiden hyödyntämisen edistäminen sisäisen turvallisuuden toimialalla
- + Suomen kantojen, rahoitusmahdollisuuksien ja yhteistyön edistäminen kansainvälisellä tasolla

2.7.3 Oikeudellinen tuki

+ Yksikön tehtävät pitävät sisällään yleisen oikeudellisen tuen lisäksi säädösvalmistelun ja laillisuusvalvonnan kehittämisen, perus- ja ihmisoikeusasioiden edistämisen sekä hankintatoimen. Näillä ei arvioitu olevan suoria vaikutuksia yhdenvertaisuuden tai tasa-arvon toteutumiseen yhteiskunnassa, mutta kaikilla todettiin olevan jonkin verran välillistä vaikutusta teemojen edistämässä. Kyse on yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymysten ja **painotusten pitämistä esillä toiminnassa**. Säädösvalmistelun osalta kyse on erityisesti säädösvalmisteluhankkeiden **yhdenvertaisuus-; lapsi- ja sukupuolivaikutusten**

tukemisesta. Yhtä lailla välillisesti yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistävää vaikutusta on perus- ja ihmisoikeusedistämistyössä, kun henkilöstöä on koulutettu ja **koulutetaan** yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymyksistä.

x Hankintatoimen osalta välillisiä myönteisiä vaikutuksia erityisesti yhdenvertaisuuden toteutumiseen voisi olla, jos hankintalain 24 §:n mukaisia varattuja hankintasopimuksia käytetään (toistaiseksi SM:ssä näin ei ole tehty).

+ Myönteisiä vaikutuksia on myös julkisten hankintojen strategiaan ja kestävän kehityksen sitoumukseen kirjattujen tavoitteiden toteuttamisen kautta, sillä näihin on kirjattu tavoitteeksi mm. syrjäytymisen ehkäisemistä ja perus- ja ihmisoikeuksien edistämistä. Tavoitteiden toteuttamisessa voidaan käyttää esim. työllistämisehtoa tai vaatimusta sopimus-kumppaneilta ostettavien palvelujen esteettömyydestä tai saavutettavuudesta. Tämänkaltaisten ehtojen käyttämisellä voidaan edistää tosiasiallisesti esimerkiksi vaikeasti työllistyvien tai vammaisten henkilöiden tai toimintarajoitteisten asemaa.

2.7.4 Tietohallinto

+ Poliisitalokonsepti: huomioitu lasten kuulemisiin erityiset tilat, liikuntarajoitteisten esteettömyys sekä sukupuolineutraalit unisex-saniteettitilat poliisien toimitilojen ohjauksessa.

+ Tietoisuutta kielilain velvoitteista lisätty aktiivisesti. Toisaalta jouduttu tekemään paljon työtä esim. kaksikielisen työaseman saamiseksi Valtorilta.

2.7.5 Taloushallinto

Talouksyksikön tehtäviin kuuluu hallinnonalan julkisen talouden suunnittelu- ja talousarvio-prosessien koordinointi sekä kehys- ja talousarvioesitysten valmistelu sekä ministeriön johdon ja osastojen tuki näiden valmistelussa, sisäministeriön kirjanpitoyksikkötehtävät ja taloushallinnon tehtävät, ministeriön matkahallinnon toteutus ja keskitetyt matkavaraukset ja EU:n turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston sekä sisäisen turvallisuuden rahaston (EUSA-rahastot) maksatus- ja tarkastustehtävät sekä raportointi siten kuin vastuuviranomaisen työjärjestyksessä tehtävistä tarkemmin määrätään.

- Yksikön omassa toiminnassa tunnustetaan virkatehtävissä toimiessa neutraalius, puolueettomuus ja objektiivisuus. Kehittämistä toiminnassa on edelleen siinä, että työohjeet ja aineistot ovat vain suomeksi, eivätkä ne ole saavutettavassa muodossa.

- + Sukupuoli on huomioitu talousarviovalmistelussa (teksteissä, jonkin verran talousarvioesityksen tunnusluvuissa)
- + Talousarviovalmistelussa (osastojen tukena talousyksikkö tukee esitysten valmistelua ja eteenpäin viemistä) mm. nuoriin kohdistuvia esityksiä
- + Talousarviovalmistelussa (osastojen tukena talousyksikkö tukee esitysten valmistelua ja eteenpäin viemistä) mm. hätäkeskuspäivystäjä- ja pelastajakoulutuksessa kielellisten oikeuksien huomioimista
- + Yhteiset talous- ja matkahallinnon tietojärjestelmät (Kieku, Handi, M2) huomioitu eri kielet (suomi, ruotsi, englanti)
- + Ulkoisten sivujen asiakirjat ja ohjeet käännetty ruotsiksi
- + Ulkoisten sivujen asiakirjat ja ohjeet sekä virallisasiakirjat ovat saavutettavia.
- + Yhteiset talous- ja matkahallinnon tietojärjestelmät ovat saavutettavia
- + EUSA-rahastojen asiakirjat rahastojen sivuilla saavutettavassa muodossa ja kahdella kotimaisella kielellä

2.8 Viestintäyksikkö

- + Ministeriön viestinnässä ei vahvisteta stereotypioita, ei käytetä sukupuolittavaa terminologiaa ja kiinnitetään huomiota kuvavalintoihin.
- Kansalaisviestinnässä otettava huomioon se, miten tavoitetaan eri kohderyhmät, miten puhutellaan ja missä kanavissa
- + Maahanmuuton terminologia: ei esim. puhuta laittomista maahanmuuttajista
- Pyrittävä monipuolisempaan kuvitukseen viestinnässä
- + Kaikki ministeriön tiedotteet ja verkkosivut käännetään ruotsiksi, suuri osa englanniksi, tarvittaessa muillakin kielillä. Saamenkielistä aineistoa tuotettu koronaviestinnässä
- Somessa operoidaan pääosin vain suomeksi tarkoituksenmukaisuus- ja resurssisyistä
- Viittomakielisiä videoita on pystytty tekemään vain vähän ja siinä on parannettavaa

- Selkokielistä aineistoa ei ole aiemmin tehty, mutta tehtiin esim. selonteosta. Voisi tehdä muistakin kansalaisia kiinnostavista aineistoista

+VY tekee näkyväksi julkisuuteen poliisiosaston aktiivista vuorovaikutusta ja yhteistyötä uskonnollisten yhteisöjen kanssa

- Kansalaisviestinnässä otettava huomioon monimuotoiset perheet

+ Ministeriön viestinnän saavutettavuus on pääosin varmistettu (verkkosivut, kuvat, videoiden tekstitys, some-kuvien alt-tekstit)

- Viittomakielisiä videoita on pystytty tekemään vain vähän ja siinä on parannettavaa

+ SM:n kuvakonsepti: terrorismin, rikollisuuden yhteydessä ei käytetä kuvituskuvia, jotka leimaavat ihmisryhmiä uhkaksi

+ Poliisin yhteiskunnallisen viestinnän kehittämishanke käynnistyy toukokuussa. **Sisäministeriön rahoittaman hankkeen tarkoitus on monipuolistaa poliisin vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa.** Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019–2023 korostaa useassa kohtaa yhteiskunnallisen viestinnän merkitystä. Onnistunut viestintä voi ehkäistä yhteiskunnallista polarisaatiota ja syrjäytymisen syventymistä. Hankkeen tuloksia on tarkoitus hyödyntää koko SM:n hallinnonalalla

+ SM:n kriisitilanteiden varautumisessa huomioitu: linjaus viittomakielen tulkista tiedotustilaisuuksiin, **varauduttu viittomakielisten videoiden, kieliversioiden ja selkokielisten aineistojen tekemiseen**

- selvitettävä simultaanitekstityksen saamista tiedotustilaisuuksiin

- Ministeriön ja hallinnonalan viestintäkoulutuksissa pitää ottaa sisällöissä huomioon toiminnallisen yhdenvertaisuuden näkökulma

+ VY tukee ministeriön yhdenvertaisuustyötä viestinnän keinoin. Konserniviestintäryhmä on sopinut vuodelle 2021 työyhteisöviestinnän kampanjasta toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi

3 Kuulemistilaisuus ja kirjallinen kysely

Sisäministeriö järjesti yhdessä Riesa Consultative Oy:n kanssa toukokuussa 2021 interaktiivisen työpajamuotoisen kuulemistilaisuuden, johon kutsuttiin noin 50 järjestöjen edustajaa. Tilaisuuteen osallistui hieman yli 30 järjestöjen edustajaa sekä edustajat ministeriön osastoilta ja hallinnonalan virastoista. Työpajoissa käytiin läpi sisäministeriön toimialoja ja pohdittiin sekä haasteita että kehittämissuhteita yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta. Tämän lisäksi kutsutuille lähetettiin vielä kirjallinen kysely, johon oli mahdollista vastata vaikkei olisi osallistunut kuulemistilaisuuteen ja myös täydentää kuulemistilaisuudessa sanottua. Kyselyyn vastasi 14 järjestöjen edustajaa.

Alla esitelty kootusti kuulemisissa esiin tuotuja seikkoja ja huomioita toimialoittain sekä erikseen kirjallisen kyselyn vastaukset.

3.1 Huomioita ja kehittämissuhteita ministeriön toimialoittain yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen näkökulmasta

3.1.1 Lainvalvontaviranomaisten toiminta (poliisi, Supo, RVL)

Vihapuheen ja viharikosten käsittelyssä on resurssipula tai käsittely ei toimi halutulla tavalla. Varsinkin sosiaalisessa mediassa tapahtuva maalittaminen tai vihapuhe koettiin vaikeiksi ilmoittaa. Sosiaalisessa mediassa tapahtuva vihapuhe jää usein tutkimatta tai puuttumatta. Vihapuhe ja maalittaminen kohdistuvat erityisesti erilaisiin vähemmistöryhmiin. Viharikosten osalta toivottiin organisoitua kehittämistoimintaa – kuinka rikokset tunnistetaan, kuinka uhrit saavat oikeutta ja kuinka viharikoksia ja vihapuhetta aktiivisesti estetään. Syrjinnän ja vihapuheen ilmoittamisen kanavia tulee kehittää. Kanavien on oltava matalalla kynnyksellä saavutettavia ja asiakkaille on näyttävä, että toimiin ryhdytään. Kantelu koettiin liian monimutkaiseksi ja raskaaksi prosessiksi.

Kunniaväkivaltaan koettiin liittyvän haasteita nimenomaan uhrin aseman ja osallisuuden kannalta. Esiin nousi, että kunniaväkivallan uhrit tai vainotut eivät tule kohdatuksi kuulemistilaisuuksissa tai tapausten jälkipuinnissa asianmukaisella tavalla. Myös huomio yhteisöjen

painostuksesta kunniaväkivaltaan liittyen nousi esille. Tällä tarkoitettiin keskustelussa sitä, että syntyy tunne, että vastuu kunniaväkivaltaan puuttumisesta jätetään yhteisölle.

Uskonnon tai katsomuksen huomioimisessa lainvalvontaviranomaisten toiminnassa nähtiin kehitettävää. Islamilaisen valtakulttuurin maista saapuvat oletetaan keskustelijoiden mukaan helposti ensisijaisesti muslimeiksi, vaikka joukossa on muihin uskontokuntiin kuuluvia, uskonnottomia tai henkilöitä, jotka ovat paossa nimenomaan uskonnollista sortoa. Poliisin ja uskonnon osalta esimerkkinä nostettiin myös tilanteet, joissa automaattisesti kriisitilanteissa mukaan otetaan evankelisluterilaiseen kirkkoon kuuluva pappi tai muu henkilö – kriisituen tulisi olla neutraalia.

Kielellisten oikeuksien toteutuminen nousi esiin useammassa vaiheessa. Osallistujat kysyivät, ovatko järjestelmät sellaisia, että vieraskielisen on helppo tehdä rikosilmoitus ja saako uhria apua ja oikeanlaista tukea. Ruotsinkielisten palvelujen turvaamiseksi on huolehdittava siitä, että kaksikielisiä ammattilaisia on riittävästi niin raja- kuin poliisiviranomaisissa ja tämä tulee huomioida niissä oppilaitoksissa, joissa viranomaisia koulutetaan. Arvioiden mukaan 650 000–750 000 ihmistä Suomessa tarvitsee selkokieltä. On tärkeää, että viranomaisten kirjallisessa ja suullisessa viestinnässä huomioidaan myös selkokieli. Selkokielisyyden toteutuminen vaatii selkeää suunnitelmallisuutta: miten henkilöstöä koulutetaan, miten huomioidaan selkokieli viestintäsuunnitelmissa ja kuka selkokielen käytön edistämisestä on vastuussa. Selkokieli palvelee erilaisia ihmisryhmiä esimerkiksi kehitysvammaisista henkilöistä muistisairaisiin ja sellaisiin henkilöihin, joiden äidinkieli ei ole suomi.

YK:n vammaisyleissopimus on ratifioitu 10.6.2016 ja on lakina voimassa osana oikeusjärjestelmäämme. Artikla 13 ”Oikeussuojan saatavuus” edellyttää lainvalvontaviranomaisten kouluttamista vammaisten henkilöiden oikeuksista.

Sähköisen asioinnin ei nähty edelleenkaan täyttävän kaikkia saavutettavuusvaatimuksia. Poliisilaitosten esteettömyys nousi myös voimakkaasti esille. Liikkumis- tai näkemisympäristön esteettömyys ei toteudu kaikilla asemilla riittävästi ja kuulemisympäristön osalta varsinkin induktiosilmukoiden ja kuuntelua vahvistavien äänentoistolaitteiden puute herätti keskustelua. Väestön ikääntyessä kuulorajoitteiden ja muiden toimintarajoitteiden määrä tulee lisääntymään entisestään. Lupapalveluissa ei tällä hetkellä ole saatavilla riittävästi tai ollenkaan tietoa palvelupisteiden esteettömyydestä. Esteettömyystieto on monelle vammaiselle henkilölle välttämätöntä asiointia suunnitellessa ja itsenäisesti toteuttaessa. Myös kognitiiviseen saavutettavuuteen sekä vaihtoehtoisiin kommunikaatiomuotoihin toivottiin kiinnitettävän nykyistä enemmän huomiota. Viittomakielen osaaminen lainvalvontaviranomaisten keskuudessa koettiin heikoksi. Myös **asioinnin monikanavaisuus** nousi tässä yhteydessä esille – on oltava useita vaihtoehtoisia tapoja asioida lainvalvontaviranomaisten kanssa.

Yhdenvertaisuus- ja ihmisoikeusosaaminen sekä tieto perusoikeuksista näyttäytyvät joskus puutteellisina viranomaistoiminnassa. Keskustelussa esiin nousi alueellinen yhdenvertaisuus – poliisin toiminnassa Suomen eri alueilla koettiin olevan suuriakin eroja yhdenvertaisuusasioiden ja vähemmistöjen kohtaamisen osalta. Esimerkkinä alueellisesta erosta esiin nostettiin kokoontumisvapauden käyttämiseen liittyvät ohjeistukset, pohjoisen pitkät välimatkat sekä poliisien ja poliisilaitosten määrä. Alueellisuuskeskustelussa huomattiin myös, että saamelaisten kotiseutualueella työskentelevillä lainvalvontaviranomaisilla tulisi olla saamelaisten kotiseutualueen ja saamelaiskulttuurin erityispiirteiden tuntemusta nykyistä enemmän.

Koulutuksen lisäksi **kokemusasiantuntijoiden** laajempi hyödyntäminen toiminnan kehittämisessä nousi vahvasti esille. Organisoidulla, säännöllisellä yhteistyöllä ja avoimella vuoropuhelulla eri vähemmistötoimijoiden ja järjestöjen ja lainvalvontaviranomaisten välillä varmistetaan keskusteluyhteyden pysyminen ja ehkäistään ennakkoluuloja. Asiakaskohtaamista ja viranomaisten keskustelua eri organisaatioiden välillä (esim. poliisi ja maahanmuuttoviranomaiset tai sosiaalitoimi) tulee kehittää. Hallinnonalojen välinen yhteistyö on tärkeää kasautuvien ongelmien ehkäisemiseksi ennalta.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien seurantaan toivottiin systemaattista arviointia. Keskustelua käytiin siitä, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolait lähtevät siitä, että yhdenvertaisuus ja tasa-arvo eivät ole vielä käytännössä toteutuneet, vaan niitä pitää edistää ja entistä suunnitelmallisemmin. Yhdenvertaisuussuunnitelmissa tulisi käydä systemaattisesti läpi jokainen perustuslaissa ja yhdenvertaisuuslaissa lueteltu syrjintäperuste ja tiedostaa mahdolliset ”muut henkilöön liittyvät syyt”. Myös uskonnot ja uskonnottomuus tulee nostaa suunnitelmissa esille selkeämmin. **Esteettömyyden ja saavutettavuuden suunnitelmallisella kehittämisellä** tulee edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. Asiakas- ja työntekijätiloissa tulee kartoittaa ja kehittää esteettömyyttä ja saavutettavuutta laajasti ja organisoidusti.

Keskustelussa esiin nousi myös tarve **yksilöllisen kohtelun varmistamiseen**. Tiettyihin ihmisryhmiin kohdistuvat negatiiviset aiemmat kokemukset heijastuvat osallistujien mielestä helposti uusissa kohtaamistilanteissa. Eri **vähemmistöryhmien kohtaamisessa** nähtiin ylipäänsä haasteita lainvalvontaviranomaisten osalta. Esimerkiksi autismikirjon henkilöiden kohtaaminen asiakastyössä ja kuulusteluissa koettiin puutteelliseksi. Tämän lisäksi esiin nousi huoli siitä, kuinka erityistä tarvetta omaavat henkilöt tunnistetaan. Myös lasten kohtaamiseen toivottiin koulutusta. Kehitysvammaisten henkilöiden osalta keskustelussa oli huoli siitä, että järjestöjen kokemuksen mukaan kehitysvammaisiin henkilöihin kohdistuvien rikosten (esim. seksuaalinen hyväksikäyttö) ollessa kyseessä kynnys lähteä tutkimaan rikosta on korkeampi. Kaikkien lainvalvontaviranomaisten osalta **jatkuvaa koulutusta eri ihmisryhmien tarpeista ja tunnistamisesta** toivottiin lisää. Koulutusta toivottiin eri vähemmistöryhmien sensitiiviseen ja hyvään kohteluun. Muistisairaiden ihmisten

tukeminen, saamen kielen taito sekä ruotsin kielen aseman turvaaminen nousivat myös erityismainintoina esille – näissä olevia puutteita koettiin huomioidun vähän. **Yhdenvertaisuusasioiden lisäämistä runsaasti peruskoulutukseen** toivottiin kaikkien lainvalvontaviranomaisten kohdalla.

Varsinkin oleskelulupa-asioissa oikeus saada oikeudellista neuvontaa riittävästi jo hakemusta tehdessä nousi esille. Tämä auttaisi erityisen heikossa asemassa olevia henkilöitä. Viranomaisten antaman **neuvonnan riittämättömyyteen** yleisemmin toivottiin kiinnitettävän huomiota kehittämistoimenpiteissä varsinkin erityistarpeiden (esimerkkeinä nostettiin vammaisuus tai kielitaito) osalta. On huomioitava myös kaikessa asioinnissa ja neuvonnassa, että kaikilla henkilöillä ei välttämättä ole pankkitunnuksia käytössään. Poliisin toivottiin jakavan aktiivisemmin ja oma-aloitteisemmin tietoa auttavista järjestöistä ja muista organisaatioista ja tätä voidaan edistää näiden toimijoiden yhteistyön ja vuorovaikutuksen avulla.

Esiin nostettiin myös **etninen profilointi** ja toivottiin, että asian seurantaan ja kitkemiseen toivottiin organisoidumpaa otetta ja erilaisia seurantamenetelmiä. Tästä toivottiin myös tiedotettavan näkyvästi luottamuksen lisäämiseksi. Esille nousseiden epäkohtien käsittelyä lainvalvontaviranomaisten osalta toivottiin nykyistä läpinäkyvämmäksi ja strukturoidummaksi.

Osallistujien keskuudesta nousi myös huomioita siitä, että lainvalvontaviranomaisten keskuudessa ilmenee rasismikokemusten vähättelyä. Myös poliisien keskuudessa esiintyvään rasismiin toivottiin kiinnitettävän erityistä huomiota. Esiin nostettiin, että on erittäin tärkeää panostaa poliisien mahdollisiin rasistisiin tai ennakkoluuloisiin toimintamalleihin, jotta luottamus viranomaisiin säilyy kaikissa ihmisryhmissä. Kehittämisehdotuksena esitettiin kampanjaa, jossa kiinnitettäisiin huomiota keskusteluihin työyhteisöjen sisällä lainvalvontaviranomaisten keskuudessa. Kahvipöytäkeskustelut ja muut sisäiset keskustelut eivät saa pitää sisällään rasistista tai muutoin negatiivista sisältöä, sillä tämä leviää helposti myös asiakastyöhön. Edistämistoimena toivottiin myös laajamittaisia kampanjoita rasismia vastaan. Erityisesti tämä on tärkeää luottamuksen säilyttämiseksi. Poliisin toivottiin nostavan itse esiin yhdenvertaisuuteen liittyviä teemoja enemmän puheissa ja viestinnässä laajemmin. Mediaesiintymisessä toivottiin laajalti koulutusta yhdenvertaisuusasioiden ja oikean sanaston osalta. Myös poliisien valvonta nostettiin esille tässä kohtaa. Keskustelujen äänittäminen nähtiin mahdollisuutena parantaa henkilöiden oikeuksia – varsinkin huonon kielitaidon tai ymmärryksen ollessa kyseessä. Poliisien toimintaa koskeva viestintä puhututti osallistujia myös laajalti: pohdittiin, milloin tekijän tausta on todellisuudessa tarpeen mainita.

Lainvalvontaviranomaisten työssä erityistä huomiota tulisi kiinnittää **työssä jaksamiseen sekä työnohjaukseen**. Osallistajat kokivat, että työssä koettu turhautuminen tai väsymys

voivat purkautua asiakkaisiin ja näkyä toimintana, jossa varsinkin erilaisia vähemmistöryhmiä kohdellaan ennakkoluulojen pohjalta. Työnohjaus, vihanhallintakoulutus sekä väsymyksen käsittely nostettiin esiin kehittämistoimina.

Poliisien ennaltaehkäisevän työn resursseista oltiin huolissaan. Ihmiskaupan osalta poliisin toiminnassa oltiin huolestuneita resurssipulasta ja koettiin, etteivät ihmiskaupan liittyvät tapaukset etene tutkintaan läheskään aina.

Poliisien ja kuntien välisen yhteistyön ja kommunikaation toivottiin kehittyvän. Tähän voitaisiin luoda malli, jossa hyviä käytäntöjä kunnan eri toimintojen (sosiaalityö, muut palvelut) ja poliisien välillä jaettaisiin aktiivisemmin ja organisoidummin.

Positiivinen erityiskohtelu koettiin tuntemattomaksi käsitteeksi lainvalvontaviranomaisten keskuudessa. Myös lainvalvontaviranomaisten edustuksellinen yksipuolisuus huoletti – lainvalvontaviranomaisten keskuudessa tulee olla edustettuna mahdollisimman laajasti erilaisia ihmisryhmiä ja henkilöstön **monimuotoisuuteen sekä naisten määrään tulee panostaa rekrytoinneissa** ja koulutusvalinnoissa.

Lainvalvontaviranomaisten toiminnasta toivottiin parempaa **tilastotietoa**. Tilastoja kaivattiin erityisesti eri etnisiin ryhmiin kohdistuvista rikoksista sekä niiden selvittämisasteesta. Esiin nostettiin myös poliisiammattikorkeakoulun julkaisemat vuosittaiset viharikostilastot – vammaisiin henkilöihin kohdistuvat rikokset ovat piiloon jääviä, eikä koko kuva näy näissä tilastoissa. Vammaisiin henkilöihin kohdistuvien rikosten tunnistamisesta sekä uhrien tietoisuutta oikeuksistaan ei ole riittävästi tietoa tai osaamista.

Keskusteluissa toivottiin **tutkimuksen ja raportoinnin laajempaa hyödyntämistä lainvalvontaviranomaisten toiminnan kehittämiseksi** yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon osalta. Ehdotettuja tutkimuksia:

1. Seurantatutkimuksia

- Esimerkiksi seurantalutkimus poliisiksi opiskelevien ja jonkin aikaa työssä toimineiden asenteista – muuttuvatko asenteet ja mihin suuntaan?

2. Vammaiset henkilöt rikosten kohteina

- Jääkö vammaisiin henkilöihin kohdistuvaa rikollisuutta piiloon? Millaista se on?

3. Selvitys eri etnisten ryhmien tekemien rikosten käsittelystä

- Onko eroja siinä, miten eri ryhmien tekemiä rikoksia käsitellään?

4. Toteutuvatko rikosten uhrien oikeudet yhdenvertaisesti silloin, kun uhri on erityisen haavoittuvassa asemassa?

3.1.2 Pelastustoimi

Pelastustoimen kohdalla keskustelua heräsi **alueellisuudesta**. Pitkät etäisyydet, resursien erot eri alueiden välillä sekä pitkät vasteajat eri puolilla Suomea huolestuttivat osallistujia useammassa ryhmässä. Konkreettisenä kehittämistoimena esiin nousi kansainvälinen yhteistyö Norjan kanssa alueellisen yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta. Pelastustoimessa toivottiin jatkettavan yhteistyötä Norjan helikopteritoiminnan kanssa Pohjois-Suomessa.

Erilaisten asiakkaiden kohtaaminen puhututti myös pelastustoimen osalta. Erilaiset kulttuurit, mutta myös erilaiset kehot sekä eri tavalla toimintarajoitteiset henkilöt nousivat tässä kohtaa esille monessa eri pienryhmässä. Myös ikääntynyt väestö ja esimerkiksi muistisairaudet nousivat esille. Näiden ryhmien osalta oltiin huolestuneita pelastajien taidosta kohdata erityistarpeita. **Koulutusten ja osaamisen kehittämisen** osalta ehdotettiin, että jatkokoulutus liittyen moninaisuuden kohtaamiseen olisi pakollista. Osallistujat näkivät, että vapaaehtoinen koulutus ei tavoita kaikkia ja tavoittaa varsinkin vain niitä, jotka ovat jo valmiiksi aihepiiristä kiinnostuneita ja motivoituneita. Toivottiin myös pelastustoimen harjoitustilanteisiin lisää osaamisen kehittämistä erityisryhmien osalta. **Yhteistyötä vähemmistöjen** kanssa toivottiin lisättävän. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi järjestöjen tai kokemusasiantuntijoiden kanssa tehtävällä yhteistyöllä.

Pelastustoimen kohdalla huolta osallistujissa herätti palvelujen **kielellinen saatavuus** – miten taataan apu ihmisille, jotka eivät puhu yleisimpiä kieliä? Miten nämä ihmiset tavoitetaan myös silloin, kun tiedotetaan vaaratilanteista? Myös saamen kielen asema pelastustoimen palveluissa huolestutti osallistujia. Keskustelijoilta nousi suoria konkreettisia kehitysehdotuksia liittyen kielellisten oikeuksien turvaamiseen pelastustoimessa. Erityisesti ennaltaehkäisevässä työssä tulee huomioida selkokieli entistä voimakkaammin niin materiaaleissa kuin koulutuksessa. Ylipäänsä pelastustoimen palveluissa tulee huomioida selkokieltä tarvitsevat ihmiset. Osaamista voidaan lisätä kampanjoin, tuottamalla ja tilaamalla selkokielistä materiaalia sekä kouluttamalla henkilöstöä. Tulee käynnistää säännöllinen ruotsinkielinen koulutus pelastustoimen osalta. Kannustetaan saamelaisten kotiseutualueilla työskenteleviä pelastustoimen työntekijöitä sekä hätäkeskusten päivystäjiä saamen kielen opiskeluun. Kannustimena voi toimia esimerkiksi kielilisiä.

Huolta keskustelussa herätti esteettömyyden ja saavutettavuuden osalta puhevaikeuksien huomioiminen hätäkeskuksien yhteydenotoissa. Myös vammaisten henkilöiden toimintakyvyn ja erityistarpeiden ja esimerkiksi **vaihtoehtoisten kommunikaatiotapojen huomioiminen** huolettivat.

Osallistujia pienryhmissä keskustelutti **pelastustyön yleinen vaarallisuus ja työntekijöiden turvaaminen**. Myös työntekijöiden häirintä tai väkivallan uhka puhututtivat ja keskusteluissa toivottiin osaamista ja toimenpiteitä turvallisuuden varmistamiseksi. Hyvä ja

turvallinen työyhteisö nähtiin tärkeänä myös yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen kannalta. **Hyvinvoiva ja turvallinen työympäristö** takaa sen, että työntekijöillä on paremmat mahdollisuudet toimia haastavissakin tilanteissa ja huomioida eri ihmisryhmien tarpeet. Keskusteluissa toivottiin työntekijöiden kriisituen määrän lisäämistä sekä resursointia henkiseen tukeen ja työnohjaukseen. Lisäksi tulee huolehtia siitä, että pelastustoimen **henkilöstö on mahdollisimman moninaista** ja pyritään valitsemaan henkilöstöä eri taustoista.

Tasa-arvon toteutumiseksi kiinnitetään huomiota kaikessa materiaalissa ja **viestinnässä myös käytettyyn kieleen** ja tästä huolehditaan koordinoitusti ohjeistuksin (esimerkiksi vrt. pelastaja ja palomies).

Tiedolla johtamisen kysymykset nostettiin myös kehityskohteenä esille. Pelastustoimen ja kuntien yhdyspinnoilla tämä nähtiin erityisen tärkeänä: yhdenvertaisuustyö ja hyvinvointisuunnittelu tarvitsevat tuekseen monipuolista tietoa, ja tuleekin luoda käytännöt, joiden avulla sitä voidaan yhteistoimin pelastustoimen osalta tuottaa.

Esteettömyyden ja saavutettavuuden osalta keskusteluissa listattiin runsaasti selkeitä ja konkreettisia edistämistoimia:

1. Varmistetaan, että kaikki tieto palveluista sekä pääsy palveluihin on saavutettavaa ja täyttää saavutettavuusvaatimukset.
2. Lisätään tietoa harvinaisista diagnooseista esimerkiksi Pelastusopistoon suoraan. Hyödynnetään muutenkin koulutuksissa esimerkiksi videotallenteita eri ryhmien erityistarpeiden osalta.
3. Varmistetaan, että harvinaissairauksien kohdalla hoidon keskittämisen lakia noudatetaan myös kiireellisiissä pelastus- ja hätäkeskustehtävissä. Monissa harvinaissairauksissa pääsy yliopistosairaaloihin on tärkeää, jotta toimintakyky säilyy.
4. Varmistetaan hätäilmoitusten tekemisen ja hätäkeskuksen kanssa asioimisen monikanavaisuus. 112-sovellusta tulee voida käyttää sujuvasti ja saavutettavasti myös tekstipohjaisesti ja yhteydenottoihin tulee olla useita vaihtoehtoisia kanavia, jotka huomioivat erilaiset kommunikaation muodot.
5. Kartoitetaan viittomakieltä osaava henkilöstö pelastustoimen osalta. Lisätään viittomakielen osaamista laajemmin ja mahdollistetaan hätäviestin lähettäminen myös viittomakielellä. Tarvittaessa tulee olla mahdollisuus saada paikalle myös tulkki tai virtuaalinen live-tulkkaus esimerkiksi viittomakielellä. Tätä voidaan laajentaa muihinkin kieliin.
6. Varmistetaan, että videomateriaalit koskien ennaltaehkäisyä tai ohjeistuksia ovat saavutettavia.

7. Huolehditaan, että pelastuslaitoksella on välineitä vammaisten henkilöiden pelastamiseksi. Esteettömyyden tulee toteutua myös pelastustilanteissa. Myös koulutusta ja harjoituksia näistä asioista tulee järjestää. Pelastusharjoituksissa tällä hetkellä usein vammaiset henkilöt jätetään harjoituksen ulkopuolelle tai heidät ohjataan ennakkoon pois rakennuksesta.

3.1.3 Maahanmuuttohallinto

Ihmisoikeus- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnin nähtiin keskustelussa puuttuvan maahanmuuttohallintoa koskevista lakiesityksistä. Erityisen tärkeänä tätä pidettiin turvapaikanhakijoiden kohdalla, sillä kyse on ryhmästä, jonka oikeuksien toteutumiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Yhdenvertaisen kohtelun puute **ulkomaalaisten säilöönnotossa** nousi keskustelussa esille. Lähtökohtaisesti yhdenvertaisuus koettiin tässä kohtaa vaikeaksi käsitellä, sillä maahan pyrkivä ulkomaalainen henkilö ei ole alkujaankaan yhdenvertaisessa asemassa kantaväestön kanssa.

Ongelmana koettiin, että maahanmuutosta ja **turvapaikanhakijoista puhutaan termeillä**, jotka ovat ongelmallisia ja/tai negatiivisia. Esimerkkeinä mainittiin vertailupari laitton/lailinen maahanmuutto, paperittomuuskeskustelu sekä ”aalto” terminä kuvaamaan maahanmuuttoliikkeitä.

Viranomaistoiminnan osalta huolta herättivät erityisesti **pitkät käsittelyajat**. Esiin nousivat myös **lasten oikeudet** – vanhempien maahanmuuttoaseman ei tule vaikuttaa lapsen oikeuksien toteutumiseen (esim. lasten säilöönnotto, vastaanottopalveluiden lakkaaminen). Lasten kohdalla toivottiin, että lapsen asemaa ei tarkasteltaisi ensisijaisesti maahanmuuttajastatuksen kautta vaan nimenomaan lapsen aseman. Lapsen yksilöllinen tilanne tulee huomioida kaikessa käsittelyssä. Myös ryhmäkäännytysten ja perheenyhdistämisten haasteet nousivat tässä kohtaa esille – perheen tulee olla turvaverkko ja yksikkö.

Vastaanottokeskusten olosuhteet ja majoituksen laatu herättivät osassa keskustelijoissa huolta. Pienet tilat ja lääkäripalveluiden puute tai vähäisyys nähtiin erityisenä haasteena.

Haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tunnistamisessa ja huomioimisessa maahanmuuttohallinnossa koettiin olevan kehitettävää. Esimerkiksi naisten huomioiminen puhutteluissa – tulkkien ja puhuttelijoiden sukupuoleen tulee kiinnittää huomiota sekä heidän tapaansa ja kykyynsä kohdata asiakas. Turvapaikanhakijoiden joukossa olevien vammaisten henkilöiden erityistarpeet jäivät keskustelun mukaan helposti vaille

asianmukaista huomiota. Myös viittomakieliset tai täysin kielitaidottomat kuurot henkilöt voivat jäädä helposti paitsioon tukitoimissa. Puhutteluissa nähtiin ongelmia erityisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen sekä uskontoon liittyen. **Koulutuksen määrä ja laatu** ihmisoikeuksista sekä ihmisoikeusmyönteisestä päätöksenteosta tulee varmistaa. Henkilöstölle tulee tarjota jatkuvaa koulutusta haavoittuvuuksien havaitsemisesta ja kohtaamisesta. Koulutuksissa voi hyödyntää eri järjestöjen osaamista. Maahanmuuttajanaisten tukeen toivottiin myös lisää koulutusta. Vastaanottokeskusten toiminnassa myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ovat erityisen haavoittuvassa asemassa ja kohtaamista tulee koulutuksella kehittää. Myös mahdolliset lähisuhdeväkivaltaan liittyvät tilanteet tulee huomioida ja osapuolille tarjota monikanavaisia mahdollisuuksia kertoa tapahtuneista.

Karkotuspäätöksissä tai oleskeluluvan epäämisessä toivottiin koulutusta vamman tai terveydentilan vaikutusten kokonaisvaltaisessa arvioinnissa ja ymmärtämisessä. Koulutusta tarvitaan myös yleisesti vammaisten henkilöiden palveluista. Vammaisille henkilöille turvapaikanhakijoissa tulee kertoa saatavilla olevista **tukitoimista ja palveluista** ja yhteistyötä tulee kehittää ja osaamista keskittää. Samaa keskustelussa toivottiin viittomakielisten sekä kuurojen turvapaikanhakijoiden osalta. Kun kyseessä on pieniä erityisryhmiä tarpeineen, keskitetty tuki nähdään parhaaksi muodoksi kohdata henkilöt.

Maahanmuuttohallinnon toiminnassa tulee keskustelun mukaan lisätä vapaaehtoistoiminnan kanssa tehtävää yhteistyötä. Myös **kokemusasiantuntijoiden käyttö** ja konsultointi tarjoavat työkaluja, joiden avulla nimenomaan erilaisiin yksilöllisiin palvelutarpeisiin ja sosiaalietuuksiin liittyvät asiat ja käytännöt aukeavat kaikille osapuolille. Maahanmuuttohallinnon prosesseja toivottiin tarkasteltavan myös erilaisista **asiakasnäkökulmista** palvelumuotoilun keinoin. Maahanmuuttajia tulee osallistaa heitä koskevien järjestelmien kehittämiseen nykyistä laaja-alaisemmin.

Selkokielen käyttöä tulee lisätä ja selkokielistä materiaalia käyttää myös erilaisten kielikäännösten pohjana. Tulee myös huomioida ja varmistaa, että mahdollisuus integraatioon toteutuu sekä suomeksi että ruotsiksi palveluiden ja neuvonnan puolesta.

Myös **sukupuolisensitiivisyys** nousi esille. Erityisesti keskustelua herätti sukupuolen vahvistaminen. Mikäli henkilö ei voi tai halua vahvistaa sukupuoltaan maahan saapuessaan, tämän tulisi olla mahdollista. Tällaiset tilanteet voivat aiheuttaa prosessien venymistä ja tietoa sekä koulutusta tuleekin aiheesta lisätä. On tärkeä myös tarkastella, kuinka tällaiset tilanteet huomioidaan riskitekijänä lähtömaan tilanne huomioiden.

Kuntien ja maahanmuuttohallinnon yhteistyö nähtiin haastavana ja alueellisesti erilaisena. Esimerkiksi pääsy varhaiskasvatuksen piiriin turvapaikanhakijalasten kohdalla nostettiin esille tällaisena haasteena. Monialaista yhteistyötä eri palvelusektoreiden välillä tulee lisätä (esimerkiksi sosiaalitoimi).

Keskusteluissa nousi voimakkaasti esille kysymys **maahanmuuttohallinnon resursseista** ja niiden turvaamisesta. Keskustelijat olivat huolissaan osaajien siirtymisestä pois maahanmuuttohallinnosta sekä rekrytoinnin laadusta kiireessä. Keskusteluissa toivottiin konkreettisia toimenpiteitä työyhteisön kehittämiseen, rekrytointiin ja asiantuntijoiden pysyvyyteen. Myös asiantuntijoiden monimuotoisuuteen toivottiin kiinnitettävän huomiota. Tarvittaessa toivottiin positiivisen erityiskohtelun testaamista rekrytoinneissa. Koulutuksilla, hyvillä toimintamalleilla ja kuuntelevalla työyhteisöllä osaajat saadaan näkemysten mukaan pidettyä ja he jaksavat paremmin töissä. Keskustelijat toivoivat myös selkeitä toimintamalleja ongelmiin ja huonoihin käytäntöihin puuttumiseen. Myös organisaatiokulttuuriin ja varsinkin johtamiseen yleisesti toivottiin panostettavan entistä enemmän.

Konkreettisia kehitys- tai koulutusehdotuksia kuulemistilaisuuden keskusteluista liittyen maahanmuuttohallinnon palveluihin tai neuvontaan:

1. Kotouttamispalveluiden kohdentaminen myös kielitaidottomien ja pelokkaiden henkilöiden koti- ja tukipalveluiksi. Tuella tulisi olla mahdollisuus kulkea rinnalla pidempään.
2. Kidutettujen ja pitkään matkalla olleiden henkilöiden käsikirja. Mukana olisi sodan arvet, erilaiset hyväksikäyttötapaukset. Käsikirja olisi tueksi myös palveluntuottajille ja henkilöstölle.
3. Käsikirja ja koulutusta liittyen sosiaalipalveluihin ja esimerkiksi vammaisten maahanmuuttajien kohtaamiseen ja palveluihin. Lisätietoa myös viittomakielestä ja vaihtoehtoisista kommunikaation muodoista.

3.1.4 Sisäministeriön muu toiminta

Osallisuuden, yhdenvertaisuusajattelun ja viestinnän kohdalla olisi vielä kehitettävää. Toivottiin, että jo tehtävistä ja meneillään olevista hyvistä toimista viestittäisiin entistä näkyvämmiin ja selkeämpiin. Paljon hyvää työtä tapahtuu koko ajan, mutta sen koettiin jäävän piiloon. Sidosryhmien ja kansalaisyhteiskunnan kanssa tapahtuvaa yhteistyötä kyllä on, mutta mielikuva sisäministeriöstä näyttää osallistujien mukaan enemmän sellaisena, että sisäministeriö kuuntelee näiden sijaan viranomaistahoja. Avoimuuden ja osallisuuden varmistamisen valmisteluvaiheessa nähtiin toteutuvan vaihtelevasti.

Erityisesti sisäministeriön toivottiin kiinnittävän viestinnässään suunnitelmallisesti huomiota moninaisuuden näkymiseen. Varsinkin **käytettyyn kuvastoon toivottiin lisää moninaisuutta**. Eri ihmisryhmien tulee näkyä viestinnässä normaalisti ja muiden ohella eikä vain erityisryhmiä itseään koskevassa tiedottamisessa. Näin edistetään aitoa yhdenvertaisuuden toteutumista ja vaikutetaan laajemmin asenteisiin. Valtion viranomaisen

tulee toimia suunnannäyttäjänä sen osalta, että moninaisuus näkyy ja on luonnollinen osa niin viestintää kuin kaikkea muutakin toimintaa.

Viestinnän osalta toivottiin myös keskittymistä **saavutettavuuteen**. Tulee ymmärtää, että kaikki saavutettavuusvaatimukset tulee toteuttaa myös sisäisessä viestinnässä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien roolia tulee kirkastaa. Keskustelijoilla oli tunne, että suunnitelmat nähdään ennemmin raportteina tai byrokraattisina pakollisina asiakirjoina, eikä suoranaisesti työkaluina asioiden edistämiseksi. Kehittämisen osalta toivottiin **myös koulutusta kaikilla sektoreilla intersektionaalisuuteen – ihmisillä voi olla useita erityistarpeita.**

Konkreettisena toimena nostettiin esille myös se, että sisäministeriö voi itse kirkastaa rooliaan sekä toimillaan että viestinnällään yhdenvertaisuuden edistäjänä. Sisäministeriö nähtiin profiloituneena ”poliisiministeriöksi” sekä maahanmuuton kontrollin ministeriöksi. Osallistajat toivoivat, että työtä jatketaan tämän mielikuvan liikuttamiseksi yhdenvertaisuuden suuntaan – **turvallisuus tulee mieltää muuksikin kuin kontrolliksi ja yhdenvertaisuuden turvaaminen on tärkeä turvallisuuden osa-alue.**

Yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa toivottiin lisättävän. Osallistajat toivoivat, että kansalaisyhteiskunnan toimijat otetaan konkreettisesti mukaan päätösten ja lakien valmisteluun. Kuulemiset ja kirjalliset kyselyt ovat hyvä lähtökohta, mutta myös yhteistä konkreettista työtä esimerkiksi työpajamuodossa tulee olla. Myös kokemusasiantuntijoiden osaamista toivottiin hyödynnettävän nykyistä enemmän. Osallistumisen ja vaikuttamisen tulee tapahtua lakiesitysten osalta jo alkuvaiheessa. Näihin toivottiin luotavan selkeät prosessit ja kuulemispolut, jotta prosessit eivät vaihtele.

Sisäministeriölle ehdotettiin myös seuraavia **konkreettisia edistämistoimia:**

1. Tulee kerätä suunnitelmallisesti tietoa lainsäädännön ja siihen liittyvien uudistusten vaikutuksista eri ihmisryhmiin.
2. Ihmisoikeuksien vaikutusten arvioinnin tulee olla sisäänrakennettu kaikkeen päätöksentekoon, lakien valmisteluun sekä budjetointiin.
3. Sisäministeriön tulee pohtia vähemmistöstrategian laatimista. Vähemmistöstrategiassa huomioitaisiin vähemmistöjen resurssihauraudesta johtuvat osallistumisen ongelmat ja sen avulla voitaisiin huolehtia oikeuksien ja osallisuuden toteutumisesta.
4. Tulee laatia selkeät indikaattorit sen osalta, miten yhdenvertaisuustoimien toteutumista seurataan. Tämän tiedon tulisi olla myös julkista.
5. Huolehditaan tutkimusten ja selvitysten taloudellisista resursseista näiden teemojen osalta.

6. Huolehditaan ruotsin kielen käytöstä kaikessa toiminnassa ja tiedonkeruussa.
7. Selvitetään, onko erilaisten luottamusmittausten tuloksissa eroja väestöryhmien välillä.
8. Varmistetaan tiedon kerääminen erityisen haavoittavassa asemassa olevista henkilöistä, jotka ovat syrjäytymisvaarassa tai syrjäytyneet. Käytetään tietoa koordinoitusti syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn ja tukitoimiin.
9. Varmistetaan, että YK:n vammaisyleissopimuksen vaatimukset on sisällytetty kaikkeen toimintaan ja tiedonkeruuseen.

3.2 Kirjallisen kyselyn tulokset

Minkä arvosanan asteikolla 1–10 antaisit sisäministeriön yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-työlle. Kysymyksessä oli mahdollisuus myös perustella vastausta sanallisesti.

Vastausten keskiarvo oli 7.

Avovastauksista esiin nousseita perusteluja:

- Pyrkimys yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kehittämiseen on selvästi noussut ja siitä tulisikin viestiä vielä näkyvämmiin.
- Arvosanaa laski yhdenvertaisuuslain ja YK:n vammaisyleissopimuksen tuntemuksen puute. Viranomaisten tietoa näistä tulisi vastaajan mielestä lisätä entisestään.
- Kuulemistilaisuutta ja kyselyä pidettiin hyvinä askeleina kehittämistoimissa

Miten yhdenvertaisuus ja tasa-arvo toteutuu sisäministeriön toiminnassa? Voit vastauksessasi tuoda esille myös ministeriön alaiseen hallintoon liittyviä esimerkkejä ja huomioita. Oletko tietoinen esiintyneestä syrjinnästä? Onko eri ryhmien tilanteet ja tarpeet huomioitu riittävästi?

Uskonottomuutta syrjintäperusteena ei oteta huomioon yhdenvertaisuussuunnitelmissa. Myös vastaanottokeskuksissa uskonottomuus tulisi huomioida.

Ulkomaalaislain sisällössä on puutteita esimerkiksi yksin maahan tulleiden alaikäisten kohtelussa, perheenyhdistämisen ehdoissa sekä paperittomien henkilöiden suojaamisessa ihmiskaupalta. Turvapaikanhakijoiden oikeuksien toteutumiseen tulee kiinnittää huomiota. Varsinkin turvapaikanhakijoiden tietoisuus oikeuksista tulee varmistaa.

Tulee kiinnittää voimakkaammin huomiota **intersektionaalisuuteen**, eli siihen, että esim. että monen eri vähemmistöryhmän naiset ovat usein erityisen haavoittavassa asemassa.

Vähemmistöihin kuuluvilla naisilla on muita korkeampi riski kohdata syrjintää ja tämä tulee tiedostaa kaikessa toiminnassa. Myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat eri ryhmien edustajat ovat muita korkeammassa riskissä joutua erilaisen syrjinnän kohteeksi. Sukupuolen ohella muut ominaisuudet, kuten etninen tausta, seksuaalinen suuntautuminen, uskonto, ikä tai esimerkiksi kieli vaikuttavat siihen, miten ihminen pääsee yhteiskunnassamme osalliseksi ja tulee kohdatuksi. Näiden risteävien erojen huomiointi on edellytys sille, että epätasa-arvoisuudet tulevat näkyviksi, huomioituiksi ja poistetuiksi.

Turvallisuuden tasaiseen jakaantumiseen tulee kiinnittää huomiota. Vihapuhe, rasismi ja syrjintä ovat merkittäviä turvattomuuden aiheuttajia.

Etnisen profiloinnin kieltoon tulee kiinnittää huomiota koulutuksissa, rekrytoinnissa sekä viestinnässä. Sisäministeriön tulee ottaa vakavasti tutkimukset, joiden mukaan poliisi tai rajavartiolaitos syyllistyy etniseen profilointiin.

Vammaisten henkilöiden kohtaamaa syrjintää raportoidaan järjestöjen mukaan päivittäin. Osa näistä tapauksista koskee suoraan sisäministeriön alaista toimintaa. Konkreettiset esimerkit koskivat vastaajien mukaan vammaisten henkilöiden tarpeiden huomioimatta jättämistä poliisitilanteissa sekä maahanmuuttohallinnon tietämättömyyttä vammaisuuden erityistarpeista ja vaikutuksista karkotuspäätöksiin.

Tulee varmistaa, että vammaisiin henkilöihin kohdistuvaa rikollisuutta jää piiloon. **Tutkimustietoa vammaisiin henkilöihin kohdistuvasta rikollisuudesta** tulee lisätä. Lisäksi tulee kiinnittää huomiota siihen, että yhdenvertaisuusvaltuutetulle vammaisuuden perusteella tehtyjen syrjintäilmoitusten määrä on noussut yleisimmäksi syrjintäperusteeksi. **Vammaisten henkilöiden osallisuutta tulee myös lisätä** ja varsinkin järjestöjä kuunnella herkemällä korvalla, jotta nämä voivat lisätä viranomaisten osaamista vammaisuuden kysymysten osalta.

Selkokielisen viestinnän tarpeen systemaattista arviointia tulisi kehittää. Selkokielisen viestinnän määrää tulee määrätietoisesti lisätä varsinkin turvallisuuteen liittyvissä asioissa.

Pelastustoimessa tulee lisätä entisestään **muistisairaiden henkilöiden huomioimista**. Turvallisuuskartoitukset kotona yksin asuvien muistisairaiden henkilöiden kodeissa ovat tärkeitä. On myös tärkeä tunnistaa, ettei muistisairautta sairastavat henkilön itsemääräämisoikeutta ohiteta, mutta tunnistetaan myös sairauden vaikutukset toimintaan. Tämä vaatii koulutusta ja yhteistyötä järjestöjen kanssa.

Varsinkin **poliisin työhön tarvitaan lisää resursseja työhyvinvointiin, opiskeluun ja työnohjaukseen**. Julkishallinnon yleisesti toivotaan työllistävän lisää eri vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä.

Poliisin osaamista naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan ilmiöistä on vahvistettava.

Erityisesti seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvää **ihmiskauppaa** tunnustetaan heikosti ja auttamistyö ja rikosprosessi ovat liian läheisessä yhteydessä toisiinsa. Myös ihmiskaupan vastaisen työn alueellisesta yhdenvertaisuudesta tulee huolehtia. Järjestöille toivotaan vahvempaa roolia uhrien auttajana.

Onko osallistumismahdollisuudet asioiden valmistelussa turvattu riittävästi?

Kaikkien syrjinnän vaarassa oleviin ryhmiin kuuluvien ihmisten, mutta erityisesti vammaisten henkilöiden tulee päästä osallistumaan prosesseihin nimenomaan kaikissa sen vaiheissa ja varsinkin alusta asti. Pelkät lausuntopyyntö eivät vastaajien näkemyksen mukaan riitä, vaan järjestöjä ja vammaisia henkilöitä tulee **osallistaa laajemmin**.

Kaiken **valmistelumateriaalin tulee olla saatavilla myös ruotsiksi**.

Pelastustoimen siirtyessä hyvinvointialueille pitää hyödyntää hyvinvointialueiden **vammaisneuvostojen osaamista** vammaisten ihmisten turvallisuuden kehittämistyössä.

Mitkä tekijät näet suurimpina haasteina/esteinä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisessa?

- Asenteet
- Selkokielen tarve ja selkokielisen osaamisen puute
- Kotouttaminen, tähän liittyen varsinkin kriisitilanteissa uskonto-yhteistyö ja uskontojen tuntemus ylipäänsä
- Lainsäädännön yhdenvertaisuuspuutteiden tunnistaminen
- Henkilökohtaisten palveluiden väheneminen, siirtyminen kauemmaksi tai palvelujen muuttuminen nopeasti digitaalisiksi. Koskee useita ihmisryhmiä, mutta erityisesti muistisairaita henkilöitä
- Virkamiesten resurssit ja koulutus – se, kuinka varmistetaan oikeusvaltion tavoitteiden, ihmisoikeusosaamisen ja demokratian edistämisen taso sekä se, etteivät resurssit vaikuta yhdenvertaisuustyöhön
- Viranomaisasemassa olevien yksittäisten henkilöiden tiedon puute syrjimättömyyden periaatteista ja niiden noudattaminen

- Vähemmistöryhmiin kuuluvien naisten asemaan liittyvien tietojen keräämisen puute
- Aliraportointi syrjintä- ja viharikoksista
- Vammaisten henkilöiden puute päätöksenteon eri tasoilla
- Viranomaisten puutteellinen tieto YK:n vammaisyleissopimuksesta
- Kaksikielisen koulutuksen puute tärkeillä sisäministeriön toiminnan tasoilla. Erikseen esille nousi pelastustoimi.

Miten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa tulisi edistää sisäministeriön ja sen hallinnon alan toiminnassa? Millaisia konkreettisia toimenpiteitä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisen osalta tulisi toteuttaa ja mihin toimintaan tulisi panostaa?

- Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien toivottiin olevan konkreettisempia ja käytännönläheisempiä. Näihin toivottiin myös mittareita seurantaan.
- Selkokielen juurruttaminen osaksi kaikkia viestintäkäytäntöjä
- Yhdenvertaisuutta tulee edistää suhteessa uskontoihin ja katsomuksiin
- Yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa poliisia tulee kouluttaa kohtaamaan vammaisia henkilöitä. Tulee kiinnittää myös huomiota vammaisuuteen rikosperusteisen syrjinnän tunnusmerkistön soveltamisessa sekä rikoksen motiivin selvittämisessä.
- Varmistetaan, että digitalisaation ohella mahdollisuus henkilökohtaiseen palveluun säilyy
- Pidetään yllä avointa keskustelua siitä, mitä julkishallinto (tässä tapauksessa sisäministeriö) tekee, miten toiminta rahoitetaan ja millaisin eri tavoin se turvaa hyvinvointia
- Huomioidaan entistä vahvemmin sukupuoli- ja tasa-arvonäkökulma viharikollisuuteen, ihmiskauppaan, maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaan sekä turvapaikanhakijoihin ja pakolaisiin liittyvissä kysymyksissä
- Koulutusta ihmisoikeuksista, yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta lisätään kaikilla sektoreilla
- Lisätään poliisien ja muiden viranomaisten aktiivista yhteistyötä järjestöjen ja syrjinnälle alttiiden ryhmien kanssa
- Varmistetaan, että ministeriön tilaisuudet toteutuvat esteettömästi ja saavutettavasti ja kiinnitetään huomiota siihen, että vammaisia henkilöitä rekrytoidaan kaikille eri tasoille
- Koulutetaan viranomaisia YK:n vammaisyleissopimuksesta.

4 Sisäministeriön esteettömyys ja saavutettavuus

Seuraavassa esitetään tiivistetysti huomioita sisäministeriön käytössä olevien, Helsingin Kirkkokatu 12:ssa sijaitsevien toimitilojen esteettömyydestä sekä ministeriön verkkosivujen ja asiakirjojen saavutettavuudesta.

4.1 Sisäministeriön toimitiloja koskeva esteettömyyskartoitus

Valtioneuvoston kanslia vastaa sisäministeriön toimitiloista. Avaava Oy teki tiloihin esteettömyyskartoituksen keväällä 2021. Alla on tiivistetty muutamia huomioita tilojen esteettömyydestä lähinnä vierailijan näkökulmasta.

”Sisäänkäynti on julkisivun sisennyksessä niin, että sitä ei ole helppo havaita Kirkkokatua pitkin saavuttaessa. Sisäänkäynnin kohdalla ei ole rakenteellisia elementtejä, kuten lippaa, jotka jo kauempaa auttaisi hahmottamaan sisäänkäynnin. Saattoliikenteellä on pääsy pääsisäänkäynnin eteen. Vieraat pysäköivät auton kadun varteen. Lähin esteetön autopaikka sijaitsee Ritarikadulla kulman takana noin 50 m päässä sisäänkäynniltä. Tien varteen pysäköiminen on liikkumisesteisille henkilöille hankalaa, sillä luiskaamattomat reunakivet vaikeuttavat siirtymistä ajoväylältä jalkakäytävälle. Kirkkokatu 12:n edustalla jalkakäytävä on päällystetty suurilla laatoilla, joilla liikkuminen on noppakivialustaa helpompaa. Laatat ovat paikoitelleen halkeilleet ja liikkuneet niin, että ne aiheuttavat kompastumisvaaraa.

Pihalta puuttuu ohjaava opastus, jonka avulla olisi mahdollista helposti löytää eri rakennukset ja niiden sisäänkäynnistä. Esteetön sisäänkäynti on merkitty kansainvälisellä pyörätuolisymbolilla. Ovisummeri sijaitsee pyörätuolia käyttävän henkilön kannalta liian korkealla, 1515 mm maasta. Myös henkilökunnan kulkukorttilukija on asennettu hieman liian korkealle, 1250 mm. Kulkemista ohjaavat opastetekstit on toteutettu lasioviin irtotarrakirjaimin. Lasin kiillot hankaloittavat tekstien lukemista eivätkä tekstit erotu tummuuskontrastina taustastaan. Pyörätuolia käyttävän ja lyhytkasvuisen henkilön kannalta palvelupisteen pöytätaaso on niin korkea, että vierailijakortin ottaminen lasin alta kulkevalta alustalta voi olla hankalaa. Pöydän yläreuna on 885 mm korkeudella lattiasta. Ulottumista tasolle hankaloittaa myös se, että tason alla ei ole riittävästi polvitilan syvyyttä pyörätuolia

käytävää ajatellen. Tason alla vapaa polvitilan syvyys on 290 mm (suositus 600 mm). Asiointitilassa ei ole istuimia. Vastaanottopisteellä virkailijan ja vierailijan välillä on lasiseinä. Pisteellä on äänentoistojärjestelmä, jolla varmistetaan äänen kuuluminen lasin eri puolilla. Induktiosilmukkaa ei ole.

Sisätiloissa opasteita on satunnaisesti. Ohjaavaa opastusta ei ole ollenkaan. Hissien oviaukon leveydet ja hissikorin koko ovat määräysten mukaiset. Hissikorissa kaikki sisäpinnat ovat hyvin kiiltävät, jolloin sisätilan hahmottaminen vaikeutuu. Hissin kutsu- ja ohjauspainikkeissa symbolit ja numerot ovat koholla, mutta pistekirjoitusta ei ole. Painikkeet sijaitsevat suositusten mukaisilla korkeuksilla ylimmän painikkeen ollessa 1080 mm korkeudella lattiasta. Uloskäyntikerroksen painike ja hälytyspainike erottuvat visuaalisesti ja tuntoaistilla muista painikkeista.

Kokouskeskusten auloissa on kyseisten kerrosten kartat, joihin kokoustilat on merkitty tilan nimellä ja teknisellä numerolla. Itse tilojen yhteydessä on digitaaliset huonenäytöt, joissa lukee tilan nimi ja tilan varaustiedot. Tilan yhteydessä näkyy lisäksi suuremmalla koolla toteutettu numerointi, joka on eri kuin kartassa näkyvä numero. Kokoustiloihin johtavat ovet ovat pääsääntöisesti hyvin painavia ja raskaita avata.

Pyörällisen apuvälineen käyttäjiä ajatellen erityisen hankalia ovat kokoustiloihin Katariina ja Aleksanteri johtavat oviaukot, joissa painavien ovien lisäksi on tuplaovet ja näiden ovien välissä kynnykset. Pyörätuolia käyttävän henkilön on käytännössä mahdotonta kulkea oviaukoista itsenäisesti, kun saman aikaisesti pitäisi toisella kädellä pidellä päälle tulevaa ovea auki, ja toisella kädellä pyörätuolia kynnykselle ja samalla vielä pitäisi pystyä avaamaan seuraava ovi. Osassa kokoustiloista on oviaukoissa kynnykset, jotka ovat matalammat kuin 20 mm, mutta hankaloittavat silti kulkemista oviaukosta. Yleisesti ottaen liikkuminen pyörällisen apuvälineen kanssa tiloissa on hankalaa.

Kokouskeskusten auloissa on kahviautomaatit, jotka eivät ole lyhytkasvuisten tai pyörätuolia käyttävien henkilöiden käytettävissä. Valaistus kaikissa kokoustiloissa on hyvä, pääsääntöisesti 400–700 lx. Ainoastaan suurimmassa kokoustilassa Kruunussa on induktiosilmukka, muissa ei. Esteettömät wc-tilat on varustettu esteettömyyssuositusten mukaisesti.”

Esteettömyyskartoituksessa todettuja suurimpia kehittämiskohteita olivat:

- Liikkumisen helpottaminen ovien avaamiseen tarvittavaa voimaa keventämällä ja poistamalla kynnyksiä.
- Kulkukortinlukijoiden ja valvomon summereiden sijoittaminen helpommin saavutettavaan paikkaan.
- Esteettömien autopaikkojen järjestäminen lähelle pääsisäänkäyntiä sekä henkilökunnan pysäköintihalliin lähelle hissiaulaa.

- Induktiosilmukoiden lisääminen valvomoon sekä kokoustiloihin, joissa hyödynnetään äänentoistoa.
- Suurien lasipintojen kontrastimerkintöjen vahvistaminen

4.2 Sisäministeriön verkkosivujen saavutettavuus

Sisäministeriön verkkosivuston *intermin.fi*:n saavutettavuusarviointi tehtiin marraskuussa 2018 osana valtioneuvoston verkkosivustojen saavutettavuusarviointia. Arvioinnissa todettiin useita kehittämiskohteita, mutta verkkosivuston teknistä alustaa on sen jälkeen parannettu ja havaitut puutteet korjattu.

Ministeriön sivustoista *pelastustoimi.fi*:ssä tehtiin saavutettavuusarviointi syksyllä 2021. *Intermin.fi*:n saavutettavuus tullaan arvioimaan uudelleen vuoden 2022 aikana ulkopuolisen toimittajan toimesta.

Sisäministeriön verkkosivustojen saavutettavuutta havainnoidaan Siteimprove-apuohjelman avulla ja havaittuja puutteita korjataan jatkuvasti. Sopimus apuohjelman käytöstä laajenee kattamaan kaikki ministeriön verkkosivustot joulukuussa 2021.

Ministeriön on siirtynyt valtioneuvoston yhteiseen asiakirjahallintajärjestelmään Vahvaan, jonka asiakirjapohjat ovat teknisesti saavutettavia. Toki asiakirjan luojalla ja muokkaajalla on mahdollisuus inhimilliseen virheen kautta pilata asiakirjan saavutettavuus käyttämällä väärää tekstiasetuksia. Asiasta on kuitenkin järjestettävää säännöllistä koulutusta henkilöstölle. Ministeriön viestintäyksikkö järjestää saavutettavat asiakirjat -tietoiskuja ja suunnittelee saavutettavuuteen ja sen parantamiseen liittyvää kampanjaa ministeriön sisäiselle verkkosivulle, eli intranettiin.

5 Muut lähteet

Tämän kappaleen alle on koottu lyhyesti tietoa muista relevanteista lähteistä liittyen eri väestöryhmien yhdenvertaisuuden ja sukupuolien tasa-arvon toteutumisesta. Nostoja tehdään toisaalta tiettyjen syrjinnän vaarassa olevien ryhmien tilanteista ja kohtaamista haasteista ja toisaalta suosituksista toiminnan parantamiseksi erityisesti sisäministeriön hallinnon alalta. Listaus ei ole tyhjentävä, vaan siihen on koottu muutamia keskeisimpiä havaintoja.

5.1 Sisäministeriön omat selvitykset

Osana valtioneuvoston toukokuussa 2021 hyväksymää *sisäisen turvallisuuden selontekoa*³ sisäministeriö teki selvityksen *Haavoittuviin ryhmiin kuuluvien ihmisten turvallisuuden kokemuksista*⁴. Selvityksessä toteutettiin visuaalinen kysely syrjinnän vaarassa arvioiduille ryhmille ja syrjäytyneille. Lisäksi selvityshenkilö Juho Saari tuotti sisäministeriölle selvityksen sisäisestä turvallisuudesta pandemian jälkeisessä Suomessa⁵, jossa myös käsiteltiin turvallisuuden jakautumista väestöryhmien kesken ja marginalisoitujen ryhmien asemaa. Selvitysten perusteella voidaan todeta, että myös haavoittuvassa asemassa olevien turvallisuuden tunne ja kokemus on yhteneväinen laajemman väestön kanssa ja luottamus viranomaisiin hyvää. Kuitenkin siinä missä yhteiskunta koetaan turvallisuutta lisääväksi tekijäksi väestössä yleisesti, kokevat haavoittuvammassa asemassa olevat sen useammin turvattu-
muutta aiheuttavana tekijänä. Molemmissa selvityksissä nousi tarve ja suositus **matalan kynnyksen palveluiden turvaamiselle ja kehittämiseksi**.

Eri vähemmistöryhmiin kuuluvien ihmisten kokema syrjintä, häirintä ja kiusaaminen näyttäytyy haavoittuvat -selvityksen valossa merkittävänä ongelmana. Saman suuntaisia johtopäätöksiä tehtiin myös vuonna 2018, kun turvallisuuden tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta kokonaisuutena selvitettiin ensimmäisen sisäministeriön tilaamassa

3 VN sisäisen turvallisuuden selonteko 20.5.2021, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163149>

4 Sisäministeriön selvitys haavoittuviin ryhmiin kuuluvien turvallisuuden kokemuksista (2021) <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163204>

5 Sisäinen turvallisuus pandemian jälkeisessä Suomessa, sisäministeriön selvityshenkilön raportti (2021), <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163291>

Onko Suomi maailman turvallisin maa kaikille? Turvallisuuden toteutuminen eri sukupuolten ja väestöryhmien kannalta -selvityksessä.⁶ Selvityksessä todetaan:

”vastaajaryhmissä eniten pelkoa ja turvattomuutta aiheuttavat vihapuhe, syrjintä, rasismi ja väkivalta. Selvityksessä esille noussut vihapuhe kohdistuu enimmäkseen niihin vähemmistöryhmiin, joilla on joku näkyvä ero niin kutsuttuun valtaväestöön nähden. Vihapuhetta kohtaavat esimerkiksi maahanmuuttajat, vammaiset, romanit, saamelaiset, uskonnolliset vähemmistöt sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt. Erityisen herkästi vihapuheen ja rasismin kohteeksi joutuvat useaan eri vähemmistöryhmään kuuluva väestö. Vihapuhe nähtiin sekä kyselyissä että haastatteluissa vakavana turvallisuutta uhkaavana yhteiskunnallisena ongelmana, jonka poistamiseksi **on pidettävä yllä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävää arvokeskustelua.**

Yhdenvertaisuutta edistäviä taustatekijöitä kerätään laajasti, mutta turvallisuuden tilaa koskevissa seurannoissa raportoidaan suppeasti väestöryhmien välisiä eroja. **Sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointia hyödynnetään heikosti lainvalmistelussa ja päätöksenteossa.** Väkivallan tekemisen ja kokemisen sukupuolittuminen on tutkimuksissa edelleen selvästi näkyvä ilmiö. **Työtä väkivallan ehkäisemiseksi on kehitettävä sukupuolitietoisella työotteella,** jossa tunnustetaan koko yhteiskunnassa vaikuttavien sukupuolittavien ajattelutapojen vaikutukset ja kyetään pureutumaan väkivaltaa aiheuttaviin syihin eri sukupuolten kannalta.

Monikulttuurisuuden ja maahanmuuton lisääntyminen edellyttää, **että turvallisuusviestinnässä ja -neuvonnassa** kiinnitetään huomiota tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen. **Kulttuuristen erityispiirteiden tunnistamisen ja monikielisen turvallisuustyön valmiuksien parantaminen sekä perus- ja ihmisoikeustietoisuuden syventäminen tulisi huomioida myös turvallisuusalan koulutuksessa.”**

Vuoden 2020 *Poliisibarometrissä*⁷ selvitettiin mm. rikoksien kokemuksia ja niistä ilmoittamista. Sen mukaan kuva 2010-luvun seksuaalirikosten kehityksestä on samansuuntainen kuin Tilastokeskuksen Rikos- ja pakkokeinotilaston antama kuva. Niiden haastateltujen osuus kaikista haastatelluista henkilöistä, jotka kertovat joutuneensa seksuaalisen ahdistelun tai väkivallan kohteeksi viimeksi kuluneen neljän vuoden aikana, kääntyi kasvuun

6 KMPG (2018) <https://intermin.fi/documents/1410869/4024872/Turvallisuuden+yhdenvertaisuus+selvitys+310518.pdf/9091cbbf-6dd9-4d8a-b337-01be26de818a/Turvallisuuden+yhdenvertaisuus+selvitys+310518.pdf?t=1527831340000>

7 [Poliisibarometri 2020.pdf](#)

tutkimusvuoden 2016 tutkimuksessa (2014: 2,4 % kaikista haastatelluista henkilöistä; 2016: 3,6 %; 2018: 4,6 %; 2020: 4,9 %). Ilmoittamisalttius on seksuaalirikoksissa suhteellisen pieni. Merkittävä osa seksuaalirikoksista ei toisin sanoen tule viranomaisten tietoon.

Lisäksi sisäministeriö on tehnyt vuonna 2021 uskonnollisten yhteisöjen turvallisuutta koskevan selvityksen.⁸ Sen mukaan noin kolme neljäsosa (74%) tunsi uskonnollisen tilan turvalliseksi. Huomionarvoista on erot eri uskontoryhmien välillä. Lähes 93 % kristityillä vastaajilla on turvallinen olo kirkon ja uskonnollisten tilojensa läheisyydessä, mutta vain 69 % muslimeista ja 32,5 % juutalaisista vastaajista tuntee itsensä turvalliseksi uskonnollisen tilan läheisyydessä. Tähän syynä oli erityisesti häiriöt uskonnollisen tilan läheisyydessä. Vihapuhe vaikuttaa eniten juutalaisten ja muslimivastaajien turvallisuuden tunteeseen. Noin kolme neljäs osaa juutalaisista vastaajista ja 63 % muslimivastaajista totesi vihapuheen vaikuttavan heidän turvallisuuden tunteeseensa heidän harjoittaessaan uskontoaan. Kristityistä vastaajista vastaava luku oli 11,6 %. Selvityksen perusteella työryhmä suositteli mm. **poliisin ja uskonnollisten yhteisöjen tiloista vastaavien välillä olevan koordinoitun yhteistyön tehostamista ja netissä leviävän vihapuheen tehokasta torjumista.**

5.2 Muiden tuottamat selvitykset syrjinnästä

Eri vähemmistöryhmien kokemasta syrjinnästä on saatavilla sekä kotimaisia että eurooppalaisia selvityksiä. EU:ssa syrjintäkysymyksiä on selvitetty mm. Euroopan komission asenteita selvittävällä *Eurobarometri-tutkimuksilla (2015 ja 2019)*⁹ sekä perusoikeusviraston ("FRA") vähemmistöjen asemaa ja syrjintää koskevilla *EU Midis I ja II selvityksillä (2009 ja 2017)*.¹⁰ Näiden tulokset osoittavat, että asennemuutos on hidasta ja syrjintää ei ole kyetty torjumaan Euroopassa toivotusti. EU Midis II -seurantatutkimuksen julkaisun yhteydessä todettiin, että jatkuva laajalle levinnyt syrjintä, suvaitsemattomuus ja viha kaikkialla EU:ssa uhkaa marginalisoida ja vieraannuttaa monia vähemmistöryhmien edustajia, jotka muutoin ovat yleensä kiintyneitä asuinmaahansa ja luottavat sen instituutioihin. Koska 88 prosenttia etnisestä syrjinnästä, **90 prosenttia vihaan perustuvasta häirinnästä ja 72 prosenttia vihaan perustuvasta väkivallasta on jätetty ilmoittamatta**, tarvitaan paljon tehokkaampia toimia, jotta uhrit saadaan ilmoittamaan tapauksista. EU Midis II-raportin

⁸ Uskonnollisten yhteisöjen tiloihin kohdistuvat uhkat: Kyselyn tulokset (2021), <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163034>

⁹ Eurobarometri 2015 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2077>
Eurobarometri 2019 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2251>

¹⁰ EU Midis I (2009) https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/414-EU-MIDIS_GLANCE_EN.pdf

EU Midis II (2017) <https://fra.europa.eu/en/project/2015/second-european-union-minorities-and-discrimination-survey>

mukaan huolestuttavaa oli myös syrjinnän määrä Suomessa verrattuna muuhun Eurooppaan. 60 prosenttia Saharan eteläpuolisten maiden afrikkalaisista Suomessa on kokenut syrjintää viimeisten viiden vuoden aikana, verrattuna 39 prosenttiin kaikista tutkimukseen haastatelluista Saharan eteläpuolisten maiden afrikkalaisista. **Syrjintää tapahtuu etenkin julkisia ja yksityisiä palveluja käytettäessä (44 prosenttia).** 47 prosenttia Saharan eteläpuolisten maiden afrikkalaisista Suomessa on kokenut häirintää viimeisen vuoden aikana, verrattuna 21 prosenttiin kaikista tutkimukseen haastatelluista Saharan eteläpuolisten maiden afrikkalaisista.

EU:n perusoikeusvirasto on jatkanut EU Midis II -tuloksien analyysia erityisesti *afrikkalaistaustaisten "Being Black in the EU" (2018)*¹¹ tilanteesta sekä selvittänyt seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tilannetta erillisessä tutkimuksessa *"A long way to go for LGBTI equality" (2019)*¹². Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tilannetta koskeva selvitys oli Suomen osalta positiivisempi, sillä Suomen tulokset ovat EU:n keskitasoa parempia ja useissa kysymyksissä edistystä on tapahtunut jonkin verran suhteessa aiempaan v. 2014 tehtyyn tutkimukseen. Hajonta EU-maiden kesken on todella suuri. **Huolestuttavia tuloksia Suomen osalta ovat edelleen korkeat luvut häirinnän ja väkivallan suhteen. Tapauksista myös ilmoitetaan viranomaisille äärimmäisen harvoin.**

Afrikkalaistaustaisten syrjintäkokemuksia koskevassa selvityksessä **Suomi osoittautui rasistisimmaksi maaksi selvityksessä tutkittujen maiden kesken. Suomen vastaajista peräti 63 prosenttia katsoi joutuneensa rasistisen häirinnän kohteeksi.** Luku on korkein tutkittujen maiden joukossa, ja merkittävästi korkeampi kuin esimerkiksi Ison-Britannian ja Maltan vastaava luvut, 21 ja 20. Suomen luku oli korkein myös, kun vastaajilta tiedusteltiin, olivatko he kokeneet rasistista väkivaltaa edellisen viiden vuoden aikana. Suomen vastaajista 14 prosenttia vastasi kyllä, kun tutkittujen EU-maiden keskiarvo oli viisi prosenttia. 18 prosenttia koki tulleen poliisin taholta pysäytetyksi alkuperän perusteella (etnisesti profiloiduksi), tämä luku oli tosin useita muita maita alhaisempi ja Suomen poliisiin luotettiin yleisesti paljon.

Samansuuntaiset tulokset olivat myös kotimaisessa yhdenvertaisuusvaltuutetun tekemässä *Afrikkalaistaustaisten henkilöiden kokemaa syrjintää koskevassa selvityksessä (2019)*.¹³ Sen mukaan valtaosa vastaajista joutuu kohtaamaan syrjintää kuukausittain,

11 https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-being-black-in-the-eu_en.pdf

12 https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality-1_en.pdf

13 [https://syrjinta.fi/documents/25249352/0/Selvitys+afrikkalaistaustaisten+henkil%C3%B6iden+kokemasta+syrjinn%C3%A4st%C3%A4+\(PDF,+2204+kt\).pdf/26f9e7b9-1dca-a3b6-4022-467340922da0/Selvitys+afrikkalaistaustaisten+henkil%C3%B6iden+kokemasta+syrjinn%C3%A4st%C3%A4+\(PDF,+2204+kt\).pdf?t=1612266834768](https://syrjinta.fi/documents/25249352/0/Selvitys+afrikkalaistaustaisten+henkil%C3%B6iden+kokemasta+syrjinn%C3%A4st%C3%A4+(PDF,+2204+kt).pdf/26f9e7b9-1dca-a3b6-4022-467340922da0/Selvitys+afrikkalaistaustaisten+henkil%C3%B6iden+kokemasta+syrjinn%C3%A4st%C3%A4+(PDF,+2204+kt).pdf?t=1612266834768)

viikoittain tai jopa päivittäin. Racistista syrjintää ja häirintää kohdataan selvityksen mukaan erityisesti julkisissa kaupunkitiloissa, työelämässä tai sinne hakeutuessa sekä koulutuksessa. Sitä tapahtuu myös julkisissa palveluissa, kuten sosiaali- ja terveyspalveluissa. **Noin viidesosa on kokenut etnistä profilointia poliisin tai vartioiden toimesta.**

Vammaisfoorumi ja ihmisoikeusjärjestöt selvittivät YK:n vammaisyleissopimuksen viitekehyksessä *Vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista v. 2016–2018*.¹⁴ Sen mukaan mm. muissa kuin sosiaali- ja terveyspalveluja koskevissa viranomaispalveluissa syrjintää oli kokenut 12,8 % viimeisen kahden vuoden aikana. 4,9 % vastaajista koki tulleen vammaan takia epäasiallisesti kohdelluksi poliisissa viimeisen kahden vuoden aikana. **36,3 % vastaajista ei tiennyt miten toimia yleisessä vaaratilanteessa.** Esteettömyyteen ja saatavuuteen liittyviä ongelmia oli kokenut hätä- ja pelastuspalveluissa 16,9 % joskus, 5,4 % melko usein ja 4 % usein. Tiedotuksen ja viestinnän osalta vastausprosentit olivat 31,4 % joskus, 16,6 % melko usein ja 11,1 % usein.

Oikeusministeriön tuottaman *Syrjintätietoa Suomesta 2017–2019*¹⁵ -julkaisun mukaan Syrjintä on Suomessa edelleen merkittävä ongelma niin työmarkkinoilla kuin muussakin elämässä. Suomalaisten asenteet vähemmistöjä, vammaisia ja ikääntyneitä kohtaan ovat kuitenkin muuttuneet vuosina 2017–2019 suvaitsevaisemmiksi. Ne ovat useimmiten lähellä Euroopan Unionissa yleisimmin vallitsevia asenteita. **Maahanmuuttajavähemmistöistä syrjityin ryhmä ovat afrikkalaistaustaiset, ja etninen ja ihonväriin perustuva syrjintä vaikuttaa olevan Suomessa varsin yleistä. Romanian syrjinnästä on saatu uutta tietoa, Suomessa heitä koskevat asenteet ovat EU-tason vertailussa varsin kielteiset.** Saamelaisten tilanteen osalta vuonna 2017 käynnistetyn totuus- ja sovintoprosessin valmistelun aikana saadut tiedot viittaavat rakenteelliseen syrjintään, joka on ilmennyt siten, **että saamelaiskäräjiä ei kuulla, kun tehdään saamelaisten kotiseutualueita koskevia merkittäviä suunnitelmia.** Rakenteellisena syrjintänä voinee pitää myös saamelaisista vammaisista ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvista henkilöistä tehdyssä tutkimuksessa havaittua seikkaa, että tiedon puute johtuu **saamenkielisten materiaalien vähäisyydestä.** Vammaisten ja ikääntyneiden ongelmat liittyvät paljolti palvelujen ja niitä koskevan tiedon saantiin sekä ympäristön esteellisyyteen. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen syrjintä ja häirintä on edelleen yleistä, vaikka tilanne on tarkastelukautena selkeästi parantunut. Oikeus- ja valvontaviranomaisten toimintatiedot kuvaavat syrjinnästä vain jäävuoren huipun. Tapausmäärät ovat melko pieniä, mutta ratkaisujen sisällöt ovat merkittäviä. Myös esimerkiksi valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tarkastukset ja kannanotot ovat tärkeitä syrjintätiedon tärkeitä lähteitä.

14 <https://vammaisfoorumi.fi/wp-content/uploads/2019/09/VFKyselyn-perusraportti2019.pdf>

15 *Syrjintä Suomessa 2017–2019 : Tietoraportti* – Valto (valtioneuvosto.fi)

Helsingin yliopiston ja Svensk Kommunalhögskolan yhteistutkimuksen *Pysäytetyt – Etnisen profilointi Suomessa (2018)*¹⁶ mukaan **rodullistettuihin vähemmistöihin kohdistuu valvontaa monissa kaupunkitiloissa ja useiden toimijoiden taholta**. Pysäytykset ja etnisen profiloinnin kokemukset ovat osa heidän elämäänsä sekä itse kohdattujen tilanteiden että muilta kuultujen kertomusten kautta. Pysäytyksiä ja etniseen profilointiin viittavia tilanteita esiintyy monissa paikoissa: kaduilla ja puistoissa, rautatie- ja metroasemilla, autolla ajaessa, kaupoissa ja kauppakeskuksissa, ravintoloissa ja baareissa, lentokentillä ja satamissa. Poliisin lisäksi haastateltavat kertoivat vartijoiden ja järjestysmiesten, rajavartioiden, tullivirkailijoiden ja myyjien pysäyttäneen tai seuranneen heitä yksinomaan tai suu-
relta osin etniseen taustaan tai ihonväriin liittyvistä syistä. Tutkimuksessa havaittiin, että poliisin käytännöt, joihin sisältyy etnisen profiloinnin riski liittyvät (1) ulkomaalaisvalvontaan, (2) rikosepäilyihin ja tarkastuksiin, joissa etsitään tuntematonta tekijää epämääräisin tuntomerkein, (3) järjestyspoliisin tehtäviin ja (4) liikennevalvontaan. Etnisen profiloinnin riski ulkomaalaisvalvonnan yhteydessä liittyy useisiin seikkoihin. **Ulkomaalaislaki ei määrittele tarpeeksi yksityiskohtaisesti tarkastukseen riittävän epäilyn perusteita, joten poliisin ei tarvitse eritellä pysäytysten syitä. Laajat toimintavaltuudet johtavat siihen, että poliisi toimii usein intuitionsa tai ”näppituntuman” (ns. ”hiljainen tieto”) perusteella valitessaan kontrollin kohteita. Tällainen käytäntö mahdollistaa yleisluontoisille kriteereille ja rodullistaville oletuksille perustuvan valikoinnin** sen sijaan että pysäytysten perustana käytettäisiin yksilöityä tietoa, joka liittyy mahdolliseen ulkomaalaislain rikkomiseen. Vaikka poliisi kertoo käyttävänsä suomen kieltä selvittäessään pysäytettävien henkilöiden ulkomaalaisuutta, tämä ei muuta sitä, että alkuperäinen syy henkilön lähestymiselle voi perustua hänen ulkonäkönsä tai ihonväriinsä. Sekä poliisin että etnistä profilointia kokevien henkilöiden kanssa tehdyt haastattelut viittaavat siihen, että pysäytettäviä lähestytään monesti etnisten tai rodullistavien kriteereiden perusteella ja vasta sitten esitetään kysymys kielitaidosta. Poliisin käytäntöihin kerrottiin myös sisältyvän suoraa tai – useimmissa tapauksissa – epäsuoraa kannustusta etsiä ”ei-suomalaisen näköisiä” henkilöitä, toisin sanoen ei-valkoisia ihmisiä.

Tutkimus on myös tuonut esiin, että **pysäytysten ja henkilöllisyyden tarkastusten rekisteröinti on riittämätöntä**, etenkin silloin kun pysäytetyt henkilöt osoittautuvat Suomen kansalaisiksi tai heillä on voimassa oleva oleskelulupa. Jos poliisi rekisteröi ainoastaan tai pääosin pysäytyksiä ja henkilöllisyyden tarkastuksia, joissa havaitaan puutteellisia maassa olon edellytyksiä, tiedot kaikista pysäytysten kohteista jäävät näkymättömiksi eikä etnisen profiloinnin riskejä voida arvioida. Kyselyaineiston mukaan turvallisuusalan toimijoiden pysäytykset ovat usein valikoivia ja perustuvat osaltaan etnisyyteen. Erityisesti vartijoiden toimintaan näyttää sisältyvän etnistä profilointia. Esimerkiksi **somalialaistaustaisten vastaajien riski tulla vartijoiden kontrolloimaksi ilman ilmeistä syytä on lähes**

16 http://www.profiling.fi/wp-content/uploads/2018/04/Pysaytetyt_SUOM.pdf

kymmenkertainen verrattuna valtaväestöön. Havainto ei koske samassa määrin poliisia. Tästä huolimatta myös poliisipysäytykset ovat merkityksellinen aihe joidenkin rodullistettujen vähemmistöryhmien keskuudessa, sillä verrattain monet ilmoittavat tietävänsä muita poliisin pysäyttämiä nuoria. Henkilökohtaiset pysäytyskokemukset ja tieto muiden pysäytyksistä ilman ilmeistä syytä ovat tilastollisesti yhteydessä moniin yhteiskunnallista luottamusta ja kuulumisen tunteita mittaaviin muuttujiin. Toisin sanoen valikoiva ja epäoikeudenmukaiseksi koettu kontrolli saattaa laskea vähemmistöryhmien kokemaa luottamusta suomalaista yhteiskuntaa kohtaan ja halua osallistua siihen. **Sekä laadullinen että määrällinen aineisto osoittavat, että aiheettomia pysäytyksiä ja etnistä profilointia kokeneiden tieto omista oikeuksistaan ja valitusmekanismeista on niukkaa. Valtaosa kyselyn etnisiin vähemmistöihin kuuluvista vastaajista kaipasi lisää tietoa mahdollisuuksistaan.** Lisäksi laadullisessa aineistossa raportoiduista lukuisista etnisen profiloinnin kokemuksista huolimatta yksikään haastateltava ei ollut tehnyt asiasta virallista valitusta tai kantelua.

Suomen romanien osallisuutta, hyvinvointia ja syrjintää selvittänyt *Roosa-tutkimuksen (2017–2018)*¹⁷ mukaan lähes joka toinen oli kokenut epäoikeudenmukaista kohtelua vieraalta ihmiseltä julkisella paikalla. Kokemukset olivat erityisen yleisiä nuorten keskuudessa. Epäoikeudenmukainen kohtelu viranomaisten taholta oli myös yleistä. **Poliisin kanssa asioitaessa epäoikeudenmukaista kohtelua kokivat erityisesti miehet.**

Oikeusministeriön julkaisemassa selvityksessä *Kohti sateenkaariystävällisempää Suomea: Tilanearvio seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa (2021)*¹⁸ arvioitiin laajasti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien toteutumista ja tilannetta eri elämän osa-alueilla ja tehtiin lukuisia toimenpidesuosituksia tilanteen parantamiseksi. Selvityksen mukaan asenneilmapiiri seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan on kehittynyt myönteiseen suuntaan. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien uudistaminen on edistänyt sateenkaari-ihmisiin kohdistuvaan syrjintään puuttumista, mutta **syrjinnän aliraportointiin ja moniperustaisuuteen tulisi kiinnittää lisää huomiota.** Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuu myös aiempaa äänekkäämpää vastustusta julkisessa keskustelussa. Myönteisestä asennemuutoksesta huolimatta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuva **syrjintä on edelleen yleistä.** Sateenkaaritoimijoihin kohdistuvan vihapuheen kasvu ja häirinnän monimuotoistuminen estävät heidän osallistumisoikeuksiensa toteutumista. Julkiset hyökkäykset aiheuttavat pelkoa ja rajoittavat erityisesti transjärjestöjen toimintamahdollisuuksia. Ongelmallisena pidetään toimijoiden jäämistä ilman tukea, sillä **teoista tehdyt rikosilmoitukset jätetään usein**

17 [RAP2018_15_Suomen romaniväestö_web \(2\).pdf](#) (julkari.fi)

18 [Kohti sateenkaariystävällisempää Suomea : Tilanearvio seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa 2021](#) (valtioneuvosto.fi)

tutkimatta. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvat viharikokset ja vihapuhe ovat yhä merkittävä ongelma, vaikka viranomaisten toimet niihin puuttumiseksi ovat vahvistuneet. Sateenkaari-ihmisiin kohdistuu vihaperusteista väkivaltaa, ja vihapuhe on saanut uusia muotoja. Merkittävä osa tapauksista jää ilmoittamatta viranomaisille. Selvityksen mukaan seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvän osaamisen lisäämistä ja myönteisen asennemuutoksen vahvistamista pidetään yhä tarpeellisena turvallisuusviranomaisten toiminnassa. Sateenkaarinäkökulmien huomioimista tulisi vahvistaa myös siviilikriisinhallinnan kansallisiin valmiuksiin liittyvässä työssä. Selvityksessä huomioidaan myös, että Maahanmuuttoviraston sisäistä ohjeistusta ja henkilöstön koulutusta on lisätty seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien turvapaikanhakijoiden huomioimiseksi. Sateenkaarevat turvapaikanhakijat kohtaavat kuitenkin yhä ongelmia turvapaikkaprosessiin ja majoitustilojen turvallisuuteen liittyen. Heidän asemastaan ja turvapaikkapäätöksiin liittyvistä oikeuskäytännöistä tarvitaan lisää tietoa.

*Nuorisobarometrin (2018)*¹⁹ mukaan **40 % kaikista 15–29-vuotiaista nuorisosta kokee tulleen jossain elämänsä vaiheessa syrjityksi.** Tytöt ovat poikia useammin kokeneet tulleen joskus tavalla tai toisella syrjityksi. Tällä kertaa ei selvitetty syrjinnän syitä, mutta vuoden 2014 Nuorisobarometrissa pojista 5 prosenttia ja tytöistä peräti 18 prosenttia koki joutuneensa sukupuolensa takia syrjityksi. Maahanmuuttajataustaiset nuoret kokevat suomalaistaustaisia selvästi enemmän syrjintää.

Saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumista selvittäneen *Saamebarometrin (2020)*²⁰ mukaan saamenkieliset palvelut ja niistä tiedottaminen koettiin puutteellisiksi. Yleisesti ottaen palveluiden saatavuutta ei pidetä hyvänä, ja kotiseutualueen kunnissakin vain 7 % pitää palveluiden saatavuutta hyvänä. Lähes puolet pitää tilannetta heikkona. **Tärkeimmiksi saamenkielisiksi palveluiksi koetaan terveystyöpalvelut. Seuraava tulevat sivistys- ja sosiaalipalvelut sekä poliisi. Noin 60 prosenttia vastaajista ei tiedä, ovatko poliisin palvelut saatavilla heidän puhumallaan saamen kielellä.**

Kansalliskielten asemaa selvittävän *Kielibarometrin (2020)*²¹ mukaan **ruotsinkieliset pyytävät palvelua omalla kielellään harvemmin, ja viranomaiset vastaavat heille usein suomeksi.** Vähemmistön osuudella on merkitystä omalla kielellä saatavaan palveluun. **Barometrin mukaan on huolestuttavaa, että Häätäkeskus ja poliisi saavat ruotsinkieliseltä vähemmistöltä heikot arvosanat.** Vaikka ruotsinkielinen enemmistö on merkittävästi tyytyväisempi palveluiden toimivuuteen kielen kannalta kuin ruotsinkielinen vähemmistö, ruotsin- ja suomenkieliset arvioivat Häätäkeskuksen palvelua kielen kannalta hyvin

19 [NB_2018_web.pdf](#) (tietoanuorista.fi)

20 [Saamebarometri 2020](#) (valtioneuvosto.fi)

21 [Kielibarometri 2020](#) (valtioneuvosto.fi)

eri tavoin. Tarve saada palvelua ruotsiksi on varmasti erilaista eri aloilla – vaikka palvelun saaminen omalla kielellä

onkin tärkeää kaikissa tilanteissa. **Henkeen ja terveyteen liittyvissä tilanteissa on tietenkin erityisen tärkeää, että palvelu toimii molemmilla kielillä. Mahdollisuudet käyttää omaa kieltä eri tilanteissa vaikuttavat sekä turvallisuuteen että hyvinvointiin.** Sekä ruotsiksi että suomeksi toimiva palvelu antaa tärkeän viestin omalla kielellä saatavan palvelun merkityksestä. Tällä lienee vaikutusta myös kieli-ilmapiiriin.

Ensimmäistä kertaa v. 2020 toteutetun *Viittomakielibarometrin*²² mukaan Suomessa on kaikkiaan 3000 viittomakieletä tai viittottua puhetta käyttävää henkilöä, jotka ovat oikeutettuja yhteiskunnallisiin lakisääteisiin tulkkauspalveluihin. Heistä noin sata käyttää suomenruotsalaista viittomakieltä. Tutkimuksen perusteella **87 % viittomakielisten asiointitilanteista on sellaisia, joissa viranomainen tai julkisen palvelun toimihenkilö ei ole toiminut lainsäädännön edellyttämällä tavalla**, ja asiakas joutuu tilaamaan tulkin viranomaisen puolesta. Viranomaisten ylläpitämiltä sivustoilta vain 28 % arvioi jotensakin löytävänsä viittomakielellä tarjottua tietoa, 18 % hyvin tai erittäin hyvin. Suomenruotsalaista viittomakieltä (ja erityisesti sitä hyvin) taitavien tulkkien määrä on vastaajien mielestä riittämätön. Suomenruotsalaisella viittomakielellä tietoa on äärimmäisen harvoin saatavilla. **Lähes kaikki (90 %) barometriin osallistuneista pitivät kielellisiä oikeuksia tärkeinä tai erittäin tärkeinä** ja joka kymmenes on kääntynyt syrjintäasioissa esimerkiksi yhdenvertaisuusvaltuutetun puoleen.

*Tasa-arvobarometrin (2018)*²³ mukaan **seksuaalista häirintää kahden viime vuoden aikana oli kokenut 39 prosenttia naisista** ja 17 prosenttia miehistä. **Seksuaalinen häirintä kohdistui erityisesti alle 35-vuotiaisiin naisiin, joista häirintää oli kokenut yli puolet.** Tasa-arvobarometrin aineistosta tehdyn tilastollisen analyysin perusteella nais-sukupuoli, nuori ikä, vähemmistöön kuuluminen ja pienituloisuus lisäsivät merkittäväällä tavalla häirinnän kasautumisen riskiä. Nuori ikä on etenkin naisille merkittävä seksuaalisen häirinnän riskitekijä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on 5.3.2021 julkaissut järjestyksessä toisen *tilastokatsauksen lähisuuhdeväkivallasta*²⁴. Siinä on analysoitu v. 2019 tilastoja. **Sen mukaan vuonna 2019 viranomaisten tietoon tullut lähisuuhdeväkivalta lisääntyi edellisvuoteen verrattuna 7 %.** Uhreista 20 % joutui väkivallan kohteeksi useamman kerran saman vuoden aikana. Kuitenkin henkirikoksia tehtiin lähisuhteissa edellisvuotta harvemmin.

22 [Viittomakielibarometri 2020 : Tutkimusraportti](#) – Valto (valtioneuvosto.fi)

23 [STM_08_2018_Tasa-arvobarometri 2017_net.pdf](#) (valtioneuvosto.fi)

24 [Lähisuuhdeväkivalta_2019](#) (julkari.fi)

Henkirikosten väheneminen johtui erityisesti miesten osuuden laskusta uhreina vuoteen 2018 verrattuna. **Henkirikokseen päättäneistä parisuhteista 80 %:ssa oli esitutkintatietojen mukaan esiintynyt väkivaltaa jo aiemmin, usein pitkäänkin.** Turvakodeissa oli vuonna 2019 yhteensä 5 354 asiakasta. Asiakkaista aikuisia oli 54 prosenttia ja lapsia 46 prosenttia. Aikuisista asiakkaista naisia oli 91 prosenttia ja miehiä 9 prosenttia. Vuonna 2019 asiakasmäärä kasvoi vuoteen 2018 verrattuna 6 prosenttia.

5.3 Laillisuusvalvonnan havainnot

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ei ole antanut yhtään suoraan sisäministeriötä koskevaa ratkaisua. Poliisin toimintaa koskevia ratkaisuja on muutama, joista tuoreimmat, etnistä profilointia ja ruotsinkielistä palvelua koskevat ratkaisut eivät ole lainvoimaisia. Maahanmuuttoviraston toimintaa koskee yksi ratkaisu, jossa kysymys oli tulkin uskonnonvapaudesta.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistossa ei ole kirjattu yhtään yhteydenottoa, joka koski suoraan sisäministeriötä. Sen sijaan ministeriön hallinnon alaa koskevia yhteydenottoja on rekisteröity vuosien 2020 ja 2021 aikana noin 250 tapausta. Näistä valtaosa koski ulkomaalaisten oikeuksien toteutumista ja Maahanmuuttoviraston toimintaa. Useimmiten Maahanmuuttoviraston tekemä päätös on koettu epäoikeudenmukaiseksi tai itse prosessiin on oltu tyytymättömiä. Yhteydenotot ovat koskeneet pääosin turvapaikanhakijoita, oleskelulupaprosesseissa olevia tai paperittomia. Erityisesti esille nousevia teemoja ovat lapsen edun huomioon ottaminen, perhe-elämän suoja sekä maahantulosäännösten kiertämistä tai yleistä järjestystä ja turvallisuutta koskevien säännösten tulkinta. Muita useammin toistuvia aiheita ovat viranomaisen neuvontavelvollisuus, viivästykset turvapaikka- ja oleskelulupaprosesseissa sekä työnteko-oikeuteen liittyvät epäselvyydet. Pääosin poliisin toimintaan liittyviä yhteydenottoja kaikista valtuutetun kirjaamista niin kutsutuista ulkomaalaisasioista on noin 5–6 %. Nämä yhteydenotot ovat liittyneet esimerkiksi paperittomien sakottamiskäytäntöihin, maastapoistamiseen liittyviin toimiin kuten päätöksen tiedoksiantoon, turvaamistoimien määräämiseen sekä työnteko-oikeuteen ja sen valvontaan liittyviin kysymyksiin.

Yhdenvertaisuus- ja syrjäntäkattegoriaan kirjattuja poliisia koskevia asioita valtuutetun toimistolla oli mainittuna ajankohtana noin 20. Yhteydenotot ovat koskeneet varsin erilaisia poliisin toimintoja ja tilanteita. Syrjäntäperusteet, jotka ovat eniten nousseet esiin yhteydenotoissa, ovat alkuperä (ml. romanit), ruotsin kieli ja vammaisuus. Teemat, jotka ovat nousseet useammassa kuin yksittäisessä yhteydenotossa ovat koskeneet esitutkinnan toimittamista (poliisin syrjiväksi koettu päätös esimerkiksi tutkinnan keskeyttämisestä, esitutkinnan pitkä kesto ja mahdollisen vihamotiivin sivuuttaminen), kohtuullisia mukautuksia ja poliisivartijan syrjivää käytöstä. Kysymys huivia käyttävien musliminaisten

mahdollisuudesta päästä poliisikouluun on tullut valtuutetun käsiteltäväksi myös muutamman yhteydenoton kautta. Valtuutettu on käynyt asiasta parin viimeisen vuoden aikana keskustelua sisäministeriön kanssa ja katsoo, että lähtökohtana tulee olla se, että kaikilla suomalaisilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet toimia poliisina. Poliisia koskevia etnistä profilointia koskevia yhteydenottoja ei ole ollut, mutta valtuutettu on ottanut omana aloitteenaan tutkittavaksi kesällä 2021 Helsingin poliisilaitoksen KURI1-operaation.

Rajavartiolaitosta koskevia yhteydenottoja on ollut muutama. Kaksi niistä on koskenut yhteydenottajan ilmoitusta kokemastaan etnisestä profiloinnista satamassa. Lisäksi valtuutetun käsittelyssä on ollut muutama pelastustoimeen liittyvä asia, jotka ovat liittyneet syrjintäperusteista vammaisuuteen. Valtuutettu on eräässä pelastustoimea koskevassa asiassa pyytänyt sisäministeriöltä lausuntoa, jonka osalta asian arviointi yhdenvertaisuuslain ja vammaisten oikeuksien näkökulmasta näyttäytyi puutteellisena. Kyseisen asiakastapauksen selvittelytyössä valtuutetun ja pelastusviranomaisen kesken nousi esiin esimerkiksi liikunnallisten apuvälineiden säilyttämiseen ja lataamiseen taloyhtiön ulkovälinevarastossa liittyviä kysymyksiä sekä sitä, milloin pelastusviranomaisen voidaan yhdenvertaisuuden edistämismääräyksen huomioiden edellyttää tekevän tiloissa tarkastuksen. Tarkastus voi olla olennainen liikuntarajoitteisen henkilön yhdenvertaisen asumisen mahdollistamiseksi. Valtuutetun toimiston kirjaamat asiakasyhteydenotot eivät tarkoita, että jokaista tapausta on voitu käsitellä syvällisesti tai että niiden osalta olisi tehty johtopäätös syrjivästä menettelystä. Jotkut yhteydenottajista olivat saattaneet asian vireille hallintokantelumenettelyyn suoraan poliisiin tai eduskunnan oikeusasiamiehelle. Rajavartiolaitosta koskevassa asiassa yksi yhteydenottaja ei halunnut viedä asiaa eteenpäin. Tapaukset antavat kuitenkin yleiskuvaa siitä, minkä tyyppisissä yhdenvertaisuuden toteutumiseen liittyvissä kysymyksissä sisäministeriön hallinnon alaa koskien on valtuutettuun oltu yhteydessä.

Tasa-arvovaltuutetun toimistossa ei ole kirjattu yhtään yhteydenottoa vuosien 2020-2021 välillä, jotka olisivat koskeneet suoraan sisäministeriötä tai hätäkeskuslaitosta tai suojelupoliisia. Poliisia koskevia yhteydenottoja on tänä aikana kirjattu seitsemän ja Rajavartiolaitosta, Pelastusopistoa sekä Maahanmuuttovirastoa koskevia yhteydenottoja oli kirjattu yksi kutakin viranomaista koskien. Kaksi poliisia koskevaa sekä yksi Rajavartiolaitosta koskevaa yhteydenottoa eivät kuuluneet tasa-arvovaltuutetun toimivaltaan, eli kyse ei ollut mahdollisesta sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä (kaksoiskansalaisen rajanylitys, poliisin esiintyminen sosiaalisessa mediassa ja mielenosoituksissa). Yksi yhteydenotoista koski poliisimies-sanan käyttöä, yksi sukupuolivaihtoehtoja henkilökortissa, yksi esitutkinnan toimittamatta jättämistä tapauksessa, jossa rikosepäily koski tasa-arvoain mukaista syrjintäperustetta ja loput yhteydenotoista koskivat erilaisia työsyjinnän tilanteita.

Eduskunnan oikeusasiamies on vuosikertomuksissaan²⁵ listannut perinteisesti 10 perus- ja ihmisoikeusongelmaa Suomessa. Oikeusasiamies on todennut, että listaa arvioitaessa on muistettava, että siihen on nostettu sellaisia tyypillisiä tai pitkään jatkuneita ongelmia, jotka on koottu nimenomaan oikeusasiamiehen toiminnassa tehtyjen havaintojen perusteella. Oikeusasiamies saa tietoa epäkohdista ja puutteista lähinnä kanteluiden, tarkastusten ja omien aloitteiden kautta. Kaikki perus- ja ihmisoikeusongelmat eivät kuitenkaan tule esiin oikeusasiamiehen toiminnassa. Laillisuusvalvonta perustuu suurelta osin kanteluihin, jotka koskevat yleensä yksittäisiä asioita. Tämän vuoksi laajemmat ilmiöt (esimerkiksi rasismi ja vihapuhe) eivät näy selvästi oikeusasiamiehen toiminnassa. Lisäksi osa ongelmia ilmentävistä asioista ohjautuu muille valvontaelimille, kuten erityisvaltuutetuille (esimerkiksi yhdenvertaisuusvaltuutetulle). Jotkut ongelmat taas esiintyvät oikeusasiamiehen toiminnassa niin harvoin, ettei niitä ole otettu puheena olevalle listalle (esimerkiksi saamelaisten oikeudet). Listan ulkopuolelle voi jäädä selvästi todettujakin perus- ja ihmisoikeusongelmia, jos ne eivät ole esiintyneet oikeusasiamiehen toiminnassa (esimerkiksi EIT:n yksityiselämän suojaa loukkaavaksi toteama vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä oikeudellisessa sukupuolen vahvistamisessa). Jotkut ongelmat voivat jäädä listan ulkopuolelle sen vuoksi, että niissä on ainakin osittain kysymys oikeusasiamiehen toimivallan ulkopuolelle jäävästä yksityissektorilla tapahtuvasta tai yksityisten ihmisten toiminnasta (esimerkiksi naiseen kohdistuva väkivalta). Näistä syistä lista ei ole tyhjentävä esitys siitä, mitä perus- ja ihmisoikeusongelmia Suomessa on.

Sekä vuoden 2019 että vuoden 2020 toimintakertomuksessa oikeusasiamies mainitsee ensimmäiseksi puutteet vanhusten hoidossa ja kohtelussa ja toteaa, että viranomaisten palvelujen muuttuminen sähköiseksi vaarantaa ikääntyneiden henkilöiden palvelujen saatavuutta. Toisena haasteena on, että vammaisten henkilöiden yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet eivät toteudu. Puutteita on toimitilojen esteettömyydessä, asiointin saavutettavuudessa ja kohtuullisten mukautusten toteuttamisessa. Hän toteaa yhden ongelman olevan, ns. paperittomien turvattomuuden sekä sen, että ulkomaalaisasioissa on kohtuuttoman pitkät käsittelyajat. Lisäksi hän mainitsee, että tietoisuus perus- ja ihmisoikeuksista on joskus puutteellista eikä niiden toteutumiseen ja edistämiseen aina kiinnitetä riittävästi huomiota viranomaisten toiminnassa. Perus- ja ihmisoikeuksia koskevaa koulutusta ja kasvatusta ei järjestetä riittävästi, vaikka myönteistäkin kehitystä on tapahtunut.

Vuoden 2020 toimintakertomuksesta on nostettu seuraavat ratkaisut, siksi, että niissä on näkökulmana tiettyihin haavoittuviin ja syrjinnänkin vaarassa oleviin ryhmiin kuuluvien ihmisten oikeuksien toteutumisesta.

25 [Toimintakertomukset](#) – Oikeusasiamies

Ratkaisussa 3150/2019* OA antoi tutkinnanjohtajalle ja tutkijalle huomautuksen, kun 11-vuotiaan lapsen kuulustelu oli toimitettu määräämättä tälle edunvalvojaa. Lapsen pahoinpitelystä epäiltynä oli hänen äitinsä ja lapsen edun edellyttämää edunvalvojan läsnäoloa kuulustelussa ei ollut yritettykään toteuttaa. Muutoinkaan lapsen koulussa toimituksessa kuulustelussa ei ollut riittävästi huomioitu hänen oikeusturvaansa ja hyvinvointiaan. Kun lapsi oli ollut poissa tolaltaan, olisi tullut harkita tukihenkilön tarvetta, vaikka lapsi ei tätä osaisikaan pyytää.

OA katsoi päätöksessään 5625/2020*, että olisi perusteltua säätää, että esitutkinta on toimitettava kiireellisesti, kun rikoksen asianomistaja on alle 18-vuotias lapsi. Myös syyteharjainta ja rikosasian tuomioistuinkäsittelyä koskevia säännöksiä tulisi vastaavalla tavalla tarkistaa.

OA selvitti asiaa omasta aloitteestaan, kun sekä kanteluita tutkittaessa että tarkastuksilla oli tullut ilmi useita tapauksia, joissa vakavienkin lapsiin kohdistuneiden rikosten esitutkinta oli viipynyt kohtuuttoman pitkään (ks. myös OA:n kertomus 2019 s. 175–176). Sinänsä esitutkintojen viipyminen on yleinen ongelma, mutta lapsiin kohdistuvissa rikoksissa esitutkinnalla ja muullakin rikosprosessilla on erityispiirteitä.

Asiassa 4117/2019* tutkinnanjohtajalle annettiin huomautus, kun helposti tutkittavissa olleen syrjärikoksen syyteoikeus vanheni esitutkinnassa.

Henkilön tarkastamisesta julkisella paikalla epäillyn huumausaineen käyttörikoksen perusteella oli kyse asiassa 5437/2019*. OA totesi, että taskulampun avulla henkilön alushousujen sisälle katsominen on oikeudelliselta luonteeltaan ainakin lähellä riisuttamista eli sellaista toimenpidettä, joka on pakkokeinolain mukaan toimitettava sitä varten varatussa erillisessä tilassa. Etsintä olisi ollut perustellumpaa toimittaa erillisessä tilassa tai vähintäänkin sellaisessa paikassa, jossa henkilön yksityisyys olisi saatu varmemmin turvattua.

Asia 4712/2020* koski poliisipartion menettelyä muistisairaana henkilön tapauksessa. OA totesi, että tavattaessa yksyksissä oleva muistisairas vanhus poliisiin tulee erityisen huolellisesti harkita toimenpiteitään. Lähtökohtaisesti tällaisissa tilanteissa poliisi on vanhuspalvelulain 25 §:n mukaan velvollinen tekemään viipymättä ilmoituksen kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle. Poliisihallinnolta näytti puuttuvan yleinen ohjeistus ko. ilmoitusvelvollisuudesta. Onkin mahdollista, ettei kyseinen lainkohta ole poliisiin kenttätoiminnassa erityisen hyvin tiedossa. OA piti moitittavana, että muistisairas ja juuri hetkeä aikaisemmin eksyneenä tavattu iäkäs vanhus jätettiin yksin kotiinsa varmistautumatta siitä, että vastuuviranomainen saa siitä heti tiedon.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin vuotta 2020 koskevassa toimintakertomuksessa apulaisoikeuskansleri nostaa puheenvuorossaan tapausesimerkiksi oikeusvaltion ylläpitoon ja

kehittämiseen liittyvästä tehtävästä lähisuhdeväkivaltaa koskevan laillisuusvalvonnan. Hän kirjoittaa, että on yleisesti tiedossa, että Suomessa naisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta ja perheväkivalta ovat vakavia ja sitkeitä perusoikeusongelmia. Perustuslain mukaan tehtäväänsä hoitaessaan oikeuskansleri valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Oikeuskansleri valvoo siten, miten viranomaiset toimeenpanevat heille laissa ja kansainvälisissä sitoumuksissa säädettyjä velvoitteita naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan torjumiseksi. Apulaisoikeuskansleri mainitsee nostaneensa teeman keskusteluun poliisiin kohdistuvilla laillisuusvalvontakäynneillä ja viittaa myös vuosina 2018 ja 2019 ratkaisuihin, joissa hän tarkasteli poliisin toimintaa ja ohjeistusta erityisesti lähisuhdeväkivallan rikoksen uhrin oikeuksien toteuttamiseksi. Päätöksissä pohdittiin, miten poliisi voisi paremmin suunnata ja myös osata suunnata välitöntä ja aktiivista huomiota akuutissa lähisuhdeväkivaltatilanteissa uhrin oikeuksien turvaamiseen ja uhrien eteenpäin ohjaukseen. Tämä edellyttää muun muassa lähisuhdeväkivaltaan liittyvien erityispiirteiden tunnistamista. Erityisesti painoituksena siten oli, miten lähisuhdeväkivaltatilanteissa poliisi voisi tehokkaammin estää väkivallan uusiutumista ja vakavoitumista ja taata, että uhrin saavat suojaa määräämällä väliaikaisia lähestymiskieltoja, ohjaamalla uhreja auttavien tahojen piiriin sekä myös huolehtimalla tekijän rikosvastuun toteutumisesta. Poliisihallitus on sittemmin uudistanut lähisuhdeväkivaltaa koskevan ohjeistuksensa.

Kanteluasiat OKV/79/10/2020 ja OKV/166/10/2020 koskivat henkilökorttien kaksikielisyttä. Apulaisoikeuskansleri totesi päätöksessään, että henkilökorttien tekstin ulkoasu ei kaikilta osin täytä perustuslaissa ja kielilaisissa turvattua kansalliskielten yhdenvertaista käsittelyä koskevaa vaatimusta. Apulaisoikeuskansleri saattoi käsityksensä Poliisihallituksen tietoon.

Asia OKV/23/10/2020 koski turvapaikanhakijana maahan saapuneen henkilön henkilöllisyyttä osoittavien asiakirjojen haltuunoton ja hallussapidon perusteita, sovellettavia säännöksiä ja oikeita menettelytapoja, joiden osalta apulaisoikeuskansleri katsoi, etteivät nämä olleet poliisille yksiselitteisiä, mikä aiheutti epäselvyyttä käytännössä. Apulaisoikeuskansleri kiinnitti poliisilaitoksen huomiota kantelussa tarkoitettujen asiakirjojen hallussapidon perusteiden arvioimisesta ja palautuspyynnön käsittelystä esittämiinsä näkökohtiin. Viranomaisen ottaessa yksityishenkilön omaisuutta haltuun ja pitäessään sitä hallussa, tulee sen perustua lakiin. Menettelyssä tulee myös tarkoin noudattaa ulkomaalaislaista, poliisilaista, pakkokeinolaista sekä yleisemmin perustuslaista ja hallintolaista ilmeneviä vähimmän haitan, tarkoitussidonnaisuuden ja suhteellisuuden periaatteita. Asiakirjojen haltuunotolle ja hallussapidolle tulee olla selkeät perusteet, joiden tulee olla vaivatta selvitettävissä ja jotka tulee tarvittaessa voida kyseenalaistaa. Päätös olla palauttamatta kantelijan puolison asiakirjoja Maahanmuuttoviraston pyynnön mukaisesti kielteisen päätöksen tiedoksianton yhteydessä on tarkoittanut rajoitusta asianosaisen oikeuksiin. Poliisilaitoksen olisi tullut tehdä asiasta erillinen päätös tai määräys. Viimeistään siinä vaiheessa, kun kantelija oli esittänyt asiakirjojen palauttamista koskevan pyynnön poliisilaitokselle, olisi asiakirjojen

hallussapidosta ja palauttamisesta kieltäytymisestä tullut tehdä perusteltu muutoksenhakukelpoinen päätös.

Lisäksi apulaisoikeuskansleri ratkaisi useita Maahanmuuttovirastoa koskevia kanteluasioita, joissa todettiin oleskelulupa-asioiden käsittelyssä kohtuuttomia viivästyksiä.

5.4 Kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelinten suosituksia

Kansainväliset ihmisoikeussopimusten valvontaelimet ovat antaneet Suomelle lukuisia suosituksia liittyen yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskeviin teemoihin. Tiivistetysti ne pitävät sisällään paljolti samankaltaisia asioita, joita on sivuttu yllä, eli muun muassa viharikosten ja vihapuheen tehokasta torjuntaa ja niihin puuttumista, naisiin kohdistuvan väkivallan ja ihmiskaupan torjuntaa eri muodoissaan, eri kieliryhmien kielellisten oikeuksien vahvistamista, saamelaisten oikeuksien (ml. neuvotteluelvoite) täysimääräistä toteuttamista, eri vähemmistöjen osallisuuden lisäämistä sekä risteävän ja moniperustaisen syrjinnän parempaa huomioimista. Alle on nostettu muutamia teemaa koskevia keskeisiä suosituksia viime vuosilta sekä YK:n että Euroopan neuvoston valvontaelimiltä sekä OECD:n tekemästä arvioinnista koskien kansalaisyhteiskunnan tilaa ja luottamusta viranomaisiin.

Yhdistyneiden kansakuntien komiteat

Kansalaisyhteiskunta- ja poliittisten oikeuksien osasto koskevaa kansainvälistä yleissopimusta valvova YK:n ihmisoikeuskomitea 2021 (CCPR/C/FIN/CO/7)

Komitea suosittelee, että Suomi vahvistaa perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointeja lain- ja poliittikahankkeissa ennen niiden hyväksymistä, erityisesti jos ehdotukset koskevat haavoittuvien ryhmien oikeuksia. Suomen tulisi myös parantaa tiedon tuottamista vaikutusarviointien tueksi. Komitea suosittelee, että Suomi naisten osallistumisoikeuksien vahvistamista, etenkin korkeimmilla tasoilla ja erityisesti vammaisten ja vähemmistöihin kuuluvien naisten osalta ja parantaa tiedonkeruuta tähän liittyen.

Komitean painottaa, että Suomen tulisi tuhlata ponnistelut syrjinnän, vihapuheen ja syrjintään tai väkivaltaan yllyttämisen torjunnassa, huomioiden myös Komitean yleinen suositus no. 34 (2011) sananvapaudesta. Suomen tulisi muun muassa a.) parantaa tiedon keruuta ja estää tehokkaasti sekä verkossa että verkon ulkopuolella tapahtuvaa vihapuhetta, tiukasti ja julkisesti tuomita vihapuhe ja tehostaa toimenpiteitä vihapuheen torjumiseksi; b.) vahvistaa tietoisuuden lisäämistä ihmisoikeuksien kunnioituksesta ja moninaisuuden suvaitsemisesta sekä stereotyyppisten, alkuperään, uskontoon, seksuaalisen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin perustuvien ennakkoluulojen karkottamiseksi; c.) rohkaista

viharikoksista ilmoittamiseen ja varmistaa, että ne tutkitaan perusteellisesti, tekijöitä vastaan nostetaan syyte ja rangaistaan ja uhreille tarjotaan tehokasta oikeussuojaa; d.) tarjota riittävää koulutusta mm. lainvalvontaviranomaisille vihapuheeseen ja viharikokseen puuttumiseksi. Suomen tulisi myös tehdä tarpeellisia toimia varmistaa, että etnisen profilointi kielletään niin laissa kuin käytännössä ja estää erilaista kohtelua, joka perustuu ulkoi- seen olemukseen, väriin tai alkuperään. Koulutusta profiloinnin kiellosta tulee järjestää kaikille lainvalvontaviranomaisille ja arvioida säännöllisesti koulutuksen vaikutuksia.

Edelleen Suomen tulisi rohkaista naisiin kohdistuvasta väkivallasta ilmoittamista ja a.) varmistaa kaikkien niiden naisten turvallisuus, jotka ilmoituksen tekevät lähestymiskiel- lon saatavuuden ja tehokkuuden avulla; b.) varmistaa, että naisiin kohdistuvan väkival- lan tapaukset tutkitaan tehokkaasti ja tekijöitä vastaan nostetaan syyte ja jos heidät tuo- mitaan, niin rangaistus on asianmukainen; c.) jatkaa asianmukaisen koulutuksen tarjoa- mista mm. niille lainvalvontaviranomaisille, jotka käsittelevät naisiin kohdistunutta väki- valtaa. Suomen tulisi käyttää lainsäädännöllisiä ja muita keinoja vahvistaakseen seksuaali- vähemmistöjen suojaa syrjinnältä ja väkivallalta sekä sosiaaliselta stigmatisoinnilta ja tar- jota uhreille pääsy tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin. Suomen tulisi myös a.) vahvistaa maahanmuuttajalasten oikeuksia, erityisesti ilman huoltajaa maahan saapuvat alaikäiset ottaen lapsen edun ensisijaisuuden periaate; b.) jatkaa toimia tarjotakseen turvapaikanha- kijoille pääsy laadukkaan oikeusavun piiriin koko prosessin ajaksi; c.) varmistaa, ettei tois- tuviin turvapaikkahakemuksiin liittyvät uuden tiedon esittämisen rajoitukset johda palau- tuskiekkon rikkomiseen; d.) uudelleen tarkastella perheenyhdistämistä koskevat prosessit esteiden poistamiseksi mukaan lukien tulorajavaatimus; e.) lisätä säilöön ottamisen vaih- toehtojen käyttöä, turvautua säilöön ottamiseen vain viimeisenä keinona ja harkita yleisen kiellon säätämistä lapsien säilöön ottamisen estämiseksi ja parantaa tiedonkeruuta säilöön ottamisen ja sen vaihtoehtojen käytöstä; f.) vahvistaa kansallisuutta vailla olevien ihmisten suojelua mukaan lukien tehokkaan kansallisuutta vailla olevan määrittelyprosessin, joka sisältää erityiset prosessuaaliset takeet. Lisäksi Suomen tulisi lisätä toimia tarjotakseen eri viranomaisille, mukaan lukien poliisit asiamukaista koulutusta saamelaisväestön oikeuk- sista alkuperäiskansana.

Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea 2021 (E/C.12/FIN/ CO/7)²⁶

Komitea suositteli, että Suomi jatkaa toimenpiteitä ihmisoikeuksista ja sopimusvelvoit- teista tiedottamiseksi ja viranomaisten kouluttamiseksi. Ihmisoikeuksia koskevia vaiku- tusarviointeja, mukaan lukien sukupuolten tasa-arvo tulisi sisällyttää säädösvalmiste- lun lisäksi eri politiikkatoimiin. Suomen tulisi lisätä niiden etnisten ryhmien näkyvyyttä, jotka eivät ole enemmistöä, edistääkseen kulttuurisen monimuotoisuuden suurempaa

²⁶ [Treaty bodies Download \(ohchr.org\)](https://www.ohchr.org/)

kunnioitusta. Komitea suosittaa lisäksi, että työelämän segregaatiota purkavan hankkeen ja muidenkin Samapalkka-ohjelman 2020–2023 piirissä tehtävien hankkeiden lisäksi Suomen tulisi ottaa käyttöön väliaikaisia toimenpiteitä lisätäkseen sen sukupuolen määrää aloilla, joissa se on aliedustettuina. Lisäksi komitea kiinnitti Suomen huomiota Saamelaiden kielellisiin ja kulttuurisiin oikeuksiin ja kehotti vahvistamaan toimia Saamelaiden oikeuksien turvaamiseksi alkuperäiskansana.

Rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea 2017 (CERD/C/FIN/CO/23)²⁷

Komitea palauttaa mieliin yleissuosituksensa nro 35 (2013) rasistisen vihapuheen torjunnasta ja suosittelee, että Suomi a) tutkii tehokkaasti rasistisen vihapuheen, yllyttämisen rotuvihaan ja rotuun perustuvat väkivaltatapaukset sekä kohdistaa asianmukaiset syyte- ja seuraamustoimet niihin, jotka ovat vastuussa näistä teoista; b) antaa pakollista ja jatkuvaa koulutusta viharikoksista ja yhdenvertaisuudesta kaikkien tasojen lainkäyttöviranomaisille; c) tuomitsee julkisesti virkamiesten ja poliitikkojen rasistisen vihapuheen ja muukalaisvihamieliset lausunnot muun muassa verkkoviestimissä, irtisanoutuu niistä julkisesti ja kehottaa poliitikkoja varmistamaan, etteivät heidän julkiset lausuntonsa osaltaan edistä suvaitsemattomuutta, leimaamista ja yllyttämistä vihaan; d) antaa seuraavassa raportissaan tilastotiedot viharikosten, niitä koskevien tuomioiden ja niiden tekijöille tuomittujen rangaistusten määrästä ja luonteesta sekä näiden rikosten uhreille mahdollisesti myönnettystä korvauksista.

Komiteaa huolestuttaa edelleen se, ettei saamelaiden oikeuksia perinteisiin maa-alueisiinsa ja uhanalaiseen perinteiseen kalastuselinkeinoonsa suojella riittävästi ja ettei saamelaisiin vaikuttavissa hallituksen toimissa noudateta johdonmukaisesti vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatetta. Komitea suosittelee muiden kuin oman valtion kansalaisten syrjintää koskevan yleissuosituksensa nro 30 (2004) mukaisesti, että Suomi a) varmistaa, etteivät sen voimassa oleva lainsäädäntö ja muut rajoitukset, jotka koskevat muiden kuin sopimusvaltion kansalaisten poistamista sen lainkäyttöalueelta, tarkoitukseltaan tai vaikutukseltaan syrji ketään rodun, ihonvärin tai etnisen tai kansallisen alkuperän perusteella ja että muilla kuin sopimusvaltion kansalaisilla on maastapoistamismenettelyissä yhdenvertaisesti käytettävissään tehokkaat oikeussuojakeinot palauttamisvaatimuksia vastaan; b) ylläpitää vastaanottokeskuksissa riittäviä valmiuksia tarjota asianmukaista suojaa, peruspalveluja ja humanitaarista apua varmistaakseen, ettei turvapaikanhakijoita pidetä säilössä rangaistuksenluonteisissa olosuhteissa; c) ryhtyy konkreettisiin toimiin varmistaakseen, että paperittomat saavat tosiasiallisesti kohtuuhintaisia ja asianmukaisia terveyspalveluja.

27 [Treaty bodies Download \(ohchr.org\)](https://www.ohchr.org/)

Naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea 2014 (CEDAW/C/FIN/CO/7)²⁸

Komitea on huolestunut siitä, ettei Suomessa tunneta riittävästi yleissopimusta yleisesti ja että siihen vedotaan ja sitä sovelletaan oikeudenkäynneissä vain rajoitetusti. Komitea on huolestunut myös siitä, ettei Suomessa tunneta riittävästi yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan menettelytapoja naisten oikeuksien loukkauksien käsittelemiseksi, eikä myöskään yleissopimusta autoritatiivisesti tulkitsevia komitean yleissuosituksia, ratkaisuja eikä suosituksia yksilövalitusasioissa ja tutkintamenettelyssä. Komitea suosittelee, että Suomi ryhtyy konkreettisiin toimiin tehdäkseen yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan laajalti tunnetuiksi ja antaakseen niille julkisuutta sekä helpottaakseen tiedon saantia yleissuosituksista, komitean ratkaisuista ja suosituksista yksilövalitusasioissa ja tutkintamenettelyssä, mukaan lukien kouluttamalla lakimiehiä, tuomareita, syyttäjiä, poliisia ja muita lainkäyttövirkamiehiä. Komitea on huolestunut niistä rahoitukseen ja työvoimaan liittyvistä rajoitteista, jotka estävät naisten asemaa ja sukupuolinäkökulman tehokasta valtavirtaistamista edistäviä toimia ja toimintaperiaatteita sopimusvaltiossa, kuten sukupuolivaikutusten arviointi, joka ei ole vielä yleinen käytäntö ministeriöiden lainvalmistelussa. Komitea suosittelee, että Suomi ryhtyy konkreettisiin talousarviotoimenpiteisiin varmistaa, että sukupuolivaikutusten arvioinnista tulee yleinen käytäntö kaikissa ministeriöissä valmisteltaessa lainsäädäntöä, poliittisia ohjelmia ja toimintaohjelmia.

Komitea on huolestunut siitä, että ihmiskaupan ja parituksen määritelmät ovat edelleen epäselvät ja voivat aiheuttaa virheitä ihmiskaupan uhrien tunnistamisessa ja siihen liittyviä suojeluaukkoja. Komiteaa huolestuttaa myös se, että ihmiskaupan ja prostituution hyväksikäytön uhrit voivat olla haluttomia ilmoittamaan hyväksikäytöstä viranomaisille, koska pelkäävät, että heidät karkotetaan maasta ulkomaalaislain perusteella. Komitea suosittelee, että sopimusvaltio tarkistaa ihmiskauppaa koskevaa lainsäädäntöään ja antaa selkeät määritelmät ihmiskaupasta ja parituksesta varmistaa, että niiden uhrit tunnistetaan ja heitä suojellaan ja autetaan asianmukaisesti, ja arvioi ihmiskaupan uhrien riskin tulla karkotetuiksi maasta ulkomaalaislain perusteella sekä esittää muutettavaksi ulkomaalaislakia tarvittavilta osin.

Komitea suosittelee, että sopimusvaltio tehostaa toimia maahanmuuttajanaisten syrjinnän poistamiseksi sekä yhteiskunnassa yleensä että heidän omissa yhteisöissään ja tekee kattavia selvityksiä maahanmuuttajanaisten syrjinnästä ja kokoaa tilastoja maahanmuuttajanaisten työllisyydestä ja terveydenhuollosta sekä heidän kokemansa väkivallan muodoista tunnistaakseen aukot ja määrittääkseen toimintaperiaatteet, joiden avulla voidaan puuttua maahanmuuttajanaisten moniperustaiseen tai risteävään syrjintään. Lisäksi komiteaa huolestuttaa se, että vammaiset naiset joutuvat usein seksuaalisen väkivallan uhreiksi ja ettei väkivallan uhreille tarkoitettuja erityispalveluja, erityisesti esteettömiä turvakoteja

28 [Treaty bodies Download \(ohchr.org\)](https://www.ohchr.org/)

ja ympärivuorokautisesti päivystäviä puhelimia, ole vammaisten naisten saatavilla. Komitea pitää valitettavana, ettei ole saatavilla riittävästi tietoa vammaisten naisten tilanteesta sopimusvaltiossa, erityisesti heidän sosiaalis-taloudellisesta asemastaan ja elinoloistaan, eikä myöskään vammaisiin naisiin kohdistuvasta väkivallasta.

Lapsen oikeuksien komitea 2011 (CRC/C/FIN/CO/4)²⁹

Komitea panee huolestuneena merkille, ettei sopimusvaltion kolmannen määräaikaisraportin (CRC/C/15/Add.272, 2005) käsittelyn perusteella esitettyjä eri huolenaiheita ja suosituksia ole otettu riittävästi huomioon. Komitea kehottaa Suomea toteuttamaan suosituksia, jotka liittyvät etnisten vähemmistöjen lapsiin ja maahanmuuttajalapsiin kohdistuvaan syrjintään, lasten mielipiteiden kunnioittamiseen, turvapaikkaa hakevien lasten oikeuksiin, lasten siirtämiseen pois laitoshoidosta ja nuorison terveyteen. Komitea suosittelee, että Suomi tehostaa pyrkimyksiään vahvistaa yleistä tietoisuutta yleissopimuksesta sekä siihen ja muihin asiaa koskeviin kansainvälisiin asiakirjoihin perustuvasta kansallisesta lainsäädännöstä. Lisäksi komitea suosittelee, että Suomi tehostaa asianmukaista ja järjestelmällistä koulutusta, jota annetaan kaikille lasten puolesta ja lasten parissa työskenteleville ammattiryhmille, kuten esim. lainvalvontaviranomaisille.

Komitea kehottaa Suomea tehostamaan pyrkimyksiään varmistaa, että lapsen edun periaate otetaan asianmukaisesti huomioon kaikissa lainsäädäntö-, hallinto- ja oikeudenkäyntimenettelyissä sekä kaikissa lapsia koskevissa ja lapsiin vaikuttavissa toimintapolitiikoissa, ohjelmissa ja hankkeissa ja että sitä sovelletaan niissä johdonmukaisesti. Komitea suosittelee, että sopimusvaltio

- a. yleisen suosituksen no. 6 (2005) perusteella ollessaan epävarma turvapaikanhakijan iästä luottaa hänen ilmoitukseensa ja kohtelee häntä lapsena sekä säätää turvapaikanhakijoiden mahdollisuudesta hakea muutosta iänmääritystutkimuksen tulokseen;
- b. välttää majoittamasta 16 vuotta täyttäneitä turvapaikanhakijoita vastaanotokeskusten aikuisyksiköihin ja järjestää riittävät mielenterveyspalvelut sekä terapia- ja psykiatripalvelut ilman saattajaa maahan saapuneille alaikäisille turvapaikanhakijoille;
- c. varmistaa, että turvapaikanhakijalapsia otetaan säilöön vasta viimesijaisena toimenpiteenä, mahdollisimman lyhyeksi ajaksi, kun muut vaihtoehtoiset toimet eivät ole mahdollisia.

29 [Treaty bodies Download \(ohchr.org\)](https://www.ohchr.org/)

Kidutuksen vastainen komitea 2017 (CAT/C/FIN/CO/7)³⁰

Komitea on huolissaan seuraavista tiedoista: a) ilmoitukset jopa useita päiviä kestävästä viivytyksistä säilöönnotosta ilmoittamisessa, etenkin sellaisten ulkomaalaisten kohdalla, joilla ei ole asuinpaikkaa sopimusvaltiossa ja jotka eivät puhu suomea; b) poliisin säilyttämien henkilöiden terveydenhuollon puutteet, jotka liittyvät muun muassa saapumisen yhteydessä järjestettävään järjestelmälliseen terveystarkastukseen etenkin Espoon, Imatran, Kuopion, Lahden ja Vantaan poliisin säilöönottotiloissa;

Suomen tulisi a) ryhtyä tehokkaisiin lainsäädännöllisiin, oikeudellisiin ja hallinnollisiin toimenpiteisiin säilyttääkseen korkeatasoiset pakolaisaseman määrittämismenettelyt ja noudattaa samalla yleissopimuksen 3 artiklan mukaisia palautuskieltoa koskevia velvoitteita; b) varmistaa, että turvapaikkahakemukset arvioidaan yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti, että turvapaikanhakijoiden saatavilla on oikeusapua menettelyn kaikissa vaiheissa, että turvapaikanhakijoilla on tosiasiallinen oikeus valittaa kielteisistä päätöksistä ja että ulkomaan kansalaisten palauttamista koskevan lainsäädännön mukaan palauttamismääräyksistä tuomioistuimille tehdyillä valituksilla on lykkäävä vaikutus; c) varmistaa, ettei ketään henkilöä karkoteta, palauteta tai luovuteta toiseen maahan, jos on perusteltu syy uskoa, että hän olisi siellä vaarassa joutua kidutetuksi; d) varmistaa, että mielenterveysongelmat ja muut kidutuksen aiheuttamat traumaattiset seuraukset seulotaan ja että kaikille kidutuksen uhreiksi joutuneille turvapaikanhakijoille tarjotaan apua, asianmukaista erityishoitoa ja kuntoutusta; e) pidättäytyä ottamasta turvapaikanhakijoita ja ulkomaalaisia säilöön, edistää säilöönnoton vaihtoehtoja ja tarkistaa politiikkaansa saattaakseen sen yhdenmukaiseksi ohjeiden kanssa, jotka koskevat turvapaikanhakijoiden säilöönnottoon sovellettavia perusteita ja standardeja sekä säilöönnoton vaihtoehtoja; f) perustaa mekanismit, jolla valvotaan ulkomaalaislain nojalla säilöön otettuja turvapaikanhakijoita ja laittomia maahanmuuttajia ja kerätään heistä sukupuolen, iän, etnisen alkuperän ja lähtömaan mukaan eriteltyjä tilastotietoja, ja toimittaa nämä tiedot komitealle.

Euroopan neuvoston asiantuntija- ja valvontaelimet**Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea 2019³¹**

Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea julkaisi 24.3.2020 raporttinsa ja päätelmänsä vuodelta 2019. Raportin teemana oli Euroopan sosiaalisen peruskirjan artiklat, jotka koskevat lapsia, perheitä ja maahanmuuttajia. Raportin kohdeajankohta oli vuosien 2014 ja 2017 välinen aika. Suomen osalta päätelmät perustuvat Suomen antamaan 14:sta raporttiin (30.10.2018). Suomen katsottiin täyttäneen peruskirjan vaatimukset 26 kohdan osalta, mutta kahden kohdan osalta Suomen ei katsottu täyttäneen vaatimuksia. Nämä

30 [Treaty bodies Download \(ohchr.org\)](#)

31 [ESRC conclusions Finland 2019.pdf](#)

koskivat sitä, että laki ei mahdollista raskauden tai muiden perhesyiden vuoksi laittomasti irtisanotun henkilön työsuhteen palauttamista voitettun oikeuskäsittelynkään jälkeen. Kahden kohdan osalta komitea vaati lisätietoa voidakseen tehdä ratkaisunsa. Nämä koskevat lasten suojelua seksuaaliselta hyväksikäytöltä sekä rasismia, vihapuheen ja muukalaisvihan vastaisten toimien riittämättömyyttä.

Komitea nosti esille raportissaan, että hallituksen toimenpiteillä olisi estettävä harhaanjohtavien tietojen antaminen maasta muuttaville kansalaisille ja torjuttava väärin tietojen antaminen maahan hakeutuville maahanmuuttajille (Päätelmät XIV–1 (1998), Kreikka). Komitea katsoo, että ollakseen tehokasta harhaanjohtavan propagandan torjunnan tulisi sisältää oikeudelliset ja käytännön toimenpiteet, joilla puututaan rasismiin ja muukalaisvihaan sekä naiskauppaan. Tällaisia toimenpiteitä, jotka olisi kohdistettava koko väestöön, tarvitaan muun muassa torjumaan sellaisten stereotyyppisten oletusten leviämistä, joiden mukaan maahanmuuttajilla on taipumusta rikoksiin, väkivaltaan, huumeiden käyttöön tai sairauksiin (Päätelmä XV–1 (2000), Itävalta). Komitea muistuttaa myös, että julkisten toimijoiden lausumat saattavat luoda syrjivää ilmapiiriä. Valtion viranomaisten epäsuorasti sallima tai suoraan niiltä peräisin oleva rasistinen harhaanjohtava propaganda on peruskirjan loukkaus (Centre on Housing Rights and Evictions (COHRE) v Italia, kantelu nro 58/2009, asiaratkaisu 25. kesäkuuta 2010). Komitea korostaa, että on tärkeää edistää vastuuntuntoista tiedonvälitystä ja estää syrjivien näkemysten levittämistä. Lisäksi komitea muistuttaa, että harhaanjohtavan propagandan torjumiseksi on oltava olemassa tehokas järjestelmä, jonka avulla valvotaan syrjivää, rasistista tai vihaan yllyttävää puhetta etenkin julkisuudessa. Komitea korostaa, että viranomaisten olisi toteutettava harhaanjohtavan propagandan vastaisia toimenpiteitä keinona estää laitonta maahanmuuttoa ja ihmiskauppaa (Päätelmät 2006, Slovenia). Lopuksi komitea muistuttaa, että valtioiden on myös toteutettava toimenpiteitä, joilla valistetaan asiasta lainvalvontavirkamiehiä, kuten maahanmuuttajien kanssa ensimmäisinä tekemisissä olevia virkamiehiä.

Euroopan rasismia ja suvaitsemattomuuden vastaisen komission (ECRI) (CRI(2019)38)³²

ECRI suosittaa, että viranomaiset perustavat kattavan tiedonkeruujärjestelmän, jolla saadaan yhtenäinen ja yhdenmukainen kuva rasistisista ja homo/transfobisista vihapuhe- ja viharikostapauksista, jossa tiedot ovat täysin eritelty rikostyyppin, vihamotivaatiotyyppin ja kohderyhmän mukaan ja joka sisältää myös tiedot oikeudellisesta seurannasta ja tuloksista. Lisäksi tietojen tulee olla yleisesti saatavilla. ECRI suosittaa, että viranomaiset vahvistavat vihapuheen vastaista reagointiaan perustamalla eri viranomaistahojen välisen työryhmän laatimaan kokonaisvaltaisen strategiana rasistisen ja homo/transfobisen vihapuheen muodostamaan ongelmaan puuttumiseksi tehokkaalla tavalla. Ryhmään tulisi

32 [ECRI_report_FR \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/e/treaties/ECRI/ECRI_report_FR)

kuulua asianomaisia viranomaisia sekä tasa-arvoelimiä, kansalaisjärjestöjä ja mahdollisuuksien mukaan joukkoviestinten edustajia. Strategiassa tulisi tehokkaasti hyödyntää ECRI:n yleistä politiikkaa koskevaa suositusta nro 15 vihapuheen torjunnasta.

ECRI suosittaa, että rikosilmoitusten tekemättä jättämisen ongelmaan puuttumiseksi viranomaisten tulisi vahvistaa poliisin ja haavoittuvassa olevien ryhmien, kuten seksuaalivähemmistöjen muodostaman yhteisön välistä yhteistyötä. Tähän yhteistyöhön tulisi kuulua se, että poliisivoimiin perustetaan vähemmistöyhteyspoliisin, myös seksuaalivähemmistöistä vastaavien yhteyspoliisien toimia. ECRI suosittaa, että lainvalvontaviranomaisten ja oikeuslaitoksen viharikoksiin liittyvää koulutusta lisätään. Koulutukseen tulisi sisältyä rasistinen ja homo/transfobinen viharikollisuus. ECRI suosittaa myös, että viranomaiset tekevät vaikuttavuusarvioinnin koulutuksesta sen toteamiseksi, missä määrin se myötävaikuttaa viharikollisuuden tunnistamiseen ja tarvittaessa muuttavat koulutusta.

ECRI suosittaa, että poliisi- ja syyttäjälaitos tutkivat perusteellisesti kaikki oletetut viharikostapaukset ja varmistuvat siitä, että mahdollisen ennakkoluuloon pohjautuvan syrjintäperusteen olemassaolo otetaan yhdenmukaisesti huomioon poliisi-ilmoituksissa ja tutkimuksissa sekä mahdollisissa oikeudellisissa jatkotoimissa. ECRI toistaa suosituksensa, että viranomaiset luovat poliisista ja syyttäjälaitoksesta riippumattoman elimen, jonka tehtävänä on tutkia väitettyjä poliisin rotusyrjintätapauksia ja väärinkäytöksiä. Lisäksi ECRI suosittaa myös painokkaasti, että poliisin monimuotoisuutta lisätään paremmin heijastamaan väestön monimuotoisuutta. ECRI suosittelee, että viranomaiset tarkastelevat uudelleen pakolaisten ja toissijaista suojaa saavien perheen yhdistämistä koskevia sääntöjä, etenkin ansiotasovaatimusta, jotta kotoutumiseen mahdollisesti myönteisesti vaikuttavaa perheen yhdistämistä voitaisiin edistää.

Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä GREVIO/Inf(2019)9³³

GREVIO kehottaa Suomen viranomaisia mm. a.) käsittelemään tutkimuksen avulla kaikkia naisiin kohdistuvan väkivallan muotoja, kuten seksuaalista väkivaltaa, vainoamista, pakosterilointia, pakkoavioliittoa tai muita perinteisiä käytäntöjä, jotka ovat haitaksi naisille ja joita ei ole aiemmin tutkittu; b.) tukemaan tutkimusta erityisiin uhriryhmiin, kuten maahanmuuttajanaisiin ja etnisten vähemmistöjen naisiin, kohdistuvasta väkivallasta. GREVIO vaatii Suomen viranomaisia ottamaan käyttöön kaikille lainvalvontavirkkamiehille ja syyttäjille pakollisen ja järjestelmällisen perus- ja jatkokoulutuksen, jossa käsitellään kaikkia Istanbulin sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia väkivallan muotoja.

33 Grevion raportti: [168097129d \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/dahlgre/ta/eng/09/09_0001_2019_0001.pdf)

GREVIO vaatii Suomen viranomaisia antamaan kaikille asianomaisille lainvalvontaviranomaisille tarvittavat voimavarat, tiedot ja valtuudet, jotta ne pystyvät nopeasti ja asianmukaisesti toimimaan kaikenlaisen Istanbulin sopimuksen soveltamisalaa kuuluvan väkivallan johdosta, erityisesti lisäämällä naispoliisien määrää ja antamalla poliisille tehtävän ohjata naisiin kohdistuneen väkivallan ja perheväkivallan uhrit naisten erityistukipalveluihin varmistaakseen asianmukaisen tuen antamisen. GREVIO kehottaa painokkaasti Suomen viranomaisia tehostamaan pyrkimyksiään lisätä lähestymiskieltojen ja suojelumääräysten käyttöä edistämällä niiden käyttökelpoisuutta ja varmistamalla niiden huolellisen täytäntöönpanon.

GREVIO kehottaa Maahanmuuttovirastoa tunnustamaan ne erityiset vaikeudet, joita oleskeluluvan peruuttaminen voi aiheuttaa Suomessa oleville ulkomaalaisille naisille, joita heidän perheenkokoajapuolisonsa tai -kumppaninsa kohtelee väkivaltaisesti, varsinkin jos peruuttaminen voi johtaa siihen, että naiset erotetaan lapsistaan. GREVIO vaatii Suomen viranomaisia varmistamaan, ettei pelko Suomesta karkottamisesta lasten kanssa tai ilman lapsia estä maahanmuuttajanaisia jättämästä väkivaltaisista puolisoistaan tai kumppaneistaan. Tämä olisi tehtävä tiedottamalla äskettäin maahan saapuneille maahanmuuttajanaisille heidän oikeuksistaan ja myös mahdollisuudestaan saada itsenäinen oleskelulupa lähdettyään väkivaltaisesta suhteesta. Tähän olisi sisällyttävä myös maahanmuuttovirkamiesten valistamista ja valmiuksien kehittämistä tarkoituksena lisätä heidän ymmärrystään niiden naisten traumatisoitumisesta ja uhriutumista, jotka erotetaan lapsistaan siksi, että heidät on karkotettu Suomesta väkivaltaisesta suhteesta lähtemisen seurauksena.

Lisäksi GREVIO vaatii Suomen viranomaisia, erityisesti Maahanmuuttovirastoa, ryhtymään kaikkiin toimiin poistaakseen liian korkeat näyttökynnykset, kuten edellytyksen väkivallantekijän rikostuomiosta, haettaessa uutta oleskelulupaa ulkomaalaislain 54 §:n 7 momentin perusteella. Sukupuolisensitiivisten turvapaikkamenettelyjen edistämiseksi GREVIO kehottaa Maahanmuuttovirastoa a.) sisällyttämään vakiopuhuttelumenettelyyn erityisiä sukupuolisensitiivisiä kysymyksiä, joiden avulla voidaan järjestelmällisesti arvioida, onko turvapaikkaa hakeva nainen altistunut sukupuoleen perustuvalla vainoamisella tai vaarassa joutua siten vainotuksi; b.) ryhtymään aktiivisiin toimiin varmistaakseen, että turvapaikkaa hakevat naiset puhutellaan erillään sukulaisistaan ja näiden läsnä olematta; c.) varmistamaan riittävän hyvälaatuisten tulkkauksipalvelujen saatavuuden turvapaikkamenettelyissä; ja d.) varmistamaan, että turvapaikkaa hakevien naisten oikeudellinen edustus on riittävän hyvälaatuinen koko turvapaikkaprosessin ajan, ensimmäisestä puhuttelusta alkaen.

Kidutuksen ja muun epäinhimillisen ja halventavan kohtelun vastainen komitea (2020)³⁴

Komitea pahoittelee, että usea sen tekemistä pitkäaikaisista suosituksista on edelleen laittamatta täytäntöön. Tämä koskee erityisesti vapaudenmenetyksestä ilmoittamista, lääkäriin pääsyä poliisin säilöönottotiloista sekä lääkärin tarkastuksen puutetta ulkomaalaisten säilöönottoon saapumisen yhteydessä. Viivästykset vapaudenmenetyksistä ilmoittamisesta koskivat erityisesti ulkomaalaisia. Komitea pyytää Suomen viranomaisia varmistamaan, että laissa säädettyä vapaudenmenetyksestä ilmoittamisen enimmäisaikaa noudatetaan kaikissa tapauksissa. Suomen tulisi parantaa huomattavasti lääkärille pääsyä vapaudenmenetyksen aikana ja varmistaa hoitajan säännöllinen läsnäolo kaikissa poliisivankiloissa ja poliisin tiloissa, joissa säilytetään vapautensa menettäneitä henkilöitä. Suomen tulisi varmistaa, että kaikki vastasaapuneille kiinniotetuille tehdään terveystarkastus vuorokauden sisällä heidän saapumisestaan poliisivankilaan joko lääkärin tai lääkärille raportoivan hoitajan toimesta. Tarkastus on olennainen paitsi tarttuvien tautien ja itsemurhien ehkäisemiseksi, myös vammojen oikea-aikaiseksi toteamiseksi.

Yleisesti poliisin kiinniottamat henkilöt saavat joutuisasti suullista tietoa oikeuksistaan, kirjallisesti saatavan tiedon osalta näytti olevan edelleen viivästyksiä, etenkin muilla kuin Suomen kielellä. Komitea huomioi, etteivät kaikki sen haastattelemat henkilöt olleet saaneet informaatiolomaketta selliinsä. Myöskään säilöönottotilan säännöt löytyivät vain joidenkin sellien seinältä. Komitea suosittaa näiden puutteiden korjaamista. Komitea kehottaa erityisen koulutuksen järjestämistä kaikille poliiseille päihtyneiden hoidosta ja niiden terveydellisten tilojen tunnistamista, jotka voidaan sekoittaa päihtymykseen ja varmistaa nopea pääsy hoitajalle niissä tapauksissa, jolloin päihtynyttä säilytetään poliisin tiloissa. Komitea huomioi, että tutkintavankien määrä ja poliisin tiloissa säilyttämisen aika on vähentynyt komitean edellisestä käynnistä, mutta esille tuli edelleen tapauksia, joissa tutkintavankia on pidetty täysin epäasiamukaisissa olosuhteissa (esim. ikkunattomissa sellissä Espoossa) useita kuukausia. Komitean näkemyksen mukaan henkilön pitäminen näin pitkän aikaa ilman luonnonvaloa ja eristystä muistuttavissa olosuhteissa on kiellettyä epäinhimillistä kohtelua.

Ulkomaalaisten säilöönottoyksiköiden osalta komitea suositteli mm. aktiviteettien lisäämistä tiloissa, ensiaputaitoisen henkilökunnan läsnäoloa myös öisin ja hoitajan läsnäoloa sunnuntaisin. Komitea suositti Suomen viranomaisia priorisoimaan joutuisaa ja systemaattista terveystarkastusta säilöön tuleville ulkomaalaisille. Lisäksi komitea toistaa suosituksensa psykologisen tuen ja psykiatrisen hoidon riittävydestä ulkomaalaisille säilöön otetuille henkilöille.

34 CPT:n raportti: [1680a25b54 \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/doh/tdh/observers/2010/20100101.htm)

Ihmiskaupan vastaista toimintaa koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen osapuolten komitea GRETA 2019 (CP(2019)6)³⁵

Greta vaatii Suomen viranomaisia vahvistamaan toimia lasten ihmiskaupan estämiseksi kiinnittämällä erityistä huomiota ilman huoltajaa saapuneisiin tai huoltajista eronneisiin lapsiin, jotka saapuvat Suomeen. Suomen tulee varmistaa suojeleva ympäristö heille mm. a.) varmistamalla, että ilman huoltajaa tulleet lapset majoitetaan asianmukaisiin ja turvallisiin tiloihin, joissa tehokas suojeleminen on turvattu; b.) jatkaa lapsien kanssa työskentelevien, ml. vastaanottokeskusten työntekijöiden, edustajin ja muiden viranomaisten kouluttamista c.) systemaattisesti varmistaa poliisitutkinta ilman huoltajia saapuneiden lasten katoamisen tapauksissa ja vahvistaa seuranta ja hälytysjärjestelmiä kadonneista lapsista.

Greta jälleen kerran kehottaa Suomen viranomaisia varmistamaan, että kaikki ihmiskaupan uhrit tunnustetaan ja että he saavat sopimuksessa turvatut tuki- ja suojakeinot. Proaktiivista uhrien tunnustamista pitäisi lisätä tiedustelutiedon avulla ja tietoa vaihtamalla relevanttien toimijoiden kesken erityisesti seksuaalista hyväksikäyttöä koskevissa tapauksissa. Greta kehottaa Suomea varmistamaan, että lapsiuhrien erityiset tarpeet ja olosuhteet huomioidaan ja huolehditaan siitä, että lapsiasiantuntijat ovat mukana lapsia koskevissa tapauksissa ja että lapsen etu on ensisijainen harkintaperuste kaikissa prosesseissa, jotka koskevat lapsiuhreja tai riskissä olevia lapsia. Tämän tulisi pitää sisällään a.) ihmiskaupan mahdollisuuden huomioimista rutiininomaisesti alaikäisiä turvapaikanhakijoita haastateltaessa; b.) proaktiivisesti tunnistaa ilman huoltajaa turvapaikkaa hakevat lapset, jotka ovat saattaneet joutua ihmiskaupan uhriksi pakkoavioliiton solmimiseksi. Greta suosittaa Suomen viranomaisia varmistamaan, että poliisilla ja rajavartiostolla on selvät ohjeet toipumisajan soveltamisesta, niin ettei se voi olla riippuvainen uhrin yhteistyöstä viranomaisen kanssa. Toipumisaika tulee tarjota uhreille ennen kuin uhrien edellytetään antavan lausun- toja tutkijoille.

Euroopan Neuvoston ministerikomitean suositukset kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen täytäntöönpanosta Suomessa 2020 (CM/ResCMN(2020)1)³⁶

Suositukset välittömiksi toimiksi: a.) lisätään ja vahvistetaan viharikoksia käsittelevien lainkäyttöviranomaisten resursseja ja tarjotaan tarvittavaa koulutusta, jotta viharikoksia voidaan ehkäistä ja torjua tehokkaasti ja jotta kantelujen käsittelyaikoja voidaan lyhentää. b.) Suvaitsevaisuutta ja kulttuurienvälistä vuoropuhelua edistävien toimien rahoituksen osalta siirrytään hanke pohjaisesta rakenteellisempaan ja kestävämpään lähestymistapaan; c.) vahvistetaan merkittävästi Saamelaiskäräjien oikeuksia osallistua lainsäädäntöön ja käytäntöön muun muassa antamalla Saamelaiskäräjille tarvittavat resurssit ja tarjoamalla

35 Gretan raportti: [168094c77b \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/doh/ta/2019/CP(2019)6.pdf)

36 [Result details \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/doh/ta/2020/CMResCMN(2020)1.pdf)

asianomaisille virkamiehille kansallisella ja paikallisella tasolla koulutusta ”neuvotteluelvoitteen” asianmukaisesta täytäntöönpanosta; d.) varmistetaan yhteiskunnallinen yhteisymmärrys Suomen kaksikielisyydestä (suomen kieli ja ruotsin kieli) lisäämällä korkeimman poliittisen tason tukemaa tietoista ja selkeää sitoutumista siihen. Tämän rajoittamatta perustuslailla säädettyä velvoitetta, Suomen viranomaisten olisi ryhdyttävä avoimeen vuoropuheluun ruotsinkielisen väestön kanssa näiden ensisijaisista tavoitteista sen varmistamiseksi, että ruotsinkielisiä julkisia palveluja koskevat sitoumukset ovat realistisia, tehokkaita, että niillä on riittävät resurssit ja että niitä seurataan säännöllisesti.

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n suositukset

Valtiovarainministeriön OECD:ltä tilaamien **luottamusarvioinnin³⁷ ja kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien arvioinnin³⁸** tulokset valmistuvat keväällä 2021. Kummastakin alueesta OECD teki Suomelle merkittävän määrän suosituksia, jotka koskevat laajasti eri hallinnon aloja.

OECD:n luottamusarvioinnissa tavoitteena oli tunnistaa mahdollisuuksia toimiksi, joilla Suomessa voidaan vahvistaa luottamusta hallinnon instituutioihin. OECD:n arvioinnissa kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksista Suomessa arvioitiin mm. lakeja ja käytäntöjä, kansalaisoikeuksia, median toimintamahdollisuuksia, digitalisuuden tuomaa muutosta, kansalaisjärjestöjen toimintamahdollisuuksia, kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen osallistumista. OECD teki arvioinnin tuloksena lukuisia suosituksia, jotka liittyvät myös yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotemoihin, mm. seuraavista teemoista: syrjinnän ehkäisy ja syrjinnältä suojeleminen, saamelaisväestön oikeuksien suojeleminen, vihapuheen ja viharikosten ja maalittamisen torjuminen sekä digitaalisen eriarvoisuuden torjuminen.

Esimerkiksi viharikosten osalta OECD suositti, että tietoa viharikoksista tulisi koota ja käyttää näkyvämmiin ja strategisempiin. Nykyisin tarkempaa tilastoa viharikoksista julkaistaan kerran vuodessa. Muutos lähestymistavassa ja tietojen julkaiseminen nykyistä useammin auttaisi osoittamaan ongelman kiireellisyyttä. Näkyvämmiin eritelty data (samoin kuin sukupuoleen perustavan vihapuheen ja väkivallan lisääminen rikostilastoihin) voisi myös auttaa asukkaita ja kansalaisia suojelemaan itseään, palvelujen tarjoajia kohdistamaan tukipalveluita, ja nostamaan esille maantieteellisiä alueita, joilla viharikoksia tapahtuu. Tehostettu tiedon havainnollistaminen poluista viharikosten raportoinnista, poliisiin työhön ja tällaisista rikoksista syyttämiseen voisi tehdä järjestelmästä responsiivisemmän tuomalla esiin puutteita ja koulutustarpeita. OECD suositti maalittamiseen liittyen esimerkiksi ohjeiden ja parhaiden käytäntöjen laatimista poliisille ja syyttäjille tapauksista, joissa fokus

37 [Drivers of Trust in Public Institutions in Finland | en | OECD](#)

38 [Civic Space Scan of Finland | en | OECD](#)

on toimittajien ja julkisten henkilöiden maalittaminen ja nykyisen lainsäädännön käyttäminen uhrien suojeluun. Voitaisiin myös nimetä poliisin yhteyspiste/itä neuvonnan tarjoamiseksi toimittajille.

Suosituksia liittyi myös naiseen kohdistuvan väkivallan ja syrjinnän torjuntaan, jonka osalta OECD totesi mm. että erilaisiin vähemmistöihin (vammaiset naiset, lesbot, transsukupuoliset naiset, dokumentoimattomat ja rekisteröimättömät maahanmuuttajat, saamelaisnaiset, huonosti suomea osaavat naiset) kohdistetulla tutkimuksella, tiedolla ja viestintäkampanjoilla voidaan madaltaa heidän kynnystään päästä valtion ja kunnan palveluihin.

Lisäksi OECD suositti johdonmukaisempaa, koordinoitua ja avoimempaa lähestymistapaa kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kuulemiseen ja yhteistyöhön esimerkiksi käynnistämällä toimia, joilla varmistetaan, että oikeusministeriön lainsäädäntöä koskevaa lainvalmistelun prosessiopasta ja säädösvalmistelun kuulemisopasta noudatetaan ja jotta näin voidaan varmistaa parhaat käytännöt kaikissa ministeriöissä ja välttää nykyiset hajanaiset, epätasaiset ja siiloutuneet lähestymistavat. Kansalaisyhteiskunnan toimijoiden säännöllinen kuuleminen lainsäädännöstä, ehdotuksista ja aloitteista prosessin alkuvaiheessa, on varmistettava, jotta järjestöillä on mahdollisuus vaikuttaa.

Digitaalisten osallistumismenetelmien osalta on varmistettava saavutettavuus. Digitaaliset osallistumismenetelmät sinänsä mahdollistavat laajempia osallistumismahdollisuuksia kuin perinteiset kuulemistilaisuudet.

6 Valtioneuvoston toimintaohjelmat ja strategiat

Valtioneuvostossa on hyväksytty viime vuosina useita toimintaohjelmia tai strategioita, joilla pyritään edistämään yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä ja vastaamaan osaltaan edellä kuvattuihin kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelintenkin esille nostamiin haasteisiin ja suosituksiin. Tässä kappaleessa on lyhyesti esitelty muutamia näistä erityisesti ohjelmien sisältämien sisäministeriön hallinnonalan toimenpiteiden näkökulmasta.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2020–2023³⁹

Tasa-arvo-ohjelman sisäministeriötä koskevia toimenpiteitä on esitelty aiempaan kohdassa 1.3 koskien ministeriön aiemman toiminnallisen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman toimeenpanoa. Ohjelmassa on 11 sisäministeriötä koskevaa toimenpidettä, joista **valtaosa koskee yleistä tasa-arvonäkökulman vahvistamista, osaamisen ja tutkimuksen käytön lisäämistä ja vaikutusarviointien määrää**. Lisäksi ohjelmassa on kirjaukset tasa-arvon edistämisestä siviilikriisinhallinnassa ja EU-yhteistyössä sekä sukupuolittuneen väkivallan torjunnasta liittyen toistuvien uhrikokemusten vähentämiseen.

Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma 2020–2023⁴⁰

Nimensä mukaisesti ohjelma keskittyy naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaan. Ohjelmassa keskitytään erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan laaja-alaiseen ennaltaehkäisyyn ja viranomaisten osaamisen parantamiseen. Ohjelman toimenpiteillä pyritään tavoittamaan laajasti kaikkiin väestöryhmiin kuuluvia naisia, jotka kohtaavat tai voivat kohdata väkivaltaa. **Ohjelmassa painotetaan pääasiassa esitutkinta- ja rikosprosessin sekä rikosseuraamusalan viranomaisten osaamisen kehittämistä**. Väkivallan eri muodoista ohjelmaan on sisällytetty kunniaan liittyvä väkivalta ja digitaalinen väkivalta. Kaikilla ohjelman toimenpiteillä pyritään vastaamaan johonkin tai joihinkin nk. Istanbulin

39 Suomi tasa-arvon kärkimaaksi : Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2020–2023 – Valto (valtioneuvosto.fi)

40 Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma vuosille 2020–2023 – Valto (valtioneuvosto.fi)

sopimusta valvovan Euroopan neuvoston asiantuntijaelimen GREVIO:n Suomelle antamiin suosituksiin.

Se sisältää 32 toimenpidettä, jotka on ryhmitelty seuraavien otsikoiden alle: tietoisuuden lisääminen naisiin kohdistuvasta väkivallasta, Ammattihenkilöstön koulutukset, Viranomaisohjeet, Lähisuhdeväkivallan tekijöille tarkoitetut ohjelmat, Rakenteet ja alueellinen koordinaatio ja Tutkimukset ja selvitykset. Näistä kuusi toimenpidettä kuuluvat SM:n tai poliisin vastuualueille. Toimenpiteisiin kuuluvat mm. poliisien koulutusta, työvälineen kehittäminen poliisille sekä kolmen eri tutkimuksen rahoittaminen yhdessä muiden ministeriöiden kanssa.

[Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma 2021–2023](#)⁴¹

Toimintaohjelma perustuu viiteen strategiseen tavoitteeseen ja 55 toimenpiteeseen. Ohjelmalla edistetään ihmiskaupan ilmituloa, parannetaan uhrien asemaa ja tehostetaan rikosvastuun toteutumista. Ohjelmalla myös vahvistetaan ihmiskaupan vastaisen työn valtavirtaistamista osaksi laajempaa valtioneuvoston toimintaa sekä tiivistetään yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa. Ohjelma sitoo ihmiskaupan vastaisen työn kehittämisen tiiviisti selvitys- ja tutkimustoimintaan. Toimintaohjelmalla pyritään ihmiskaupan ehkäisemiseen ja vähentämiseen. **Toimenpiteistä 17 kuuluvat joko ministeriön tai sen hallinnonalan viranomaisten, kuten poliisihallituksen, keskusrikospoliisin, Rajavartiolaitoksen, Maahanmuuttoviraston tai ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän vastuulle, etenkin rikosvastuun toteutumisen tehostamisen osalta.** Toimenpiteet sisältävät muun muassa koulutuksen, ohjeistuksen ja tilastoinnin kehittämistä, resurssien selvittämistä, tilannekuvan ylläpitämistä ja eri tutkimusten ja selvitysten tekemistä.

[Rasismin vastainen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelma 2021–2023](#)⁴²

Toimintaohjelma perustuu tilannearvioon, jonka pohjalta on asetettu kahdeksan keskeistä tavoitetta sekä 52 toimenpidettä toteutettavaksi eri hallinnonaloilla vuosina 2021–2023. Toimintaohjelmalla pyritään muun muassa purkamaan yhteiskunnan eriarvoistavia rakenteita, edistämään suomalaisen työelämän syrjimättömyyttä, vahvistamaan viranomaisten yhdenvertaisuusosaamista, kasvattamaan tietoisuutta rasismista ja sen eri muodoista sekä kehittämään rasismiin liittyvää tutkimusta ja tiedonkeruuta.

41 [Suomi torjuu ihmiskauppaa : Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma](#) – Valto (valtioneuvosto.fi)

42 [Yhdenvertainen Suomi : Valtioneuvoston toimintaohjelma rasismin torjumiseksi ja hyvien väestösuhteiden edistämiseksi](#) – Valto

Rasismi ja syrjintä ovat ilmiöitä, jotka loukkaavat sen kohteena olevien ihmisarvoa ja estävät oikeuksien toteutumista. Rasismi ja syrjintä vaikuttavat myös kielteisesti eri väestöryhmien välisiin suhteisiin, vähentävät luottamusta eri ryhmien välillä ja lisäävät turvattomuuden tunnetta ja riskiä syrjäytyä yhteiskunnasta.

Valtioneuvoston toteuttamaa rasismien ja syrjinnän vastaista politiikka on viime vuosina tehty osana laajempaa kansallista perus- ja ihmisoikeuspolitiikkaa. Erillistä rasismien ja syrjinnän vastaista toimintaohjelmaa ei ole tehty sitten vuoden 2001. Suomi on saanut lukuisia suosituksia kansainvälisiltä ihmisoikeussopimusten valvontaelimiltä liittyen rasismiin ja syrjintää puuttumiseen sekä vihapuheen ja viharikollisuudet torjuntaan. EU:n komissio antoi 18.9.2020 tiedonannon Tasa-arvon unioni: EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelma 2020–2025. Tiedonannossa tuodaan esille, että rasismi on EU:n keskeisten arvojen vastaista ja että rasismien torjunta edellyttää yhteisiä ja jatkuvia toimia. Toimintasuunnitelman toimenpiteiden tavoitteena on tehostaa nykyisiä toimia, saattaa yhteen kaikkien tasojen toimijat sekä parantaa rodulliseen tai etniseen vähemmistöön kuuluvien ihmisten mahdollisuuksia saada äänensä kuuluville. Komissio aikoo käyttää politiikkatoimia ja rahoitusohjelmia rasismien ja syrjinnän torjumiseksi mahdollisuuksissa työhön, koulutukseen, terveydenhuoltoon, sosiaaliseen suojeluun ja asumiseen. Komissio kehottaa jäsenvaltioita tehostamaan toimia, joilla ehkäistään lainvalvontaviranomaisten syrjiviä asenteita ja lisäämään viharikosten vastaisen lainvalvontatyön uskottavuutta. Edelleen komissio kehottaa kartoittamaan väkivaltaisen ääriliikehdinnän torjumiseksi toteutetut kansalliset toimet ja määrittelemään puutteita ja parhaita käytäntöjä siihen puuttumisessa. Komissio pitää tärkeänä toteuttaa toimia, joilla puututaan rodullisiin ja etnisiin stereotyyppioihin ja kehottaa myös jäsenvaltioita toimimaan samoin.

Pääministeri Marinin hallitusohjelmassa linjataan, että rasismia ja syrjintää torjutaan kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla, ja että hallitus laatii rasismien ja syrjinnän vastaisen toimintaohjelman. Lisäksi hallituskaudella laaditaan laaja-alainen hyvien väestösuhteiden edistämisen toimintaohjelma täydentämään valtion kotouttamisohjelmaa sekä arvioidaan tarve puuttua vakaviin järjestäytyneen rasismien muotoihin lainsäädännön keinoin. Ohjelman valmisteluprosessin keskeinen osa oli arviointivaihe, jonka aikana pyrittiin rakentamaan kuvaa rasismiin ja väestöryhmien välisiin suhteisiin liittyvistä keskeisistä haasteista Suomessa. Ohjelman sisältöalueita tarkasteltiin YK:n ihmisoikeusindikaattorimallin mukaisesti rakenteiden, prosessien ja lopputulosten näkökulmista.

Sisäministeriön vastuulle kohdistuvista toimenpiteistä usea on sellaisia, että ne ovat jo toteutuneet tai toteutumassa osana EU-rahoitteisia hankkeita (esim. poliisien koulutus ja viharikoksia koskevan materiaalin tuottaminen) tai normaali AMIF-rahoitteisen hankkeen hakua. Tämän lisäksi useita ministeriöitä koskevia toimenpiteitä ohjelmassa ovat mm seuraavat.

1. **Ministeriöt toteuttavat hallinnonaloillaan koulutuksia keskeisille kohderyhmille: SM:n poliisin verkkokoulutuksen pohjalta muille hallinnonaloille**
2. **Toteutetaan valtioneuvostossa TET-harjoittelukampanja romaninuorten ja muiden etnisiä vähemmistöjä edustavien nuorten yhdenvertaisten harjoittelumahdollisuuksien edistämiseksi.**
3. **Edistetään Valtioneuvoston tiedontuotantoa koskien rasismia ja sen vaikutuksia (osana VN TEAS toimintaa)**

Lisäksi sisäministeriön vastuulle on kirjattu seuraavan toimenpiteen vastuu:

1. **Etsitään keinoja vahvistaa yhdenvertaisuuden toteutumista vartiointiliikkeiden toiminnassa (koulutukset/opetussuunnitelmien kehittäminen).**

Romanipoliittinen ohjelma 2018–2022⁴³

Suomen vuosien 2018–2022 romanipoliittisen ohjelman (ROMPO2) päätavoite on tukea romanien myönteisesti jatkunutta yhteiskunnallista integraatiota sekä kielellisten, kulttuuristen ja sosiaalisten oikeuksien myönteistä kehitystä. Ohjelman lähtökohtana on, että nykyinen lainsäädäntö ja kattava palvelujärjestelmä luovat hyvän pohjan romaniväestön yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Ohjelman valtavirtaistetuilla ja erikseen romaniväestölle kohdennetuilla toimenpiteillä luodaan jatkoedellytykset romanien ihmisoikeuksien ja sosioekonomisen aseman huomattavalle parantumiselle. Tämän tulee tapahtua romaniväestön omaa aktiivisuustasoa, osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia lisäämällä sekä romanikieltä, -kulttuuria ja identiteettiä kunnioittaen ja vahvistaen. Suomen perinteisen romaniväestön tarpeiden ohella ohjelma huomioi myös Suomessa tilapäisesti tai pitkäkestoisesti asuvien ulkomaalaisten tai liikkuvien romanien tarpeet.

Romanit ovat edelleen yhteisötasolla tarkasteltuna muihin suomalaisiin verrattuna keskimäärin heikommassa taloudellisessa ja sosiaalisessa asemassa. Lisäksi romanit joutuvat Suomessa edelleen syrjinnän kohteeksi esimerkiksi asunnon ja työn haussa. Romaneihin kohdistuva arjen syrjintä ja vihapuhe ovat väestön omien kokemusten ja useiden selvitysten mukaan lisääntyneet. Sen taustalla ovat yleinen muukalaisvastaisuuden kasvu ja pitkäaikainen taloustaantuma, mutta myös erilaiset sosiaaliset ongelmat kuten osassa romaniväestöä pitkään jatkunut syrjäytymiskehitys. Laajamittainen syrjintä tuhoaa integraation perusedellytykset. Sen vuoksi romanien integraatiota ei voi edistää ilman syrjinnän tunnistamista ja syrjintää ehkäiseviä toimia. Myös syrjinnän uhrien auttamisjärjestelmiä tulee

43 [Suomen romanipoliittinen ohjelma \(Rompo\) 2018–2022](#) – Valto (valtioneuvosto.fi)

edelleen kehittää. Rasismin ja yhteisön ulkoisen syrjinnän lisäksi tulee kuitenkin jatkossa kiinnittää aiempaa enemmän huomiota myös yhteisön sisäiseen syrjintään ja yleiseen demokraattisten osallisuus-, vaikuttamis- ja palautemekanismien vajeeseen. Keskeistä on mm. vahvistaa romanien ja romaneja edustavien järjestöjen kuulemista.

Romanien kohtaamassa syrjinnässä on erityisen huolestuttavaa sen yleisyys julkisissa tiloissa, palvelutilanteissa ja silloin kun läsnä on lapsia. Syrjintä on yleistä myös sosiaalisessa mediassa. Syrjinnän ilmoituskynnys on kuitenkin korkea sillä vain murto-osa romaaneista ilmoittaa siitä jollekin taholle. Tämän on kerrottu johtuvan siitä, että erityyppistä häirintää ja syrjintää tapahtuu usein, eikä luottamus viranomaisiin asioiden eteenpäin viemisessä ole aiempien kokemusten ja kanteluprosessin pitkän keston vuoksi korkea. Ilmoituskynnystä nostaa myös se, että syrjintäepäily ei aina ylitä esitutkintakynnystä tai poliisi saattaa tietyin perustein keskeyttää esitutinnan. Syrjinnän arkipäiväistymisestä seuraa siihen tottumista ja alistumista, joita voidaan molempia pitää erittäin kielteisinä ilmiöinä. Tämä saattaa ilmetä esimerkiksi joidenkin palvelutilanteiden välttelynä ja muina arjen selviytymismekanismeina.

Ohjelmassa on kaksi toimenpidettä, jotka koskettavat poliisia. **Toinen liittyy etnisen profiiloinnin kiellon kouluttamiseen ja toinen romaneihin kohdistuvien viharikosten selvittämiseen, ts. viharikostilastojen erittelyä myös erityisesti romanitaustan perusteella.**

[YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma 2020–2023⁴⁴](#)

Ohjelma noudattelee sisällölliseltä rakenteeltaan paljolti edellistä, ensimmäistä kansallista YK-sopimuksen toimintaohjelmaa muutoin, paitsi että uuteen ohjelmaan on otettu omana sisältöalueena mukaan turvallisuus. Toimintaohjelma koostuu 110 toimenpiteestä, joiden toteuttamiseen eri ministeriöt ovat sitoutuneet. Toimintaohjelmassa korostuvat vammaisten ihmisten osallisuuden merkitys muuttuvassa toimintaympäristössä sekä esteettömyyden ja saavutettavuuden merkitys muiden oikeuksien toteutumisen edellytyksenä. Yhtenä toimintaohjelman tärkeänä tavoitteena on lisätä tietoisuutta vammaisten henkilöiden oikeuksista ja vammaisten henkilöiden oikeuksien valtavirtaistamisesta eri hallinnonaloilla ja laajemmin yhteiskunnassa.

Toimintaohjelman toimenpiteistä kaikille ministeriöille yhteisiä ovat mm. seuraavat osallisuuden vahvistamista koskevat: ”Varmistetaan vammaisten henkilöiden osallisuus

⁴⁴ [Oikeus osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen : YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma 2020–2023 – Valto \(valtioneuvosto.fi\)](#)

tarkoituksen mukaisella tavalla vammaisten henkilöiden kannalta keskeisissä lainsäädäntöuudistuksissa ja muussa valmistelussa ja päätöksenteossa.” sekä ”yksittäisistä kuulemistilaisuuksista kohti systemaattista ja rakenteellista osallisuutta sekä yhdessä työskentelyä: Edunvalvontajärjestöjen sekä kokemusasiantuntijoiden säännöllinen kutsuminen mukaan sidosryhmätilaisuuksiin ja työpajoihin.” Tämän lisäksi sisäministeriölle kuuluvat turvallisuuden varmistamiseen liittyvät viisi toimenpidettä, jotka kuuluvat seuraavasti:

1. Vammaisten henkilöiden oikeudet on huomioitu muun muassa pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelman vaikuttavuustavoitteiden laadinnassa ja **vammaisten henkilöiden pelastamiseen liittyvät erityispiirteet huomioidaan pelastustoiminnan koulutuksessa ja harjoittelussa.** Turvallisuusosaaminen on koko sisäasiainhallinnon asia. Tietoisuutta pyritään lisäämään kahden suuntaan: turvallisuusosaamista kaikille väestöryhmille ja toisaalta tietoa väestöryhmien tarpeista viranomaisille.
2. **Eri väestöryhmien tarpeisiin vastaavan ja ihmislähtöisen turvallisuuskoulutuksen tuottaminen.**
3. Pelastustoimi on vahvasti mukana Kotona asumisen turvallisuus (KAT) -hankekokonaisuudessa, jonka tavoitteena on aidosti vaikuttava verkosto ja konsepti kodin turvallisuuden parantamiseksi.
4. **Vahvistetaan tietoisuutta vammaisista ihmisistä rikosten uhrina. Huomioidaan vammaisten ihmisten syrjimättömyys myös osana rikosprosesseja.** Hyödynnetään vuoden 2020 aikana valmisteltavaa Valtioneuvosten ihmiskaupan vastaista toimintaohjelmaa omassa toiminnassa. Tiedostetaan vammaisten henkilöiden asema mahdollisina ihmiskaupan uhreina ja osataan ottaa tämä huomioon omassa toiminnassa mm. rikostorjunnan osalta. Henkilöstö on saanut koulutusta erityisen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden tunnistamiseksi rikoksen uhreina, heidän kohtaamisestaan ja heidän erityistarpeistaan esimerkiksi kuulemistilanteesta.
5. **Kohtuullisen mukautuksen sisällyttäminen vammaisiin ihmisiin kohdistuvaan viranomaistoimintaan.** Tämän hallituskauden aikana toteutettavan pelastuslain uudistamisen yhteydessä tarkastellaan kohtuullisen mukautuksen periaatteiden toteutumista pelastustoimen lainsäädännössä ihmisarvoisen kohtelun varmistamiseksi vammaisten ihmisten kohtaamisessa.

Kansalliskielistrategia

Järjestyksessä toinen, uudistettu kansalliskielistrategia tullaan esittelemään valtioneuvostolle marras-joulukuun vaihteessa 2021. Strategia koskee kansalliskieliä, suomea ja ruotsia, ja se on hallituksen kielipoliittinen tahdonilmaisu, joka viitoittaa kansalliskieliä koskevaa politiikkaa yli hallituskausien. Strategian tavoitteena on turvata, että Suomessa on jatkossakin kaksi elävää kansalliskieltä. Suomen kielen osalta päätavoitteena on kielen

käyttöalan kaventumisen estäminen. Ruotsin kielen osalta tavoitteena on ruotsinkielisten palvelujen toimivuuden ja saatavuuden turvaaminen sekä kieliyhteisön elinvoimaisuuden vahvistaminen.

Strategian vision toteuttamiseksi on laadittu suuntaviivat ja päämäärät sekä asetettu konkreettisia toimenpiteitä. Suuntaviivat on työstetty osallistavan valmisteluprosessin pohjalta, jossa on kuultu laajasti asiantuntijoita, sidosryhmiä ja kansalaisia. Suuntaviivat ovat: 1) Oikeus palveluihin omalla kielellä, 2) Kansalliskielten aseman turvaaminen ja 3) Elävä kaksikielisyys. Strategialla pyritään myös edistämään maahanmuuttajien kotoutumista molemmilla kansalliskielillä.

Strategiassa on käsitelty laajasti viranomaisten palveluja kaksikielisuuden näkökulmasta, myös turvallisuuspalveluja. Strategiassa todetaan, että viranomaisen on palveltava henkilöä tämän oman kielivalinnan mukaan, eikä se saa pyytää henkilöä vaihtamaan kieltä. Palvelu omalla kielellä tarkoittaa sitä, että palveleva viranomainen käyttää henkilön kieltä, suomea tai ruotsia, ja että molemmat kielet ovat näkyvillä viranomaisen toiminnassa. Suomen- ja ruotsinkielisiä on myös kohdeltava yhdenvertaisesti, kun heille tarjotaan palveluita. Tämä ei aina edellytä palveluiden järjestämistä samalla tavalla, vaan sitä, että suomen- ja ruotsinkieliset ovat tosiasiallisesti yhdenvertaisessa asemassa. Turvallisuusviranomaisten on oltava tavoitettavissa ja avun oltava saatavilla tarvittaessa molemmilla kansalliskielillä, suomeksi ja ruotsiksi. Asiointitilanteissa on usein kyse hätätilanteesta, kuten ihmisen henkeen, terveyteen tai henkilökohtaiseen turvallisuuteen kohdistuvasta uhasta, jolloin ihmisen voidaan katsoa olevan erityisen haavoittuvassa asemassa. Erilaisten tilanteiden, erityisesti rikosten, selvittäminen kaikkien osapuolten oikeusturva taaten edellyttää viranomaisasioinnin yhteydessä tapahtuvan vuorovaikutuksen onnistumista. Tällaisissa tilanteissa tarve asioida ja tulla ymmärretyksi omalla äidinkielellä korostuu.

Suomen- ja ruotsinkieliset kokevat suuria eroja turvallisuusviranomaisten palveluissa omalla kielellä. On huolestuttavaa, että nämä palvelut saavat ruotsinkieliseltä vähemmistöltä heikot arvosanat, koska henkeen ja terveyteen liittyvissä tilanteissa on erityisen tärkeää, että palvelu toimii molemmilla kielillä. Ongelmana on ruotsinkielisen palvelun puute ja kielteinen suhtautuminen ruotsinkielisen palvelun tarjoamiseen. Ruotsinkieliset ovat erityisesti kuvanneet kieleen liittyviä haasteita kommunikoinnissa poliisin kanssa, eli että he eivät saa puhua poliisin kanssa ruotsia pyynnöstään huolimatta, että poliisi suhtautuu ruotsinkielisiin asenteellisesti ja että tämä aiheuttaa haavoittuvuuden ja turvattomuuden tunnetta. Yksi syy yllä kuvattuihin ongelmiin ruotsinkielisten palveluiden saatavuudessa ja laadussa johtuu poliisi- ja pelastustoimen ruotsin kielen taitoisen henkilöstön puutteesta. Ruotsinkielisen palvelun saatavuutta olisikin tärkeää edistää sekä osana turvallisuusviranomaisten ammatillista koulutusta, että jatko- ja täydennyskoulutusta. Jotta voidaan turvata turvallisuuspalveluiden saatavuus molemmilla kansalliskielillä, ruotsinkielistä poliisikoulutusta, pelastajakoulutusta, rajavartijakoulutusta sekä hätäkeskuspäivystäjien

koulutusta tulisi järjestää säännöllisesti ja mahdollisuuksien mukaan osa koulutuksesta kaksikielisellä paikkakunnalla sekä varmistaa koulutusten riittävä resursointi. Tämän lisäksi turvallisuusviranomaisten viestinnässä ja tiedottamisessa on keskeistä varmistaa, että kansalaisten tarvitsema tieto on oikea-aikaisesti saatavilla molemmilla kansalliskielillä yhdenvertaisesti.

Strategiaan on kirjattu kaksi seuraavaa toimenpidettä sisäministeriölle

1. **Varmistetaan, että kielitaitoista henkilöstöä on niillä aloilla, joilla tarve on jo tunnistettu. Otetaan huomioon aloittainen, alueellinen ja kielellinen saatavuus koulutuksen kohdentumisessa. (Vastuu: opetus- ja kulttuuriministeriö, sisäministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö)**
2. **Toteutetaan pilottihanke, jossa tuotetaan kuusi (6) dialogia viranomaisten ja asiakkaiden välillä, joiden tavoitteena on ymmärryksen lisääminen kielen merkityksestä palvelun laadun turvaamisessa. Pilottihankkeeseen osallistuvat viranomaiset sosiaali- ja terveyspalveluissa ja pelastustoimissa. (Vastuu: oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö)**

Lisäksi strategiaan on kirjattu mm. seuraavia toimenpiteitä toteutettavaksi kaikissa ministeriöissä:

1. **Otetaan kielitaitovaatimusten saavuttaminen virkasuhteen aikana osaksi urapolkuajattelua.**
2. **Ministeriöt ja valtion viranomaiset käyvät vuosittain, esim. kehityskeskusteluiden yhteydessä, läpi henkilöstön tosiasiallisen kielitaidon kansalliskielten osalta ja kohdistavat kielikoulutusta sitä tarvitseviin toimintoihin.**
3. **Käynnistetään selvitys, jossa kartoitetaan kansalliskielten ja muiden kielten osaamista ministeriöissä ja valtion viranomaisissa**
4. **Hallituksen kaikki ulkoinen viestintä ja näkyvyys tapahtuu molemmilla kansalliskielillä. Rohkaistaan ministeriöiden virkakuntaa käyttämään molempia kansalliskieliä ministeriöiden sisäisessä viestinnässä ja kokouksissa siten, että jokainen voi käyttää halutessaan omaa äidinkieltään.**
5. **Digitaalisia palveluita kehitetään alusta alkaen rinnakkain suomen ja ruotsin kielellä, jotta kieliryhmien yhdenmukainen kohtelu turvataan.**

Strategiassa sivutaan myös selkokieltä. Sen mukaan selkokieli on suomen tai ruotsin kielen muoto, joka on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea

tai ymmärtää yleiskieltä. Selkokeskuksen arvion mukaan noin 650 000–750 000 henkilöä, eli yli kymmenen prosenttia väestöstä tarvitsee selkokieltä. Selkokielen tarve on kasvanut viime vuosina. Tämä johtuu muun muassa vanhusväestön, maahanmuuttajien sekä heikkojen lukijoiden määrän lisääntymisestä yhteiskunnassa. Joulukuussa 2020 hyväksytyn Avoimen hallinnon strategian 2030⁴⁵ yksi neljästä painopisteestä on, että avoin hallinto edistää kaikkien oikeutta ymmärtää ja tulla ymmärretyksi. Strategian tavoitteena on suunnitelmallinen ja ennakoiva selkokielen osaamisen ja määrän lisääminen julkisen sektorin organisaatioissa. Avoimen hallinnon nykyisessä toimintaohjelmassa⁴⁶ on tavoitteeksi kirjattu selkokielen osaamisen tason nostaminen hallinnossa. Toimintaohjelmassa todetaan muun muassa, että selkeän kielen taidon lisäksi on tärkeää, että hallinnossa on myös nykyistä laajemmin tietoa ja osaamista selkokielestä.

Lapsistrategia⁴⁷

Suomen ensimmäinen kansallinen lapsistrategia valmisteltiin parlamentaarisessa yhteistyössä ja julkaistiin 23.2.2021 (Valtioneuvoston julkaisu 2021:8). Strategia perustuu lasten, nuorten ja perheiden asemaa koskevaan tietopohjaan sekä Suomen perus- ja ihmisoikeusvelvoitteisiin. Kunkin hallituksen tehtävänä on laatia ja toteuttaa tarkempi toimeenpanosuunnitelma strategian linjausten edistämiseksi hallituskaudellaan. Parlamentaarinen komitea määrittäi strategian sisällön kolmen pääajatuksen mukaan.

1. Strategialla luodaan aidosti lapsi- ja perhemyönteinen, lapsen oikeuksia kunnioittava Suomi. 2. Lapsen oikeudet ja asema vakiinnutetaan niin, että lapset huomioidaan johdonmukaisesti kaikessa poliittisessa ja tosiasiallisessa toiminnassa muiden yhteiskunnan jäsenten rinnalla ja että lapset saavat tietoa heille kuuluvista oikeuksista. 3. Haavoittuvassa asemassa olevien lasten asema turvataan ja heidän tarpeensa tunnistetaan paremmin.

Komitea linjasi, että kansallinen lapsistrategia koskee YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti kaikkia alle 18-vuotiaita. Lisäksi strategiassa ja sen toimeenpanossa huomioidaan laajasti perheet, joissa lapset elävät, sekä lapsuuden ja aikuisuuden nivelvaiheessa olevat nuoret aikuiset.

Strategian tavoitteena mainitaan muun muassa **lapsiin ja perheisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin ottamisen systemaattiseksi osaksi päätöksentekoa ja toimintaa hallinnon kaikilla tasoilla**, ja niitä tuetaan lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotossa ja toteuttamisessa. Vaikutusten arviointi ulotetaan myös talousarviopäätösten valmisteluun

45 [Avoimen hallinnon strategia 2030](#) (avoinhallinto.fi)

46 [IV avoimen hallinnon kansallinen toimintaohjelma](#) (avoinhallinto.fi)

47 [Kansallinen lapsistrategia : Komiteamietintö](#) – Valto (valtioneuvosto.fi)

ja seurantaan. **Lapsivaikutusten arviointia ja lapsibudjetointia koskevia menettelyjä ja osaamista kehitetään** yli hallituskausien laajasti. **Lapsia koskevaa tietoa kerätään johdonmukaisesti ja tiedonkeruussa olevat aukot tunnistetaan ja paikataan.** Tiedon käyttöä ja analysointia kehitetään johdonmukaisesti. Tietoa hyödynnetään päätöksenteossa ja toiminnassa. Lisäksi **lasten osallisuus, oikeus tulla kuulluksi ja tiedonsaanti huomioidaan systemaattisesti** lapsia joko suoraan tai välillisesti koskevassa päätöksenteossa ja toiminnassa.

7 Yhteenveto arvioinnista ja keskeisimmistä suosituksista

Syrjinnän eri muodoista sekä eri väestöryhmiin kuuluvien ihmisten kohtaamista haasteista muun muassa viranomaispalveluissa on saatavissa verrattain paljon erilaista tietoa. Osa tiedosta liittyy suoraan sisäministeriön hallinnon alan toimintaan. Näiden kysymysten tunnistaminen on tärkeää, jotta lainsäädäntöä ja toiminnan strategista ohjausta voidaan kehittää ongelmien poistamiseksi. Eri väestöryhmiin kuuluvien ihmisten kuuleminen on myös tärkeää, sillä näin saamme arvokasta tietoa siitä, miten he näkevät palveluiden yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen toiminnassamme ja toisaalta missä olisi vielä kehitettävää. Sisäinen arviointiprosessi on välttämätöntä sekä tietoisuuden lisäämiseksi että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulman integroimiseksi osaksi päivittäistä työtämme.

Suosituksia toiminnan parantamiseksi on annettu myös sekä tässäkin raportissa esitellyissä tietyissä tutkimuksissa ja selvityksissä sekä myös kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelinten suosittelemana. Sekä yleisen syrjintätiedon valossa että kuulemisten perusteella panostaminen viharikosten ja sukupuolittuneen väkivallan torjuntaan ja tehokkaaseen tutkintaan on jatkossakin ensiarvoisen tärkeää. Lisäksi työtä on tehtävä saavutettavuuden ja esteettömyyden varmistamiseksi palvelujen kaikilla osa-alueilla, mutta erityisesti pelastuspalveluissa. Kielellisten oikeuksien toteutumiseksi, eri vähemmistöryhmien, erityisesti vammaisten henkilöiden osallisuuden parantamiseksi sekä ylipäänsä ihmisten monimuotoisuuden ymmärtämisen ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymysten osaamisen lisäämiseksi olisi tehtävä enemmän. Erilaisia ihmisten haavoittuvuustekijöitä pitäisi pystyä ottamaan toiminnassa huomioon ja tarvittaessa mukauttamaan toimintaa siten, että myös kaikkein haavoittuvammassa asemassa olevat ihmiset pystyvät nauttimaan viranomaisen tarjoamasta turvasta ja palveluista samoin edellytyksin kuin keskivertoväestöön kuuluva ihminen.

On selvää, ettei kaikkia toivottuja ja tarpeellisiakaan edistämistoimenpiteitä pystytä suorittamaan heti kerralla, mutta valikoituamme sopivat toimenpiteet nyt päivitettävänä olevassa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmassa toteutettavaksi, on nyt kerättyä tietoa mahdollista käyttää myös seuraavien suunnitelmien toimenpiteitä valittaessa. Työtä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi jatketaan sisäministeriössä myös varsinaisen suunnitelman ulkopuolella, kuten nyt tehdyssä arvioinnissa havaittiin tehdyn jo aiemmin päivittäisessä työssämme.

Jotta voimme varmistua siitä, ettemme vahingossakaan luo syrjiviä rakenteita, palveluita tai lainsäädäntöä, on vaikutusarviointien tekeminen jatkossakin avainasemassa. Tämä edellyttää nykyistä laajempaa moniperustaista ihmisvaikutusten arviointia, tilasto- ja tutkimustiedon hyödyntämistä sekä eri väestöryhmien kuulemista ja osallistamista valmistelun alkuvaiheesta lähtien.



Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Sisäministeriö PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Inrikesministeriet PB 26, 00023 Statsrådet

www.intermin.fi